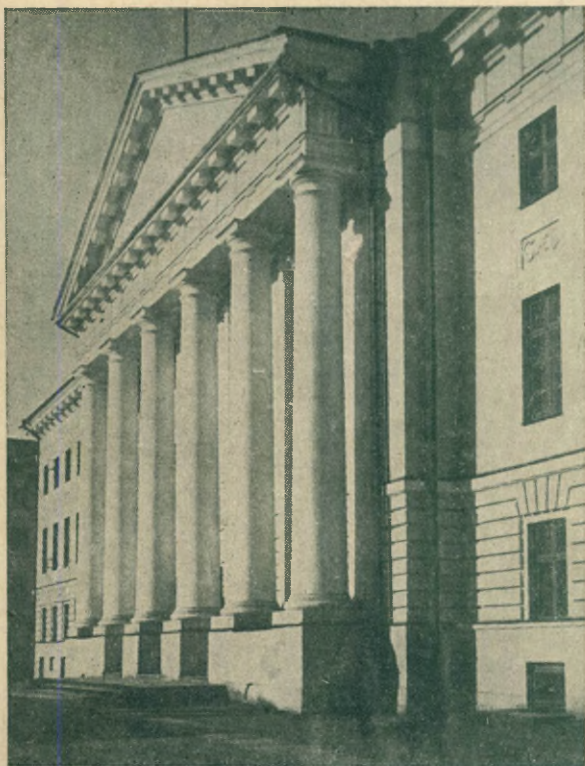

TEATMIK

TARTU RIIKLIKUU ÜLIKOOLI

ASTUJAILE 1950. A.

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS

NSV LIIDU KÕRGEMA HARIDUSE MINISTEERIUM
TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL

TEATMIK
TARTU RIIKLIKKU ÜLIKOOLI
ASTUJAILE
1950. A.

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS
TALLINN 1950 TARTU

Eessõna.

Sotsialismi ülesehitamise ja kommunismile järkjärgulise ülemineku perioodil seisavad nõukogude kõrgema kooli ees suured ning vastutusrikkad ülesanded kõrge kvalifikatsiooniga kaadrite ettevalmistamise alal. Mida rohkem meie maa areneb teel kommunismi poole, seda suuremaks kujunevad nõukogude intelligentsi ülesanded: ta peab oma loova tööga arendama teadust, rakendama teaduse ja tehnika saavutusi rahvamajanduses ning juhtima kultuurilist ülesehitustööd.

Kõnes Moskva linna Stalini valimisringkonna valijate valimiseelsel koosolekul 9. veebruaril 1946. a. seltsimees Stalini poolt esitatud grandioosne programm avab ennemägematud perspektiivid maailma esimese sotsialismimaa edasiseks arenemiseks.

Selle programmi teostamiseks on vaja miljoneid noori spetsialiste, kes on suutelised lahendama teaduslikke ja tehnilisi, majanduslikke ja kultuurilisi ülesandeid. Lähema 10—15 aasta jooksul peavad NSV Liidu kõrgemad ja keskeriõppeasutised kahekordistama ja mitmel alal isegi kolmekordistama oma kaadrite väljalaske.

Nõukogude riik on loonud kõik eeldused ja tingimused nende ülesannete edukaks täitmiseks. Kõrgema hariduse järjekindla tõusu tagatiseks NSV Liidus on aasta-aastalt kasvanud assigneeringud kõrgemate õppeasutiste ülalpidamiseks ja arendamiseks. Nõukogude teadlased ja üliõpila-

sed tunnevad pidevalt bolševike partei ja Nõukogude valitsuse hoolt meie noorsoo kasvatamisel, kõrgemate koolide ja teaduse arendamisel.

Nõukogude võim avas eesti töötavale rahvale piiramatud võimalused oma, vormilt rahvusliku, sisult sotsialistliku kultuuri arendamiseks. Meie vabariigi koolides ja kõrgemais õppeasutistes õpib kümneid tuhandeid tööliste ja talupoegade lapsi, iga aastaga suureneb uue nõukogude haritlaskonna kaader. Kui 1941. aastal kõik meie kõrgemad koolid kokku andsid 364 eriteadlast, siis möödunud aastal tõusis nende arv tuhandeni.

Nõukogude valitsus osutab erilist tähelepanu ülikooliharidusele. NSV Liidu ülikoolid peavad ette valmistama teadlikke kommunismi ülesehitajaid — teaduslikke ja pedagoogilisi kaadreid kõigile majanduse ja kultuuri harudele. Ülikoolidesse on koondatud kogu maa parimad teaduslikud jõud, et valmistada ette laia teadusliku ja poliitilise silmaringiga eriteadlasi.

Nõukogude Liidu teiste ülikoolide hulgas kuulub auväärne koht ka Tartu Riiklikule Ülikoolile, mis on oma arenemises õitsengule jõudnud just nõukogude tingimustes.

Tartu Riiklik Ülikool peab meie vabariigi järjest kasvavate nõuete rahuldamiseks ette valmistama kõrgestikvalifitseeritud ja igakülgsest arenenud kaadreid, bolševistliku ideelisuse vaimus kasvatatud ja sotsialistlikule kodumaale andunud eriteadlasi, kes on valmis andma kogu oma jõu, kõik oma teadmised ja võimed kommunismi ülesehitamiseks.

Selle peamise ülesande täitmisele on suunatud kogu õppe- ja kasvatustöö ülikoolis.

Meie ülikooli, nagu teistegi Nõukogude Liidu ülikoolide õppetöö aluseks on professorite ja dotsentide loengud ning praktilised tööd laboratuuriumides, kabinettides, töö-

kodades, kliinikutes jm., kus üliõpilased töötavad professori, dotsentide ja assistentide juhtimisel.

Üliõpilastele praktiliste oskuste andmiseks on ette nähtud menetlus- või õppepraktika, mis on üldise õppeprotsessi orgaaniline osa. Ta peab üliõpilastele abiks olema teoreetiliste teadmiste paremaks omandamiseks ja nende rakendamiseks praktikas.

On reeglilik, et üliõpilased sooritavad praktika suurtes, hästisisustatud ettevõtetes, sovhoosides ja kolhoosides, masina-traktorijaamades, haiglates, laboratooriumides jm.

Praktikat teostatakse peale Eesti NSV ka teistes liiduvabariikides.

Praegu on Tartu Riiklikul Ülikoolil 8 teaduskonda 21 osakonnaga:

1. Õigusteaduskond.
2. Arstiteaduskond ravi-, stomatoloogia- ja farmaatsiaosakonnaga.
3. Ajaloo-keeleteaduskond ajaloo-, keele- ja loogika-psühholoogiaosakonnaga.
4. Matemaatika-loodusteaduskond matemaatika-mehhaanika-, füüsika-, keemia-, bioloogia-, geoloogia- ja geograafiaosakonnaga.
5. Veterinaarteaduskond.
6. Põllumajandusteaduskond agronoomia-, zootehnika- ja aiandusosakonnaga.
7. Kehakultuuriteaduskond.
8. Metsandusteaduskond metsatööstuse-, metsamajanduse- ja metsamelioratsiooni-osakonnaga.

Neljas teaduskonnas, nimelt õigusteaduskonnas, ajaloo-keeleteaduskonnas, matemaatika-loodusteaduskonnas ja põllumajandusteaduskonnas saab õppida ka mittestatsionaarselt.

Üliõpilaste kontingent on 1200 üliõpilaselt 1944. aastal kasvanud 1950. aastaks kuni 3000 üliõpilaseni. Ülikool on sõjajärgsete aastate jooksul välja lasknud üle 800 eriteadlase, keda võib kohata mitmesugustes teaduslikes uurimisasutistes, keskkoolides ja nõukogude asutistes juhtivatel kohtadel.

Ülikool valmistab teaduslikke kaadreid mitmesuguste alade jaoks ette ka aspirantuuri kaudu.

Tartu Riikliku Ülikooli Õpetatud Nõukogul on õigus reas distsipliinides anda teaduslikke kandidaadikraade. Sõjajärgseil aastail on Tartu Riiklikus Ülikoolis teaduslikke töid kaitsnud 36 inimest, peamiselt ülikooli õppejõudude hulgast.

Tänu Nõukogude Liidu vennasvabariikide määratu suurele abile on Tartu Riiklik Ülikool nõukogude võimu aastatel kasvanud vabariigi suurimaks õppeasutiseks ja silmapaistvamaks teadusliku töö keskuseks. Professorite ja õppejõudude kollektiiv teeb suurt teaduslikku tööd, millel on oluline teoreetiline ja rahvamajanduslik tähtsus. Seda tõendavad igal aastal toimuvad teaduslikud sessioonid ja konverentsid, mis on pühendatud tähtsamatele uurimistöö tulemustele.

Ülikoolil on rohkesti teadusliku töö ja praktikabaase. Tema arvukad laboratooriumid ja kabinetid on varustatud kaasaegse teaduse nõuetele vastavate aparatuuride ja seadeldistega. Õppebaaside hulka kuuluvad botaanikaaed, bioloogiamuuseum, õppe- ja katsemetskond Järvseljal (10 000 ha), katsemajand Raadil ja palju teisi teaduslikke abi-õppeasutisi.

Ülikoolil on praegu 100 kateedrit. Ülikooli pearaamatukogul ja teaduskondade raamatukogudel on kokku ligemale 1,5 miljonit köidet.

Teaduslikust tööst võtavad üha suuremal määral osa üliõpilased. Ülikooli juures tegutseb Üliõpilaste Teaduslik Ühing 51 ringiga, milledes praegu kaasa töötab ligemale 1300 üliõpilast. Süstemaatiliselt korraldatakse üliõpilaste teaduslikke konverentse. Peale selle on üliõpilastel võimalus osa võtta ka võistlustöödest.

Pingelise õppetöö kõrval on Tartu Riikliku Ülikooli üliõpilastel laialdased võimalused rahuldada oma kunstilisi huve ja arendada vilunud eriteadlaste juhtimisel oma võimeid kunstilise isetegevuse kõige mitmekesisematel aladel. Ülikooli juures töötab ametiühing, mille ridadesse on koonduanud ülikooli õppejõud, teenistujad ja üliõpilased. Ametiühingu juurde kuulub üliõpilaste klubi. Korraldatakse isetegevusõhtuid, loenguid, vaidlusõhtuid jne.

Kõik vanemate kursuste üliõpilased on kindlustatud stipendiumiga. Veterinaarteaduskonna ja põllumajandusteaduskonna I kursuse üliõpilased ning teistes teaduskonnades üliõpilased, kes on lõpetanud keskkooli kuld- ja hõbemedaliga või sooritanud sisseastumiseksamid heade ja väga heade hinnetega, arvatakse kohe stipendiumile.

Alates II semestrist on stipendiumiga kindlustatud kõik üliõpilased, kes sessiooni eksamitel on saanud head ja väga head hinded.

Seega on loodud kõik eeldused ja tingimused selleks, et Tartu Riiklikus Ülikoolis toimuks teaduslik ja õppe-kasvatustöö süsteemikindlalt ning kõrgel teoreetilisel ja ideelisel tasemel.

Tartu Riiklik Ülikool kasvab ja tugevneb, olles ümbritsetud kommunistliku partei, Nõukogude valitsuse ja seltsimees Stalini isiklikust hoolitsusest.

Tänavu sügisel vastuvõetavate üliõpilaste arv on tunduvalt suurem kui eelmistel aastatel. Üliõpilaste kontingendi suurenemist tingib järjest kasvav vajadus kõrgestikvalifit-

seeritud eriteadlaste järele meie vabariigi väga mitmekesis-
tel majanduse, teaduse ja kultuuri aladel.

Kõiki Tartu Riikliku Ülikooli lõpetanud eriteadlasi ootab
avar tööpõld, kus neil tuleb vastutavatel kohtadel kõik oma
võimed ja omandatud teadmised rakendada meie sotsialist-
liku kodumaa hüvanguks, kõigi töötajate hüvanguks.

„Varem töötas kogu inimhõimustus,” ütleb L e n i n, „kogu
tema geenius üksnes selleks, et anda ühtedele kõiki tehnika
ja kultuuri hüvesid, teisi aga ilma jätta kõige hädavajaliku-
mast — haridusest ja arengust. Nüüd saavad aga kõik
tehnika imed, kõik kultuuri saavutused rahva ühisvaraks
ning nüüdsest peale ei muudeta inimhõimustust ja -geeniust
kunagi enam vägivallavahendiks, ekspluateerimise vahen-
diks. Me teame seda, — ja kas ei maksa selle suurima
ajaloolise ülesande nimel töötada, kas ei maksa selleks
anda kogu jõudu? Ning töötajad teostavad selle titaanliku
ajaloolise töö, sest nendes peituvad revolutsiooni, taassünni
ja uuenduse suured uinuvad jõud.”

Olgu need Lenini sõnad innustajaks kõigile noortele,
kes astuvad õppima ülikooli, et edaspidi täie innuga asuda
tööle kvalifitseeritud nõukogude eriteadlastena.

R. Antons,
TRÜ Opperektor.

Tartu Riikliku Ülikooli vastuvõtmise tingimustest.

Tartu Riikliku Ülikooli statsionaarseks üliõpilaseks võetakse vastu mõlemast soost kodanikke 17—35 aasta vanuses. Kaugõppe teel õppimiseks pole aga vanusepiiri ette nähtud. Vastu võetakse neid, kel on lõpetatud keskkharidus ja kes edukalt õiendavad kõrgemasse õppeasutisse astujaile ettenähtud eksamid.

Isikuid, kes on lõpetanud tehnikumi või mõne teise sama tasemega kesk-eriõppeasutise, võetakse vastavasse teaduskonda juhul, kui neil on seaduses ettenähtud kolmeaastane tootmisstaaž pärast kesk-eriõppeasutise lõpetamist. Nimetatud staaži ei nõuta neilt, kes astuvad mittestatsionaarsesse osakonda või on arvatud 5% hulka iga tehnikumi (kesk-eriõppeasutise) lennust. Samuti ei nõuta tootmisstaaži isikuilt, kes pärast tehnikumi (kesk-eriõppeasutise) lõpetamist on olnud kolme või enama aasta vältel tegelikus sõjaväeteenistuses.

Eksamiteta võetakse vastu isikuid, kes on keskkooli lõpetamisel autasustatud kuld- või hõbemedaliga väga hea edukuse ja eeskujuliku käitumise eest. Seejuures võetakse esimeses järjekorras vastu kuldmedaliga autasustatud ja seejärel hõbemedaliga autasustatud. Tehnikumide lõpetajaid, kes on arvatud eespoolmainitud 5% hulka ja on omandanud tehnikumi lõpudiplomi kiitusega, võetakse ülikooli vastu eksamiteta, kui nad astuvad õppima oma erialal.

Nimetatud soodustus on nii keskkoolide kui ka tehnikumide (kesk-eriõppeasutiste) lõpetajate suhtes kehtiv kahe aasta vältel pärast vastava õppeasutise lõpetamist, kusjuures lõpetamise aasta on kaasa arvatud. Isamaasõjast osavõtnute suhtes see piiramine kaheaastase tähtajaga ei kehti. Kehakultuuriteaduskonda astujad peavad aga õiendama vastavad erialased katsed.

Tartu Riiklikku Ülikooli astujad (eespooltoodud erandid välja arvatud) peavad õiendama vastuvõtueksamid olenevalt teaduskonnast ja erialast. Kõigisse teaduskondadesse sisseastujaile ühisteks eksamiteks on:

1) vene keel ja kirjandus, 2) üks võõrkeel (kas inglise, prantsuse või saksa keel), 3) eesti keel ja kirjandus.

Peale selle tuleb õiendada:

Õigusteaduskonda astujail eksamid: 1) NSV Liidu rahvaste ajaloo, 2) geograafias.

Arstiteaduskonda astujail eksamid: 1) füüsikas, 2) keemias.

Ajaloo-keeleteaduskonda astujail eksamid: 1) NSV Liidu rahvaste ajaloo, 2) geograafias.

Matemaatika-loodusteaduskonnas *matemaatika-mehhaanika-, füüsika-, keemia- ja geoloogiaosakonda* astujail eksamid: 1) matemaatikas, 2) füüsikas, 3) keemias; *bioloogiaosakonda* astujail eksamid: 1) füüsikas, 2) keemias; *geograafiaosakonda* astujail eksamid: 1) NSV Liidu rahvaste ajaloo, 2) geograafias.

Veterinaarteaduskonda astujail eksamid: 1) füüsikas, 2) keemias.

Põllumajandusteaduskonda astujail eksamid: 1) füüsikas, 2) keemias.

Kehakultuuriteaduskonda astujail eksamid: 1) füüsikas, 2) keemias.

M e t s a n d u s t e a d u s k o n d a astujail eksamid:
1) matemaatikas, 2) füüsikas, 3) keemias.

Vastuvõetueksamid toimuvad NSV Liidu Kõrgema Hari-
duse Ministeeriumi poolt kinnitatud programmide alusel.

Eesti ja vene keeles, samuti ka matemaatikas toimuvad
eksamid kirjalikult ja suuliselt, kõigis ülejäänud aineis aga
ainult suuliselt. Eesti ja vene keeles antakse eraldi hinded
nii kirjalikel kui ka suulistel eksamitel, matemaatikas aga
üks lõpphinne kirjalike ja suuliste eksamite põhjal peale
füüsika- ja matemaatikaosakonna, kus pannakse eraldi hin-
ded matemaatika kirjalikel ja suulistel eksamitel.

Isikuid, kes ühes eksamiaines saavad mitterahuldava
hinde või kelle kirjalik eksam eesti või vene keeles tunnis-
tatakse mitterahuldavaks, järgnevaile eksameile ei lubata.
Vastuvõetueksamid õiendanute hulgast, s. t. mitte alla rahul-
dava hinnangu saanute hulgast võetakse ülikooli vastu isi-
kud, kelle eksamihinded on kõige kõrgemad. Isamaasõjast
osavõtnud võetakse vastu väljaspool võistlust, kuni nad
on sooritanud vastuvõetueksamid. Isikud, kes on eksamid
õiendanud, kuid võistluse põhjal jäid vastu võtmata
teaduskonda, kuhu pääsemiseks neid eksamineeriti, võib
vastu võtta mõnda teise teaduskonda, kui seal leidub
vabu kohti pärast teaduskonna järgi vastuvõetueksamid
õiendanud kandidaatide vastuvõtmist üliõpilaseks, kuid tin-
gimusel, et nad õiendavad eksamid neis täiendavais aineis,
mis on ette nähtud vastavasse teaduskonda astujaile.

S o o v i a v a l d u s i ü l i k o o l i a s t u m i s e k s v õ e -
t a k s e v a s t u 20. juunist kuni 31. juulini.

Sooviavaldusel peavad olema märgitud teaduskond ja
eriala, kuhu soovitakse astuda. Sooviavaldused esitatakse
rektori nimel ja lisatakse juurde:

- a) elulookirjeldus,
- b) keskharidust tõendav dokument (originaal ja liht-
ärakiri),
- c) tõestatud väljavõte passist (tõestab TRÜ Õppeosa-
kond),
- d) 3 päevapilti suuruses 3×4 cm (ülesvõtte ilma pea-
katteta),
- e) tõend sõjaväeteenistus-vahekorra kohta (sõjaväe-
teenistuskohustuslikel).

Märkus: Kaugõppeosakonda astujail tuleb veel esitada tõend
töökohast eriala märkimisega.

Rektori juures moodustatakse tema isiklikul juhtimisel
töötav vastuvõtukomisjon koosseisus: rektori asetäitja
õppetöö alal, teaduskondade dekaanid ja kaks professorit.

Vastuvõttueksamid korraldatakse 1.
kuni 20. augustini.

Üliõpilasteks vastuvõtmine toimub 21.
kuni 25. augustini. Nende üliõpilaste vastuvõtmine, kel on
määruse kohaselt õigus eksamiteta sisse astuda, toimub
21. juunist kuni 31. juulini sedamööda, kuidas saabuvad
nende sooviavaldused.

Vastuvõttueksamid teostatakse selleks moodustatud
eksamikomisjonide poolt, kelle koosseisu määrab rektor.
Igale sisseastujale antakse päevapildiga varustatud eksami-
leht. Vastuvõttueksamite tulemused hinnatakse igas aines
eraldi järgneva hindamissüsteemi kohaselt: „mitterahul-
dav“, „rahuldav“, „hea“, „väga hea“.

Ülikool organiseerib kõigi sisseastujate arstliku läbi-
vaatuse. Vastuvõttueksamite ja arstliku läbivaatuse tule-
mused antakse üle vastuvõtukomisjonile, kes teeb otsuse
vastuvõtmise kohta. Üliõpilasteks vastuvõtmine toimub
rektori käskkirjaga.

Isikuid, kes on ülikooli vastu võetud, kuid pole ilma kaaluvate põhjusteta 10. septembriks õppetööle ilmunud, kustutatakse üliõpilaste nimestikust.

Vabade kohtade puhul lubatakse ülikooli rektoril üliõpilaseks vastu võtta isikuid, kes on vastuvõtueksamid õiendanud teises kõrgemas õppeasutises, kuid jäänud sinna vastu võtmata vabade kohtade puudumise tõttu või sel põhjusel, et nende tervislik seisund ei vasta antud eriala jaoks ülesseatud nõudeile, samuti ka võimaldada vastuvõtueksamite õiendamist isikuile, kes teises kõrgemas õppeasutises ei õiendanud eksameid selliseis aineis, mis vastuvõtmise eeskirjade järgi ei kuulu antud kõrgemasse õppeasutisse astujaile kohustuslike eksamiainete hulka.

Vastuvõtmine toimub pärast seda, kui on õiendatud ülikooli vastava teaduskonna jaoks ettenähtud eksamid, kusjuures teistkordset eksamit ei nõuta aines, milles eksam on õiendatud teise kõrgema õppeasutise juures.

Tähendatud isikute üliõpilaseks immatrikuleerimise viimaseks tähtpäevaks on 10. september.

Sama tähtpäev on kehtiv nende vastuvõtueksamiteta sisseastujate üliõpilaseks immatrikuleerimise kohta, kes jäid teises kõrgemas õppeasutises vastu võtmata vabade kohtade puudumise tõttu.

Kaebust üliõpilaseks mittevastuvõtmise otsuse peale võib kuni õppeaasta alguseni anda Kõrgema Hariduse Ministeeriumi Ülikoolide Peavalitsusele, lisades juurde dokumendid (elulookirjelduse, ära kirja haridustunnistusest, väljavõtte eksami- ja vastuvõtukomisjoni protokollist). Ülikoolide Peavalitsus on kohustatud kaebusele vastuse andma hiljemalt kolme päeva jooksul, arvates kaebuse saamise päevast.

Ülikooli mittevastuvõetud isikute dokumendid tagasta-

takse hiljemalt kolme päeva jooksul pärast vastava avalduse esitamist nende poolt või pärast vastuvõtukomisjoni otsust mittevastuvõtmise kohta.

Tartu Riikliku Ülikooli rektoraat palub sisseastujaid esitada sooviavaldused ja kõik nõutavad, täiesti korras olevad dokumendid (küpsustunnistus tingimata originaalis!) võimalikult varem, soovitav juba juunikuus, et vastuvõtukomisjon saaks sisseastujaile oma otsusest õigeaegselt teatada.

Õppeosakond asetseb peahoones. Vastuvõtukomisjoni sekretäri kõnetunnid on kl. 9—14 igal tööpäeval, tel. 34-19.

Õigusteaduskond.

Nõukogude ühiskonna käesoleval arenemisetapil, järkjärgulise ülemineku teostamisel sotsialismilt kommunismile, ei vähene nõukogude riigi ja õiguse osatähtsus, vaid vastupidi — see üha kasvab. Nõukogude riigi ja õiguse organiseeriv, mobiliseeriv ja ülesehitav osa seab suured ülesanded nõukogude õigusteadusele ja loob vajaduse kõrgema juriidilise eriharidusega kaadri pidevaks kasvuks. Teadmised nõukogude jurisprudentsi alalt on tähtsaks relvaks võitluses progressi ja rahu eest, võitluses reaktsiooni vastu. Kõrgema juriidilise hariduse laiem levik on tähtis Nõukogude riigis sotsialistliku seaduslikkuse kindlustamise ning masside õigusteadvuse tõstmise seisukohalt. Nõukogude Eesti oludes on vajadus kõrgema haridusega juriidilise kaadri järele väga terav.

Hästi ettevalmistatud juriste vajavad eelkõige meie kohus ja prokuratuur. Olenevad ju kohtuniku, prokuröri ja advokaadi erialase ettevalmistatuse tasemest õige kohtuotsuse langetamine, nõukogude seaduslikkuse tagamine ning Nõukogude riigi ja tema kodanike huvide kaitsmine.

Oleks ekslik arvata, et meil on vaja juriste ainult kohtunikeks, prokurörideks, advokaatideks ja notariteks. Kõrgema haridusega juriste vajavad järjest enam meie riiklik haldusaparaat, kultuur-hariduslik ala, majanduslikud ja ühiskondlikud organisatsioonid ja ettevõtted. Suu-

red ülesanded meie majandusliku ja kultuurilise ülesehitustöö alal nõuavad kaadrit, kes nõukogude õiguskorra ja sotsialistliku seaduslikkuse tähtsust mõistes oleksid suutelised õigesti lahendama ühiskonna arenemise käigus esilekerkivaid mitmekülgseid õiguslikke küsimusi ja omaksid teadmisi ning oskust Nõukogude riigi ja haldusaparaadi töö juhtimiseks.

Seepärast on ka arusaadav see hool ja tähelepanu, mida Nõukogude valitsus ja kommunistlik partei osutavad kõrgema juriidilise hariduse laiendamisele ja parandamisele. ÜK(b)P Keskkomitee 1946. a. sellekohane otsus andis konkreetsed direktiivid ka juriidilise kaadri ettevalmistamise taseme tõstmiseks. Nende direktiivide ellurakendamise tulemusena tõstetakse aastast aastasse kõrgematesse juriidilistesse õppeasutistesse vastuvõetavate üliõpilaste kontingenti. On asutatud ja asutatakse järjest juurde uusi juriidilisi instituute ja fakultee, intensiivistatakse ka juriidilise teadusliku kaadri ettevalmistamist aspirantuuri vastuvõetavate arvu suurendamise teel ning tõstetakse õigusteaduse õpetamise ideelis-teoreetilist taset.

Tartu Riikliku Ülikooli Õigusteaduskond on Eesti NSV-s selleks põhikanaliks, mille kaudu toimub kõrgema juriidilise haridusega töötajate ettevalmistamine. Hädapärase vajaduse likvideerimiseks kohtu- ja prokuratuuriorganite jaoks on loodud lisaks sellele veel 2-aastase õppeajaga Juriidiline Keskkool Tallinnas, mis valmistab ette keskharidusega juriidilist kaadrit.

Kehtiva õppeplaani kohaselt vältab õppeaeg õigusteaduskonnas viis aastat, kusjuures peale avara ja põhjaliku ettevalmistuse näeb õppeplan ette ka spetsialiseerumist üliõpilaste valikul kitsama huviala kohaselt. Vastavalt sellele jagunevad õppeained põhi- ja erikursusteks. Lisaks neile on ette nähtud mitmed fakultatiivsed ained, mis või-

Õigusteaduskonna III kursuse üliõpilased kriminalistika praktikumil.

maldivad üliõpilasel soovi korral eriaineis omandada põhjalikumaid teadmisi (kõneoskus, võõrkeeled jt.).

Erilist tähelepanu osutatakse juristide ideoloogilis-teoreetilise ettevalmistamise süvendamisele, sest nõukogude riigi ja õiguse olemuse ning ülesannete õige mõistmine eeldab marksistlik-leninliku õpetuse ja meetodi sügavat omandamist. Selleks ongi õppeplaanis ette nähtud põhikursuse üldainete grupp, mille moodustavad marksismi-leninismi alused, dialektiline ja ajalooline materialism, poliitiline ökonoomia, loogika jt.

Põhikursuse juriidilistest distsipliinidest on õppeplaanis eriti esile tõstetud nõukogude õigusteaduse ideoloogilis-teoreetilisi aluseid käsitlev riigi ja õiguse teooria. Seda õpetatakse juba 1. ja 2. semestril ning hiljem 8. ja 9. semestril paralleelselt erikursustega. Teistest

põhikursuse distsipliinidest tuleb mainida poliitiliste õpetuste ajalugu, riigi ja õiguse ajalugu, nõukogude riigiõigust, rahvademokraatia maade riigiõigust, kodanlike riikide riigiõigust, nõukogude haldus-, finants- ja tööõigust, kriminalistikat, rooma õigust, nõukogude tsiviilõigust ja -protsessi, maa- ja kolhoosiõigust jt. Tõsist tähelepanu osutatakse juristide ettevalmistamisele ka rahvusvahelise õiguse alal, milleks on ette nähtud rahvusvahelise õiguse, rahvusvaheliste suhete ajaloo, välisriikide majanduse ja poliitika õpetamine.

Üldettevalmistusele järgneb IV kursusest alates spetsialiseerumine, mis toimub kuues tsükliks: 1) riigi ja õiguse teooria ning ajaloo, 2) riigiõiguse, 3) haldusõiguse, 4) rahvusvahelise õiguse, 5) kriminaalõiguse ja 6) tsiviilõiguse tsükliks.

Tsüklite piirides antakse üliõpilastele süvendatud teadmisi ja ettevalmistus tööks kitsamal erialal. Nii õpetatakse kriminaalõiguse tsükliks täiendavalt veel kohtuarstiteadust, kohtupsühhiaatriat, sõjakriminaalõigust jne., mis on vajalikud tööks õigusemõistmise ja kohtuga seoses olevail aladel: kohtus, prokuratuuris, notariaadis ja advokaatuuris. Rahvusvahelise õiguse tsükliks õpetatakse omakorda aineid, mis on vajalikud rahvusvaheliste suhete alal töötajaile, nagu välismaade tsiviilõigus, NSV Liidu välispoliitika, saadiku ja konsuli õigus jne.

Vastavad erikursused leiduvad ka teistes tsüklites.

Juristide spetsialiseerumise vajadus on tingitud nõukogude juristi väga mitmekesisest ülesannetest ja avaratest rakendumisvõimalustest.

Õigusteaduskonna ülesandeks ei ole mitte ainult ulatuslike ja põhjalike teadmiste andmine, vaid ka võimete ja oskuse arendamine *i s e s e i s v a k s* teoreetiliseks tööks. See on vajalik nii teaduslike töötajate kui ka praktikute

ettevalmistamiseks. Kiiresti arenev elu ja selle õiguslik reguleerimine asetab juristi-praktiku sageli uute küsimuste ette, millele ta ei leia otsest vastust, n.-ö. valmis „retsepti”. Ta peab olema suuteline neid ise teoreetiliselt, läbimõeldult ja põhjendatult lahendama. Selleks vajalikke võimeid ja oskusi arendavateks õppetöövormideks on üliõpilaste poolt õppejõudude juhtimisel koostatavad iga-aastased kursusetööd, spetsialiseerumisel seminaritööd ja lõpuks diplomitöö, mille kirjutamine on ülikooli lõpetamise eelduseks kõrvuti riigieksamite õiendamisega.

Riigieksameid on kolm: 1) marksismi-leninismi alused, 2) riigi ja õiguse teooria, 3) eridistsipliin (üliõpilase omal valikul). Diplomitöö kirjutatakse viimasel semestril; selle avalik kaitsmine toimub riigieksamite lõpul.

Kehtiv õppeplaan tagab ka seda, et juba üliõpilasena omandatakse oskusi ja kogemusi praktiliseks tööks. Selleks on peale praktiliste tööde ette nähtud veel menetluspraktika: 6. semestril prokuratuuriorganeis 4 nädala, 7. semestril kohtutes 4 nädala ja 9. semestril kitsamal tsükli erialal 8 nädala ulatuses. Viimases menetluspraktika osas süveneb üliõpilane õppejõudude ja kvalifitseeritud praktikute juhtimisel praktilistesse ülesannetesse juba kitsamal erialal. Praktilised tööd, menetluspraktika ja konsultatsioonid õppejõududega tagavad ühtlasi üliõpilase pideva juhendamise ja abistamise tema töös.

Nagu juba sellest lühikesest ülevaatest selgub, annab nõukogude õigusteadus avaraid ja mitmekülgseid teadmisi nii mineviku kui ka tänapäeva ühiskondlik-poliitiliste, riigi ja õiguse ning rahvusvahelise elu komplitseeritud probleemide mõistmiseks. Ta uurib ja avastab sotsialistliku ühiskonna riiklike ning õiguslike nähtuste arenemisseadusi ja annab sügavaid teadmisi meie ülesehitustöös esilekerkivate õiguslike probleemide lahendamiseks.

~ Meie noortel abiturientidel, kel on huvi nõukogude õigusteaduse laiahaardeliste ning väärtuslike teadmiste vastu, kel on eeldusi ja kalduvusi töötamiseks nii juriidilistel kui ühiskondlik-poliitilistel aladel, tuleb oma eriala valikul suunduda edasi õppima Tartu Riikliku Ülikooli Õigusteaduskonda.

Arstiteaduskond.

Tartu Riikliku Ülikooli Arstiteaduskonnal on kuulsusrikas minevik. Siin on tehtud rida suuri avastusi teadusepöllul, paljud nimekad õpetlased ja teaduse korüfeed on omandanud siin oma kõrgema hariduse. Olgu neist nimetatud ainult mõned üksikud. Kuulus vene akadeemik K. E. Baer õppis Tartu Ülikoolis arstiteadust 1810.—1814. a. 1827. a. Tartu Ülikooli Arstiteaduskonna juurde loodud professorite ettevalmistamise instituudi õpilastest on oma teaduslike saavutuste poolest omandanud erilise kuulsuse kirurgid Nikolai Ivanovitš Pirogov ja Feodor Ivanovitš Inosemtsev. N. I. Pirogov kaitses Tartus 1831. a. hiilgavalt oma väitekirja ja kinnitati siin 1836. a. kirurgia professoriks, olles esimesi venelasi-professoreid Tartu Ülikoolis. N. I. Pirogov lõi Tartu Ülikooli Arstiteaduskonnas kuulsa kirurgilise koolkonna. Tema teeneks teadusemaailmas on rida suure tähtsusega avastusi anatoomia alal, kus ta andis rea originaalseid uurimismeetodeid ja lõi suurepäraseid anatoomilised atlased. Ta pani teadusliku aluse kirurgiale, lõi mitmed uued operatsioonimeetodid, võttis esimesena kasutusele rektaalse eeternarkoosi jm. Oma silmapaistva tegevusega mitmesugustel sõjatandritel on ta pannud aluse välikirurgiale. F. I. Inosemtsev sai kirurgilise koolkonna loojaks Moskva Ülikoolis. Ka kuulus nõukogude neurokirurg, NSV Liidu Meditsiiniliste Teaduste Akadeemia esimene president ja Sotsialistliku Töö Kangelane Nikolai

Nilovitš Burdenko sai oma hariduse Tartu Ülikoolis ning töötas siin professorina kuni 1918. aastani.

Eesti nimekatest kultuuritegelastest õppisid Tartu Ülikoolis arstiteadust Fr. R. Faehlmann 1818.—1827. a. ja Fr. R. Kreutzwald 1826.—1832. a.

Arstiteaduskonna üldstruktuur, õppetöö ülesanded ja iseloom.

Tartu Riikliku Ülikooli Arstiteaduskonnas teostavad praegu õppetööd ravi-, stomatoloogia- ja farmaatsiaosakond, kokku 25 kateedriga. Peale nende on arstiteaduskonna osas õppetööle rakendatud marksismi-leninismi, poliitilise ökonoomia, vene keele, kehalise kasvatuse ja teised üldülikoolilised kateedrid, kuna osa õppeainete õpetamine on pandud matemaatika-loodusteaduskonna kateedritele, nimelt füüsika, anorgaanilise keemia, orgaanilise keemia, bioloogilise keemia ja bioloogia kateedritele.

Arstiteaduskonna ülesandeks on ette valmistada kõrge kvalifikatsiooniga arste, arste-stomatolooge ja proviisoreid, kes pärast ülikooli lõpetamist täiesti kvalifitseeritult ellu astuvad. Käimasoleva stalinliku viisaastaku ülesanded nõuavad arstiteaduse-ala kaadri ettevalmistuse taseme eriti kõrgele järjele tõstmist. Siit tulenevad ranged nõuded õppetööle. Arstiteaduskonnas pannakse erilist rõhku praktilistele töödele laboratooriumides, kliinikutes ja polikliniikutes ning üliõpilaste aktiivsele õpingulisele tööle iga semestri esimesest päevast alates. Seepärast ei ole arstiteaduskonnas võimalik õppida mittetatsionaarselt või eksternina ja üliõpilased peavad olema pidevalt õppetöö juures.

Arstiteaduskonna kõigis osakondades on õppeained järjestatud nende sõltuvuse alusel üksteisest: iga noorema

semestri või kursuse õppeained on eeldusteks järgmise, vanema semestri või kursuse õppeainete käsitlemisel. Seejärel toimuvad iga semestri lõpus arvestused ja eksamid neis õppeainetes, millede teadmine on vajalik järgmise semestri ainete omandamiseks. Ravi- ja stomatoloogiaosakonna I ja II kursusel pannakse erilist rõhku nelja aine — anatoomia, histoloogia ning embrüoloogia, füsioloogia ja bioloogilise keemia omandamisele, misjärel eksamid neis ainetes toimuvad Kõrgema Hariduse Ministeeriumi poolt kinnitatud eksamikomisjoni ees. Farmaatsiaosakonna ettevalmistavaiks põhiaineiks on keemiad. Õppimine arstiteaduskonnas lõpeb riigieksamitega riigieksamikomisjonide ees vastavate erialade tähtsamais ainetes. Riigieksamid peavad näitama, kas lõpetajad on nii teoreetiliselt kui ka praktiliselt küpsed nõukogude ühiskonnas töötama.

Eeldused arstiteaduskonnas õppimiseks.

Arstiteadus on ~~Tartu Riiklikus Ülikoolis~~ õpetatavaist erialadest üks vastutusrikkamaid, mis nõuab üliõpilastelt ja hiljem sellel erialal töötajailt tugevat tahtejõudu, julgust, leidlikkust, kiiret otsustamisvõimet, tasakaalukust ja kohusetruud suhtumist oma õppe- ning kutsetöösse, samuti tugevat tervist.

Seejärel on arstiteaduskonnas õppimise eelduseks keskkooli lõpetajas iseseisvalt tärganud sisemine veendumus ja tahe oma võimeid rakendada haigete abistamiseks ning töötava rahva tervisliku taseme tõstmisele kaasaaitamiseks. Õppetöös plaanipärane edasijõudmine nõuab üliõpilastelt häid vaimseid võimeid ja püsivust; eriti on õppetöö osutunud ladusaks neile üliõpilastele, kellel on eriline kalduvus looduslooliste ainete vastu.

Nõrga tervisega ja keskkoolis hädavaevalt edasijõudnud üliõpilased ei suuda tavaliselt õpingulisele pingele vastu panna ja langevad peagi arstiteaduskonnast välja.

Raviosakond.

Õppimine raviosakonnas kestab 6 aastat. Õppetöö toimub uue NSV Liidu meditsiiniliste õppeasutuste õppeplaani kohaselt, mille järgi üliõpilased saavad kahe esimese aasta jooksul üldteoreetilise ettevalmistuse, mis moodustab põhi- aluse nende arstiteaduslikule haridusele. Kahe esimese õppeaasta kestel omandatakse marksismi-leninismi alused ja viiakse läbi kohustuslik õpetus kehalise kasvatuse alal. Esimesel kahel kursusel õpitakse ~~med~~ keemiat, füüsikat, üldbioloogiat, anatoomiat, histoloogiat, füsioloogiat ja bioloogilist keemiat ning alustatakse ka mikrobioloogia õppimist. Vene keele õpetamine toimub neljal esimesel kursusel, kuna võõrkeelte õppimine on võimaldatud kõikidel kursustel. Kolmandal kursusel tutvuvad üliõpilased juba haiges organismis asetleidvate patoloogiliste protsesside olemusega, meetoditega nende äratundmiseks ning ravimite toimega. Neljandal kursusel õpetatakse tervishoidu, tervishoiu organisatsiooni, kohtuarstiteadust, sise- ja kirurgilisi haigusi ning teisi kliinilisi aineid. Viies kursus on pühendatud süvenemisele sisehaiguste ja kirurgiliste haiguste tundmise ja eriainete omandamisele. Kuues õppeaasta on ülekaalus praktiline ja pearõhk asetatakse siin sisehaigustele, ning kirurgiale. Nii kuulatakse sügissemestril kliinilisi loenguid hospitaalteraapia ja hospitaalkirurgia kliinikuis ning enamik ajast on pühendatud praktilisele tööle kliinikuis ja polikliinikuis. Kevadsemester on pühendatud praktilistele töödele samades kliinikutes, kusjuures kuulatakse

veel 3 tundi nädalas valitud kompleksloenguid. Alates 1949/50. õppeaastast on viiendale ja kuuendale kursusele sisse viidud poliitiline ökonoomia.

Peale praktilise töötamise ülikooli kliinikutes sooritavad arstiteaduse üliõpilased neljandale ja viiendale õppeaastale järgneva menetluspraktika kahe suvekuu jooksul haiglates väljaspool ülikooli.

Pärast kuueaastase kursuse lõpetamist ja riigieksamite õiendamist, mida uue õppeplaani kohaselt on üheksa, omandab üliõpilane arstikutse, olles kvalifitseeritud siirduma ühele või teisele tegevusväljale arstiteaduse alal, kus ta leiab ees avarad võimalused oma teadmiste rakendamiseks.

Arste, kes on ülikooli lõpetanud „väga heade” hinnetega, võidakse jätta ülikooli juurde aspirantuuri, kus nad edaspidiseks õppe- ja teaduslikuks tegevuseks ette valmistuvad. Samuti võivad aspirantuuri minna arstid, kes on töötanud praktilisel arstiteaduse alal 3 aastat väljaspool ülikooli. Seega on neile avatud tee teaduslike kraadide omandamiseks.

Emade- ka lastekaitsele pööratakse NSV Liidus erilist tähelepanu. TRÜ Arstiteaduskonna lõpetanud arstide ees seisavad siin seepärast avarad töötamisvõimalused. Kuna TRÜ Arstiteaduskonnas puudub pediaatriaosakond, võib raviosakonna lõpetanu saada eriteadlaseks-lastearstiks, tegutsedes sellel alal pärast ülikooli lõpetamist. Arst-pediater võib töötada lastehaiguste ravimise alal haiglais, kliinikuis, poliklinikuuis ja nõuandlais. Ta saab tõhusalt kaasa aidata lapsehaiguste ärahoidmisele ning lapse organismi tervendamisele ja karastamisele.

NSV Liidu arstiteaduse tähtsaks ülesandeks on parandada tervishoiulisi töötingimusi, tõsta töötajate tervislikku seisundit ja igapidi ära hoida haiguste tekkimist. Ka selles suhtes seisavad TRÜ lõpetanud arstide ees laiad töötamis-

võimalused. Sellel alal tegutsevate arstide põhiliseks ülesandeks on korraldada tervishoidu maal ja linnas, suunates oma tegevuse peamiselt haiguste ärahoidmisele. Töötades arstina-epidemioloogina organiseerib arst võitlust nakkushaiguste vastu, kõrvaldades nende tekkimise võimalusi ning likvideerides nakkushaiguste koldeid, kusjuures ta selleks otstarbeks tarvilikud summaarused teostab kohalike nõukogude võimude abil.

Linna sanitaararst hoolitseb tervishoiutingimuste parandamise eest linnas, võttes tarvitusele vastavaid abinõusid elamutes, vees, õhus jm. tekkida võivate tervist kahjustavate tegurite vastu. Arsti-eriteadlase töö toiduainete hügieeni alal omab otsustavat tähtsust võitluses nii toiduainetega edasiantavate seedeorganite-haiguste kui ka ebaratsionaalse toitlustamise tagajärgede vastu.

Tööhügieeni alal töötav arst-eriteadlane võitleb tööstuste, kaevanduste jne. tervishoiutingimuste parandamise eest. Kooliarst hoolitseb haiguste tekkimise vältimise eest koolikäivate laste seas.

TRÜ Arstiteaduskonna lõpetanud võivad spetsialiseeruda eriteadlasteks sise-, naiste-, närvi-, kõrva-, silma-, lastehaiguste, röntgenoloogia jne. alal.

Stomatoloogiaosakond.

TRÜ Arstiteaduskonna Stomatoloogiaosakonna ülesandeks on ette valmistada kõrge kvalifikatsiooniga suu-, hamba- ja lõualuuhaiguste eriteadlasi — arste-stomatolooge. Kujunedes viimaste aastakümnete vältel omaette meditsiiniliseks distsipliiniks ja arenedes kitsast, ainult hambaharaviga tegelevast hambaarsti erialast avaraks arsti-stomatoloogi tegevusalaks, hõlmab stomatoloogia kõiki suuõõne-elundite, nende lähema ümbruse ja lõualuu haigusi. Stomato-

Stomatoloogia IV kursuse üliõpilased terapeutilise stomatoloogia kliinilisel praktikumil.

loogia omandamine nõuab sama üldbioloogilist ja üldmeditsiinilist ettevalmistust nagu iga teinegi meditsiiniline eriala. Peale erialase oskuse stomatoloogias peab arst-stomatoloog tundma kõiki meditsiinilisi uurimismeetodeid ja saama küllaldase ettevalmistuse kliinilistes ainetes, mis on vajalikud suuõõnes toimuvate patoloogiliste protsesside äratundmiseks ja neist tingitud kogu organismi talitlushäirete õigeks hindamiseks. Niisugust eriteadlast arsti-stomatoloogi valmistab ette TRÜ Arstiteaduskonna Stomatoloogiaosakond.

Pärast Suurt Sotsialistlikku Oktoobrirevolutsiooni lülitati 1918. a. alates hambaarstiline abi üldisse rahvatervis-

hoiu süsteemi. Praegu töötab laialdane võrk riiklikke stomatoloogia-ambulaatoriume ja on asutatud hulgaliselt stomatoloogiakliinikuid statsionaarseile suu-, hamba- ja lõualuuhaikeile. On organiseeritud stomatoloogilised polikliinikud iseseisvate asutistena ja üldiste polikliinikute osakondadena. On loodud kooli-profülaktilised stomatoloogilised polikliinikud ja koolide juurde stomatoloogiakabinetid, millele kaudu teostatakse plaanikindlat ning süstemaatilist koolilaste hammaste ravi. Stomatoloogilise abi kättesaadavaks tegemiseks on käitiste ja vabrikute juurde asutatud stomatoloogiakabinetid. Vastavad ambulaatoriumid ja punktid on asutatud küladesse, kus varematel aegadel stomatoloogiline abi täiesti puudus, samuti igasse tööstuslikku keskusse ning kolhooside teenindamiseks.

Õppeaeg TRÜ Arstiteaduskonna Stomatoloogiaosakonnas kestab alates 1949/1950. õppeaastast 5 aastat. Kahel esimesel õppeaastal toimub stomatoloogiaosakonna õppe-tegevus üldmeditsiinilistes ainetes koos raviosakonnaga samas ulatuses ja sama tundide arvuga peale mõne üksiku erandi. Kolmandal õppeaastal on stomatoloogiaosakonna õppeplaanis patoloogiline füsioloogia ja kliinilistest ainetest sisehaiguste propedeutika ning üldkirurgia desmurgiaga sama ulatuse ja sama tundide arvuga kui raviosakonnas. Osa aineid, nagu patoloogiline anatoomia, farmakoloogia ja närvihaigused, võetakse läbi vähemas ulatuses, kui see on ette nähtud raviosakonnas. Neljandal õppeaastal on õppeplaanis kliinilised ained, nagu teaduskonna sisehaigustekliinik, kõrva-, nina- ja kurguhaigused, silmahaigused, naha- ja suguhaigused, nakkushaigused ja lastehaigused. Poliitilisi õppeaineid käsitletakse stomatoloogiaosakonnas samas ulatuses ja sama tundide arvuga kui raviosakonnas.

Õppetegevus stomatoloogiaosakonna eriaineis toimub stomatoloogia kateedri kaudu terapeutilises, kirurgilises ning ortopeedilises stomatoloogias. Terapeutilise stomatoloogia õpetamine algab 6. semestril loengute ja praktiliste töödega hambafantoomidel. 7. semestrist töötavad üliõpilased juba haigetega terapeutilises stomatoloogias, sooritades sellega õppeplaanis ettenähtud praktikumi. Praktikumid stomatoloogilistes ainetes toimuvad stomatoloogia-ambulatoriumis, mis on määratud stomatoloogiliseks õppebaasiks. Kirurgilises stomatoloogias käsitletakse kõiki suuõõnes ja lõualuudes esinevaid kirurgilisi haigusi; üliõpilased sooritavad kirurgilise stomatoloogia praktikumi esialgu laipadel ning hiljem stomatoloogia-ambulatoriumi haigetel kateedri õppejõudude juhatusel ja kontrollimisel. Kirurgilises stomatoloogias õpetatakse ka stomatoloogilist röntgenoloogiat, milles käsitletakse röntgenitehnikat ja suu-, hamba- ning lõualuuhaiguste röntgendiagnostikat.

Ortopeedilises stomatoloogias võetakse läbi hammaste ja lõualuude proteetika. Üliõpilased sooritavad hambatehniliste tööde praktikumi fantoomidel ja hiljem töötavad ortopeedilise stomatoloogia alal stomatoloogia-ambulatoriumis. Viimasel õppeaastal töötavad üliõpilased kõigis stomatoloogilistes ainetes stomatoloogia-ambulatoriumis ~~kuni 4 tundi päevas~~, valmistades end sellega ette tulevase eriteadlase — arsti-stomatoloogi kutsele. Pikemaajaline ambulatoriumis töötamine on vajalik selleks, et üliõpilased stomatoloogiaosakonna lõpetamisel ja riigieksamite sooritamisel oleksid valmis ellu astuma kvalifitseeritud eriteadlastena ja asuma neile arvukatele kohtadele, kuhu vajatakse arste-stomatolooge.

Tulevase arsti-stomatoloogi ees avaneb laialdane tegevusväli. Siiani ei ole Eesti NSV koolides, käitistes, vabrikutes ja tööstuskeskustes stomatoloogiline abi veel küllal-

dane vastava kaadri vähesuse tõttu. Äärmiselt terav vajadus stomatoloogilise abi järele on meie maaelanikkonnal. Kõik need arvukad kohad ootavad tulevasi eriteadlasi — arste-stomatolooge, kes varustatult teadmiste ja kogemustega asuksid energiliselt teostama suu-, hamba- ja lõualuuhaiguste profülaktikat ning profülaktilist ravi, millega on võimalik vabastada kogu Eesti NSV töötajaskond neist organismi laostavaist haigustest.

Farmaatsiaosakond.

TRÜ Arstiteaduskonna Farmaatsiaosakond valmistab ette kõrgema spetsiaalharidusega farmatseute-proviisoreid, kes asuvad vastutavaile ja eriharidust eeldavaile kohtadele apteegitöö alal. Edasi valmistab farmaatsiaosakond ette eriteadlasi keemilis-farmatseutiliste laboratooriumide ja tööstuste teadusliku ning juhtiva kaadri tarvis, annab oskuse kohtukeemilise ekspertiisi toimetamiseks ja erialased teadmised, mis võimaldavad kursuse lõpetanuil vahe- tult lülituda teaduslikku uurimistöösse kõigi farmatseutiliste distsipliinide alal.

Farmatseutilise eriharidusega kaader on hädavajalik, arvestades seda suurt tähelepanu, mida NSV Liit omistab rahvatervishoiu taseme tõstmisele. NSV Liidus seisab arstiabi kogu rahva teenistuses, mistõttu ka farmatseutilisele kaadrile on asetatud suured ning vastutusrikkad ülesanded. Teadusliku eriharidusega kaader peab vastutama apteekides ja keemilis-farmatseutilistes laboratooriumides ning tööstustes tehtava töö ja ravimite produktsiooni teadusliku täpsuse, valmistamisviisi otstarbekuse ja sihitäitvuse eest. Puht-teaduslik, otsesesse uurimisteg- vusse rakendatud kaader on tarvilik selleks, et meie tead- mised tuntud ravimite kohta avarduksid ja et võidaks rahva-

tervishoiu huvides tarvitusele võtta uusi, otstarbekohasemaid ravimeid. NSV Liidus õpitakse põhjalikult tundma kõiki meie suurel kodumaal leiduvaid ravimitena või ravimite koostusainetena tarvitamiskõlblikke varasid. Nendest varadest tuleb esijoones nimetada paljusid meie riigi piirides kasvavaid ravimitaimi, mis mujal on täiesti tundmatud ja mida ainult NSV Liidu teadlased on uurima hakanud. Juba paljusid aastaid on sel ulatuslikul alal teostatud uurimistöid, kuid on vaja veel rohkem teadusliku töö pingutust, et nende juba avastatud või veel isegi avastamata droogide teadusliku tundmise põhjalikkus jõuaks samale tasemele, kui seda on meie teadmised vanade, sageli juba aastasadu kasutusel olnud ja seetõttu põhjalikult läbiuuritud droogide kohta.

Farmatseudi tööpõllul on kohtukeemiline ekspertiis möödapääsmatu mitmesuguste, sageli väga keeruliste kuritegude kindlakstegemisel ja on tõhusaks abiks süütegude üle otsustamisel.

Nendeks laialdasteks ning vastutusriikasteks ülesanneteks vajalike teadmiste ja oskuste omandamisele on 1949/1950. õppeaastast alates ette nähtud 5-aastase kestusega õppeaeg. Selle aja jooksul omandatakse teoreetilised teadmised kõigist vajalikest abi- ja eeldusdistsipliinidest, näiteks botaanikast, keemiast, füüsikast jne., farmatseutilistest eridistsipliinidest loengute abil ja praktilised oskused ning töövilumus vastavate harjutuste ja praktikumidega. Erialastest ainetest õpivad üliõpilased tundma farmakognoosiat, ravimite tehnoloogiat ja galeeniliste preparaatide valmistamist, farmatseutilist keemiat spetsiaalse analüüsi ja sünteesiga, farmaatsia-ala organiseerimist, kohtukeemiat jne. Seejuures toimub ka üliõpilaste kommunistlik kasvatus, mille kaudu nad jõuavad oma ülesannete täpse täitmise ja vastutuse suuruse äratundmisele.

Hästi ettevalmistatud proviisorid leiavad sotsialistliku riigi tervishoiusüsteemis rakendamist kõige laiemas ulatuses. Nad on juhtivateks tööjõududeks apteekides apteegijuhatajatena ja muude iseseisvate ametite täitjatena apteegi-praktikas ning teistes farmatseutilistes asutistes, laboratooriumides ja tööstustes. Nad võivad olla kontroll-analüütiliste ja galeeniliste laboratooriumide juhatajad, täita farmatseutiliste inspektorite ametit tervishoiuorganite ja Apteekide Peavalitsuse juures, olla vastutavaiks kohtukeemilisteks ekspertideks ja pärast erilist ettevalmistust õppetöö juhatajaiks farmatseutilistes ning meditsiinilistes kesk- ja kõrgemates koolides. Teaduslikku uurimistööd saab eriharidusega farmatseut teostada vastavates laboratooriumides uute keemiliste ravimite sünteesimisel ja tootmisel või uute, ratsionaalsemate ravimivormide leiutamisel. Peale selle on olemas võimalus osa võtta ääretult suure tähtsusega ekspeditsioonidest, mida korraldatakse NSV Liidu territooriumi mitmesugustesse osadesse, et leida järjest uusi ravimiteid, mis oleksid farmatseutilises praktikas kasutamiskõlblikud.

Farmaatsiaosakonna eeskujulikult lõpetanud on võimalus pärast aspirantuuri lõpetamist või vastavates määrustes ettenähtud kandidaadi miinimumi eksamite sooritamist ja tööde esitamist nende avalikul kaitsmisel omandada teaduste kandidaadi ja doktori kraad.

Ajaloo-keeleteaduskond.

Ajaloo-keeleteaduskond valmistab ette teaduslikke töötajaid ja keskkooliõpetajaid ajaloo, keele, kirjanduse ja filosoofia (psühholoogia, loogika) alal (üksikasjaline spetsiaalsuste loetelu on toodud juuresolevas tabelis). Üliõpilaste arvult on ta üks suuremaid (praegu ligi 500 üliõpilast) ja erialade hulga ning ainete valiku võimaluste poolest kõige mitmekesisemaid teaduskondi TR Ülikoolis. Õppeaeg kestab 5 aastat, jagunedes vastavalt viieks üheaastaseks kursuseks. Iga kursus koosneb kahest semestrist: sügis- ja kevadsemestrist.

Paremaks spetsialiseerumise võimaldamiseks jaguneb teaduskond kolme osakonda: ajaloo-, keeleteaduse- ja loogika-psühholoogiaosakond. Juba ülikooli astudes peab igal abituriendil selge olema, millises osakonnas ta soovib õpinguid alustada; keeleteaduse-osakonda astujad peavad otsekohe valima ka eriharu, kus nad soovivad õppida (soovitav on see ära märkida juba sisseastumisavalduses), sest siin algab erinevus õppetöös kohe esimesel semestril. Ajaloo-osakonnas algab spetsialiseerumine alles 2.—3. kursusel, kuna 1. kursusel töötavad kõik ühise õppeplaani järgi. Osakonna või eriharu vahetamine tagantjärele on seotud suurte raskustega.

Peale üksikutes osakondades käsitletavate ainete õpivad kõik ajaloo-keeleteaduskonna üliõpilased: marksismi-

TRU Ajaloo-Keeleteaduskonna struktuur.

Spetsialiseerumis- võimalused	Tööd sisustavad kateedrid	Tööd sisustavad abi-õppeasutised (sulgudes aadressid)
A. Ajaloo-osakond:		
Ajaloo eriharu Arhiivinduse „	} Üldise ajaloo kateeder NSV Liidu rahvaste ajaloo kateeder	} Ajaloo Kabinet (I. Mitšurini 30)
B. Keeleteaduse-osakond:		
Eesti keele eriharu:		
a) eesti keele eriala	Eesti keele kateeder	Eesti Keele Kabinet (I. Mitšurini 30)
b) eesti kirjanduse eriala	} Eesti kirjanduse ja rahvaluule kateeder Soome-ugri keelte kateeder	Eesti Kirjanduse ja Rahvaluule Kabinet (I. Mitšurini 30) Foneetika Laboratoorium (I. Mitšurini 30)
c) eesti rahvaluule eriala		
d) soome-ugri keelte eriala		
Vene keele eriharu ¹ :		
a) keele eriala	Vene keele kateeder	Vene Keele ja Kirjanduse Kabinet (ülikooli peahoone)
b) kirjanduse eriala	Vene kirjanduse kateeder	

¹ Vene keele eriharus on kaks rühma: üks eesti, teine vene õppekeelega.

Spetsialiseerumis- võimalused	Tööd sisustavad kateedrid	Tööd sisustavad abi-õppeasutised (sulgudes aadressid)
Lääne-Euroopa keelte (inglise, prantsuse, saksa) eriharu	Lääne-Euroopa keelte kateeder Lääne-Euroopa kirjanduse kateeder }	Lääne-Euroopa Filoloogia Kabin- net (I. Mitšurini 30)
Klassilise filoloogia eriharu: a) ladina keele eriala b) kreeka keele eriala	Klassilise filoloogia kateeder	Klassilise Filoloogia Kabinet ja Klassilise Muinasteaduse Muu- seum (ülikooli peahoone)
C. Loogika-psühholoogia- osakond	Loogika-psühholoogia kateeder	Psühholoogia Laboratoorium (V. Kingissepa 12)
	Pedagoogika ja metoodika kateeder	Pedagoogika Kabinet (V. Kin- gissepa 12)

leninismi aluseid, poliitilist ökonomiat, dialektilist ja ajaloolist materialismi, filosoofia ajalugu, loogikat, psühholoogiat, pedagoogikat, oma eriaine metoodikat, üldist ajalugu, NSV Liidu rahvaste ajalugu, NSV Liidu rahvaste kirjanduse ajalugu, vene keelt, ladina keelt, üht Lääne-Euroopa keelt — kas inglise, prantsuse, saksa või hispaania keelt (prantsuse filoloogia alal spetsialiseerujail on kohustuslik õppida võõrkeelena hispaania keelt ja ladina filoloogia alal spetsialiseerujail prantsuse keelt; teised võivad õpitava võõrkeele valida oma soovi kohaselt) ja kehalist kasvatust. Nende nn. üldkursuste õppimine on keskendatud peamiselt esimestele semestritele, et viimastel semestritel rohkem võimaldada süvenemist erialasse.

Ajaloo-osakond.

Õppimist alustatakse üldisemate, kogu osakonnale tarvilike ainetega. Kõik ajaloo-osakonna üliõpilased kuulavad järgmisi aineid: vanaaja, keskaja, uusaja, NSV Liidu rahvaste ja Eesti ajaloo kursust, arheoloogia algmeid, etnograafia algmeid koos klasside-eelse ühiskonna ajaloo, historiograafiat ning nõukogude riigi ja õiguse aluseid. Järgmistel aastatel siirdutakse kord-korralt kitsama eriala piiridesse, nii et kahel viimasel aastal asetseb üliõpilase töö raskuspunkt juba täiesti eriharu aine piirides. Selline tööjaotus kindlustab üliõpilastele laialdase silmaringi ajaloo-teaduste alal ning tutvustab neid nõukogude teaduse meetodiga ja saavutustega oma erialal. Viimastel semestritel loetavad erikursused annavad süvendatud käsitluse vastava aine probleemidest ja viivad õppijad otsesesse kontakti teadusliku uurimistöö meetoditega. Eriharu piirides pannakse suurt rõhku üliõpilaste iseseisvale tööle, milleks on eriti

seminarid, kus üliõpilastel tuleb kokkulepitud teema jaoks materjal ja kirjandus läbi töötada ning selle põhjal iseseisv töö kirjutada. Nii omandavad üliõpilased vilumuse iseseisvaks teaduslikuks töötamiseks oma erialal. Lisaks oma erialal kohustuslikele ainetele võivad üliõpilased õppida mõningaid vabatahtlikke, nn. fakultatiivseid aineid. Nende ülesandeks on laiendada üliõpilase silmaringi teatavate probleemide ja eriainate suhtes, mis eriala jaoks võivad kasulikud olla. Eriharu piirides lisandub vastav menetluspraktika: arhiivinduse alal tegelik töötamine arhiivis.

Seega annab ajaloo-osakonna lõpetamine kindla aluse marksistliku ajalooteaduse meetodis, teoorias ja praktikas, süstemaatilise ja põhjaliku kõrgema hariduse valitud eriharude kitsamal alal. Enamik lõpetajaid siirdub pedagoogilisele tegevusele keskkoolides, osa leiab võimaluse omandatud teadmisi ja kogemusi rakendada ja edasi arendada muuseumides, arhiivides, raamatukogudes, ajalehtede ja ajakirjade juures jne.

Keeleteaduse-osakond.

Kuigi spetsialiseerumine eriharude järgi algab juba esimesel semestril, kuulavad üliõpilased algul suurel määral kogu teaduskonnale ühiselt loetavaid aineid (vt. eespool) ning kõikidele keeleteaduse-osakonna üliõpilastele ühiseid aineid, nagu sissejuhatus keeleteadusse, sissejuhatus kirjandusteadusse ja üldine kirjandus. Tuumaineks on iga keele eriharus (eesti, vene, inglise, prantsuse, saksa, ladina) vastava keele süvendatud kursus, mis peab kindlustama valitud keele täieliku praktilise valdamise; vanematel semestritel tuleb sellele lisaks vastava keele ajaloo kursus. Kõrvuti keele ja selle ajaloo õpitakse valitud erialale vastava kir-

janduse ajalugu. Alates III kursusest tuleb igal üliõpilasel veel valida, kas ta spetsialiseerub oma eriharus keele või kirjanduse alale. Eesti keele eriharus on võimalik III kursusest alates spetsialiseeruda eesti kirjanduse, rahvaluule, eesti keele ja soome-ugri keelte erialale, vene keele ja kirjanduse eriharus kas vene keele või kirjanduse erialale; vastavalt sellele tuleb eriti süveneda kas vastava keele või kirjanduse õppimisele. Teoreetiliste kursuste kõrval võtavad ka keeleteaduse-osakonna üliõpilased osa eriala seminaridest, kus nad tutvuvad teadusliku uurimistöö meetoditega oma alal. Mõnel alal on ette nähtud ka menetluspraktika, näit. eesti keele õppijatel murdeainestiku kogumine, rahvaluule õppijatel — rahvaluuleainestiku kogumine jne. Ka keeleteaduse-osakonna üliõpilastel on võimalik lisaks oma eriala kohustuslikele ainetele vabatahtlikult õppida fakultatiivseid aineid.

Niiviisi annab keeleteaduse-osakond kindla marksistliku keele- ja kirjandusteaduse meetodiga varustatud spetsialiste, kes põhjalikult tunnevad oma erialaks valitud keelt ja kirjandust ning võivad edukalt töötada õpetajatena koolides, samuti tõlkidena, kvalifitseeritud töötajatena raamatukogudes, ajalehtede ja ajakirjade toimetustes, kirjastustes jm.

Keeleteaduse-osakonna vene keele eriharus on võimalik õppida ka vene keeles, sest kõrvuti eestikeelse rühmaga töötab vene õppekeelega rühm, kuhu võetakse isikuid, kes eesti keelt ei valda.

Keeleteaduse-osakonna ühe või teise eriala valikul tuleb eriti silmas pida juba olemasolevaid eelteadmisi vastaval alal. Nii näit. ei ole soovitav valida erialaks niisugust keelt, mida abiturient kas üldse ei valda või valdab üsna puudulikult: see muudaks tema töö ülikoolis väga raskeks.

Loogika-psühholoogiaosakond.

Õppetöö selles osakonnas toimub eesti keele eriharubaasil, s. o. loogika-psühholoogiaosakonna üliõpilased õpivad ka kõiki eesti keele eriharule ettenähtud aineid, välja arvatud mõned vähem olulised ained. Selle tõttu omandavad loogika-psühholoogiaosakonna lõpetajad ühtlasi eesti keele ja loogika- ning psühholoogiaõpetaja kutse. Osakonnale annavad ilme niisugused ained, nagu loogika põhikursus (lisaks elementaarkursusele), loogika ajalugu, kesknärvisüsteemi ja kõrgema närvitegevuse füsioloogia, psühholoogia (süvendatud kursus), psühholoogia ajalugu, psühholoogia praktikum, pedagoogika (süvendatud kursus), pedagoogika ajalugu ning loogika ja psühholoogia õpetamise metoodika. Neid eesti keele eriharuaineid, mis loogika-psühholoogiaosakonna kohustuslikust õppeplaanist on välja jäetud, võib õppida vabatahtlikult (fakultatiivsete ainetena).

Loogika ja psühholoogia õpetamise teostamiseks on TR Ülikoolis head eeldused olemas niihästi kvalifitseeritud ja kogenenud õppejõudude (akadeemik A. Koort jt.) kui ka rikkaliku materiaalse baasi (psühholoogialaboratoorium ühes erialase raamatukoguga) näol. Osakonna lõpetajaid ootab lai tööpõld psühholoogia, loogika ja eesti keele õpetajatena.

Ülikool lõpetatakse ajaloo-keeleteaduskonnas erialase diplomitöö kirjutamisega ja selle kaitsmisega komisjoni ees ning riigieksamitega. Diplomitöö kirjutamine toimub erialase õppejõu otsesel juhendamisel. Riigieksamine on kõigile ühise ainenähtsuse märksismi-leninismi alused ja vastavalt valitud eriharule kaks peaainet. Kes stuudiumi jooksul on näidanud kalduvusi ja võimeid iseseisvaks teaduslikuks

uurimistööks, see jäetakse aspirandina edasi ülikooli juurde valmistuma teadusliku kraadi omandamisele, mille järel on võimalik saada kõrgemate koolide õppejõuks või teaduslikuks töötajaks mõnes teaduslikus uurimisasutises.

Matemaatika-loodusteaduskond.

Matemaatika-mehhaanikaosakond.

Matemaatika-mehhaanikaosakond jaguneb matemaatika- ja mehhaanikaharuks. Õppeaeg mõlemas harus kestab 5 aastat.

Matemaatikaharus valmistatakse ette keskkoolide õpetajaid ja teaduslikke töötajaid mitmesugustele teaduslikele uurimisinstituutidele. Terve rea kaasaja tehnika, statistika jt. küsimuste lahendamiseks vajatakse kvalifitseeritud matemaatikute abi. Sotsialistliku tööstuse edasiarendamise tööst võtavad matemaatikud aktiivselt osa.

Mehhaanikaharus valmistatakse ette mehhaanikuid-teoreetikuid, keda vajavad teaduslikud uurimisinstituudid ja tehaste laboratooriumid, mis teenindavad meie kiiresti arenevat sotsialistlikku tööstust. Mehhaanikaharu lõpetajad võivad siirduda ka keskkoolidesse matemaatika õpetajateks. Selleks on mehhaanikaharu üliõpilastel võimaldatud neljandal kursusel õppeplaanis ettenähtud tööstusliku praktika asemel valida pedagoogiline praktika keskkoolides.

Esimesel kahel-kolmel aastal õpetatakse mõlemas harus ühiseid aineid, nagu matemaatiline analüüs, analüütiline geomeetria, kõrgem algebra, füüsika, astronoomia, diferentsiaalvõrrandid, teoreetiline mehhaanika jt.

Matemaatikuile on kohustuslikud peale selle veel tõenäosusteooria, variatsioonarvutus, arvuteooria, matemaatika ajalugu jt.

Mehhaanikaharus on ette nähtud tugevusõpetus, elast-susteooria, hüdromehhaanika, mehhaanika ajalugu, raken-dusmatemaatika jt.

Matemaatilise analüüsi ja astronoomia kateedri juures töötavad matemaatika ja astronoomia teaduslik ring, mil-lele ülesandeks on üliõpilaste suunamine iseseisvale tea-duslikule tööle.

Matemaatikaharus on võimaldatud õppimine ka mitte-statsionaarselt. Õppetöö on sel korral planeeritud 6 aastale, kusjuures õppekava on ühine statsionaarse õpetusega.

Füüsikaosakond.

Et füüsika on oma põhiolemuselt katseline teadus, siis etendab siin loengute ja kirjanduse järgi õppimise kõrval väga suurt osa tegelik praktiline töö laboratooriumides — füüsikaliste suuruste mõõtmisest kuni iseseisvate eksperimen-taalsete uurimisteni.

Füüsikaosakonnas korraldavad õpetust füüsika kateeder ja teoreetilise füüsika kateeder.

Nimetatud kateedrid valmistavad ette teaduslikke kaad-reid füüsika alal, kusjuures üliõpilased õpivad tundma üldist füüsikat, aatomiteooriat, kvantide mehhaanikat ja teisi kaasaegse füüsika distsipliine. Füüsika praktiliste tööde teostamiseks vajaliku aparatuuri eest hoolitseb füü-sika kateedri juures töötav hästi sisustatud õppevahendite töökoda. Samuti töötab füüsika kateedri juures üliõpilaste teaduslik ring, mille liikmetel on võimalik teostada mitme-suguseid iseseisvaid füüsika-alaseid uurimistöid. Füüsika-ringi koosseisu kuulub 7 erialast gruppi, nagu elektroonika-grupp, fotogrupp, laboratoorsete tööde grupp, atmosfääri elektri grupp jne. Mõned ringi liikmed on saavutanud, nagu

näitavad üliõpilaste teaduslikud sessioonid, märkimisväärsed tulemused uurimistööl alal. Füüsikaringil on iseseisev raamatukogu, mis sisaldab rikkalikult Nõukogude Liidus ilmunud füüsika-alast kirjandust.

Füüsikaosakonna lõpetanud võivad siirduda füüsikuina kas tööstuste laboratooriumidesse ja teaduslikesse uurimis-asutistesse või keskkoolidesse füüsika õpetajatenä. Viimasel juhul on üliõpilastele antud võimalus valida neljandal kursusel õppeplaanis ettenähtud tööstusliku praktika asemel pedagoogiline praktika keskkoolides.

Astronoomiahuvilistel üliõpilastel on võimalus spetsialiseeruda ka astrofüüsika alal. Praktiliste tööde baasiks astronoomias on Tartu Tähetorn, mis on asutatud 1809. a. Siin teostas kuulus vene astronoom W. Struve kaksiktähtede mõõtmisi refraktori abil, mis oli tol ajal (1824—1839) suurim maailmas.

Keemiaosakond.

Keemiat õpetatakse Tartu Riiklikus Ülikoolis alates 1800. aastast. Iseseisev keemiaosakond loodi 1850. aastal, mistõttu käesolev aasta on keemiaosakonna juubeliaasta. Tartus on keemiat õppinud ja lõpetanud sellised ülemaailmse kuulsusega vene teadlased, nagu termokeemia rajaja Hermann Hess ja Carl Schmidt, ning enamik eesti keemikuid eesotsas Eesti NSV Teaduste Akadeemia tegevliikme Paul Kogermaniga.

Käesolevaks aastaks valmis neljakordne keemia kateedrite hoone, mis oma avarate ja ajakohaste laboratooriumidega loob keemiaosakonna üliõpilastele parimad võimalused edukaks õppetööks. Peale kõigile üliõpilastele kohustuslike üldainete õpetatakse keemikuile keemia ajalugu, kõrgemat matemaatikat, füüsikat, teoreetilist füüsikat, anorgaa-

nilist keemiat, analüütilist keemiat, orgaanilist keemiat, füüsikalist keemiat, keemilist tehnoloogiat, aine ehitust, kristallograafiat, kolloidkeemiat, anorgaanilist sünteesi ja alates 8. semestrist valikaineid. Neljandal kursusel toimub 6-nädalane tööstuspraktika.

Anorgaanilise keemia ja analüütilise keemia kateedri juures töötavad üliõpilaste teaduslikud ringid, millede tööst võtavad üliõpilased aktiivselt osa.

Keemiaosakonna lõpetajad saavad vastava eriala keemiku diplomi ja siirduvad tööle kas teaduslikesse uurimis-asutistesse või tööstustesse. Pedagoogiliste huvidega üliõpilastele on antud võimalus valida tööstusliku praktika asemel pedagoogiline praktika, mis võimaldab pärast ülikooli lõpetamist töötada keskkoolis keemia õpetajana.

Bioloogiaosakond.

Bioloogiaosakond valmistab ette eriteadlasi elusa looduse uurimise alal. Silmas pidades seda tohutut looduse ümberkujundamise tööd, mille teostamisele Nõukogude Liidus on asunud stalinlike viisaastakuplaanide alusel, omavad bioloogiateadused suurt tähtsust. Eesti NSV-s algab liigmärgade alade — soode ja rabade kuivendamine ning nende asemele põllumaade ja metsade rajamine. Selle tulemusena võtab meie maa uue ilme. Kui tahame seda looduse ümberkujundamist juhtida, siis peame tundma looduse elu, neid seaduspärasusi, milledest oleneb elusate organismide elukäik. Neid teadmisi ja oskusi elusa looduse uurimise alal annabki bioloogiaosakond.

Bioloogiaosakonna üliõpilasel on võimalik valida kolme haru — botaanika-, zoologia- ja taimefüsioloogiaharu vahel. Esimestel kursustel õpetatakse põhiaineid, mis on

ühised kõigile harudele, kuid juba kolmandast kursusest alates toimub täielik harunemine. Botaanikaharus koondub töö taimeriigi liigilise koosseisu ja taimede koosluste uurimisele. Tutvutakse niihästi õistaimedega kui alamate taimedega — vetikatega ja seentega. Õpitakse tundma nende ehitust, levikut maakeral, tingimusi, milledes nad kasvavad, ja nende rakenduslikku tähtsust. Zooloogiaharus õpitakse mitmekülgsest tundma loomariiki. Taimefüsioloogiaharus süvenetakse taimede eluliste toimingute tundmaõppimisele.

Bioloogiaosakonna töö põhiliseks vormiks on õppematerjali omandamine õppejõudude loengute põhjal õppekirjanduse abil. Selle kõrval omab olulist tähtsust tegelikkude uurimisviiside omandamine praktiliste tööde kaudu. Praktilised tööd toimuvad õppetöö vältel käsikäes loengutega. Seal õpitakse taimi ja loomi määrama, tutvutakse nende anatoomilise ja histoloogilise ehitusega mikroskoopiliste uurimiste teel ja korraldatakse katseid organismide elutegevuse uurimiseks.

Peale selle on väga tähtsad välistööd looduses, mida toimetatakse suvel pärast õppetöö lõppu. Esimesel ja teisel kursusel seisnevad need ekskursioonides ja töödes ülikooli bioloogiajaamas. Kolmandal ja neljandal kursusel suunatakse üliõpilased suvel tööle uurimisasutise või ülikooli kateedri juurde, kus nad teevad juba uurimistööd, mille põhjal saavad koostada lõputöö.

Bioloogiaosakonna lõpetajad omandavad bioloogi-zooloogi, bioloogi-botaaniku ja bioloogi-füsioloogi teadusliku kvalifikatsiooni. Nad võivad tööle asuda mitmesugustesse uurimisasutistesse. Ühtlasi omandavad nad ka keskkooli-õpetaja kutse ja võivad rakenduda eriainetes õpetajatena keskkooli kõrgemates klassides.

Geoloogiaosakond.

Millistele elukutsetele valmistab TRÜ
Matemaatika-loodusteaduskonna geo-
loogiaharu?

Geoloogia-ala eriteadlased on otsitumaid töötajaid maapõuevarade uurimise ja selgitamise töös. Geoloogid ei ole vaja mitte ainult uute maavarade otsimisel-uurimisel, vaid ka juba töötavate kaevanduste juures tuntakse vajadust nende tööjõu järele. Lähtudes nendest vajadustest on juba ette määratud geoloogide rakendamise võimalused. Eesti NSV-s töötab rida kaevandusi, kus puuduvad veel kaevandusgeoloogid; ka vennasvabariikides on geoloogia alal töötajatel ees avar tööväli. Pidev vajadus geoloogide järele on Geoloogia Ministeeriumi süsteemis uute maavarade leiukohtade uurimiseks, veegeoloogia selgitamiseks ja kõigi teiste nendega seotud tööde juhtimiseks. Tervel real teistel NSV Liidu ministeeriumidel on geoloogilise uurimise osakonnad, kus vajatakse geoloogid samal otstarbel (Sõe- ja Naftatööstuse Ministeerium Põlevkivi Peavalitsusega, kelle peamine tegevusala on Eesti NSV-s, Mustade ja Värviliste Metallide Ministeerium jt.). Peale selle vajavad geoloogid kõik projekteerivad ettevõtted ehitustööde kõige mitmekesisematel aladel, sest iga ehitise rajamisel on vältimatu ehituse aluspinna omaduste selgitamine, mida ei saa teostada ilma geoloogiata.

Peale selle on aga veel teaduslikul alal töötamise võimalus Eesti NSV Teaduste Akadeemia ja kõrgemate koolide juures. On ju Eesti NSV aluspõhi rikas maavarade kui ka paleontoloogiliste jäänuste poolest ja samuti on meil mitmesuguseid veel lahendamata geoloogilisi ja geograafilisi põhiprobleeme. Kõik need tegevusalad on oma laadilt sellised, et nõuavad töötajate mitmekesisest tegutsemist nii

looduses kui ka laboratooriumis ja raamatukogus. Seega ei suru need erialad töötajaid kitsastesse bürooruumidesse, vaid võimaldavad liikumist vägagi laiadel aladel.

Kuidas valmistatakse geoloogiaharus
ette eriteadlasi?

Tartu Riiklikul Ülikoolil on geoloogia jaoks vastavad laboratooriumid-kabinetid ja kolm kateedrit kitsamatel erialadel, kõnelemata kogu ülikooli aparaadist abiteaduste alal, nagu matemaatika, füüsika, keemia, bioloogiataadused jne. Need laboratooriumid-kabinetid on varustatud kõigi oluliste õppe- ja töövahenditega nii loenguteks ja praktilisteks harjutusteks kui ka iseseisvaks tööks. Üsna rikkalikud on raamatukogu ja muuseumikogud, mida üliõpilased võivad kasutada. Peale loengute pannakse vastavalt õppekavadele suurt rõhku praktilistele harjutustele, eriti just väljas looduses, kus õppijad peavad harjuma vaatlema, teostama vajalikke uurimisvõtteid ja koguma tõendmaterjali läbitöötamiseks. Nii ei toimu ettevalmistus mitte ainult kirjanduse ja loengute põhjal, vaid elavas töös ning tegevuses.

Õppeaeg geoloogiaosakonnas kestab viis aastat. Esimesel kahel õppeaastal toimub peamiselt üldainete õppimine, kuna kolmandast õppeaastast peale algab geoloogiliste eridistsipliinide omandamine.

Õppetöös rõhutatakse eeskätt eriala praktilist omandamist. Seda võimaldavad ulatuslikud erialased praktikumid ja harjutused ning kursusetööd, eriti aga õppe- ning menetluspraktika.

Õppepraktika teostub pärast esimese ja teise õppeaasta talvist õppeperioodi kuue nädala kestel. See viiakse läbi välistöö korras. Esimesel õppeaastal tutvutakse kahe nädala jooksul geoloogiliste üldküsimumstega, kuna teisel õppeaas-

tal õpitakse tundma kuue nädala vältel geoloogilise kaardistamise meetodikat.

Menetluspraktika toimub pärast kolmanda ja neljanda õppeaasta talvist perioodi. Üliõpilased teostavad menetluspraktika mitmesuguste geoloogiliste uurimisasutiste juures vastavatel välistöödel. Kolmandal õppeaastal kestab menetluspraktika 13 nädalat ja on seotud geoloogilise kaardistamisega. Neljandal õppeaastal vältab menetluspraktika aga 15 nädalat ning selle aja jooksul tuleb üliõpilasel iseseisvalt koguda ka vastav materjal, mille põhjal ta koostab oma ülikooli lõpetamisel esitatava diplomitöö.

Diplomitöö kujutab üliõpilase iseseisvat vähemat uurimistööd, mille ta koostab viienda õppeaasta kevadsemestril, mil üliõpilane on vabastatud loengutest ja harjutustest.

Et geoloogiaosakonna üliõpilaste õpinguis etendavad suurt osa välistööd, siis on sellest tingitult ka talvise töö perioodid mõnevõrra lühemad. Esimesel kolmel õppeaastal algavad loengud 1. septembril, neljandal õppeaastal 29. septembril ja viiendal õppeaastal 13. oktoobril. Loengud ja harjutused lõpevad kevadsemestril 1. maiks, maikuus on kevadine eksamiperiood ja 1. juunist suunduvad üliõpilased kas õppepraktikale või menetluspraktikale.

Ülikooli lõpetamiseks vajalikud riigieksamid sooritakse viienda õppeaasta kevadsemestri lõpul juunikuus; selleks ajaks tuleb esitada ja kaitsta ka diplomitöö.

Geoloogiaosakonna lõpetavad üliõpilased geoloogia eriteadlastena.

Millised eeldused on vajalikud või soovitavad nendele erialadele suunduvatel üliõpilastel?

Kõigepealt on vaja loomulikku huvi ja armastust loodusteaduste vastu üldiselt, eriti aga kivististe ja mineraa-

lide-kiviliikide vastu. On hea, kui juba keskkoolis on tegeldud nende küsimustega ka väljaspool ametlikku õppekava, kuid vajalikke eelteadmisi võib omandada ka ülikoolis. Tingimata on vajalik kalduvus rännakuteks ja uurimisteks looduses endas ning selle eeldusena füüsiline vastupidavus. Raskusi ei tohi teha ruumiline kujutlusvõime, sest seda on vaja nii maapinna kui ka maapõue olude selgitamisel. Samuti ei tohi raskusi teha manuaalne töö, mida tuleb vaja nii õppimise ajal laboratoorselt tegutsedes kui ka hiljem juba ametis olles.

Kuid kõike seda suudab normaalse tervise ja normaalsete võimetega noor inimene omandada ülikoolis õppimise aja jooksul. Seetõttu suundugu siia igaüks, kes tahab aktiivselt tegutseda maapinna või maapõue uurimise alal, kus on suuri võimalusi kaasa aidata põhiliste teadus- ja tööstusharude arendamisel.

Geograafiaosakond.

Matemaatika-loodusteaduskonna geograafiaosakond töötab omaette osakonnana alates 1947. aastast, olles seega nooremaid meie ülikoolis. Osakonna moodustab praegu üks geograafia kateeder. Kateedri ruumid asuvad ülikooli loodusteaduse instituutide hoones Aia tänav 46.

Õppeaeg geograafia alal kestab Tartu Riiklikus Ülikoolis 5 aastat. Õppeaineid, milles tuleb sooritada eksamid või arvestused, on 43. Mitmesuguste üldiste ning regionaalsete distsipliinide kõrval füüsilise ja majandusgeograafia alal õpetatakse küllalt ulatuslikult veel geoloogiat, geomorfoloogiat, geodeesiat, kartograafiat, meteoroloogiat, hüdroloogiat, mullageograafiat ja taimegeograafiat. Rõõbiti loengutega on rohkesti praktilisi töid ning seminariharjutusi. Üliõpilaste kutseliseks ettevalmistamiseks on ette nähtud

pedagoogika ja geograafia õpetamise metoodika kursused ning pedagoogiline praktika.

Erilist rõhku pannakse üliõpilaste ettevalmistamisele iseseisvaks tööks. Esimesel ja teisel kursusel toimub pärast kevadist eksamisesseiooni suvine õppe-välispraktika, mis kestab kummalgi kursusel 10 nädalat. Esimesel kursusel on ette nähtud välispraktika geodeesias (5 näd.), geoloogias (1 näd.), meteoroloogias ja hüdroloogias (3 näd.), lisaks sellele veel 1-nädalane geograafiline komplekspraktika. Teisel kursusel toimub välispraktika ajaloolises geoloogias ja geomorfoloogias (2 näd.), mullastiku kaardistamise alal (2 näd.), taimegeograafias (2 näd.) ja lisaks 1 nädal geograafilist komplekspraktikat. Peale selle on teisel kursusel ette nähtud 4-nädalane spetsiaalne õppepraktika erialade järgi. Kolmandal ja neljandal kursusel siirduvad üliõpilased juba mitmesugustesse teaduslikesse uurimisasutistesse menetluspraktikale. Menetluspraktikat on võimalik sooritada näiteks kartograafilistel välistöödel, hüdrometeoroloogia-jaamades, mere-uurimise, mullastiku kaardistamise jne. alal. Menetluspraktikale võib siirduda ka teiste NSV Liidu ülikoolide juurde, samuti on võimalik osa võtta mitmesuguste teaduslike asutiste poolt korraldatavatest ekspeditsioonidest. Menetluspraktika kestab kolmandal kursusel 14, neljandal kursusel aga 16 nädalat. Menetluspraktika võimaldab üliõpilasel spetsialiseeruda oma erialal, millele ta pärast ülikooli lõpetamist soovib tööle asuda. Uhtlasi aga kogub üliõpilane menetluspraktika kestel vajalikke andmeid diplomitööks, mille kaitsmine, samuti kui riigieksamidki, on ette nähtud viienda õppeaasta lõpul.

Geograafia kateedri juures oleval Geograafia Kabinetil on rikkalik erialane raamatu- ja kaardikogu (ca 6000 köidet ja kaardilehte). Raamatukogus leiduvad

vajalike õppe- ja käsiraamatute kõrval kõik tähtsamad geograafilised ajakirjad, tuntud maadeuurijate reisikirjeldused jne. Kaardikogu sisaldab suure hulga atlasi ning palju haruldasi vanu kaarte. Üliõpilaste kasutada on avarad valgend ruumid. Erilist tähelepanu pälvib aga avar joonistus-saal.

Osakonna juures töötab üliõpilaste teaduslik geograafiaring, mis suunab noorte geograafide teaduslikku tööd, korraldab referaatkoosolekuid, teostab ekskursionee ning matku nii Eesti NSV ulatuses kui ka teistesse NSV Liidu vabariikidesse. Paljud ringi liikmed on võtnud endale mitmesuguseid teaduslikke uurimisülesandeid, eeskätt Eesti NSV geograafia alalt.

Suurem osa geograafiaosakonna lõpetanuist asub tööle õpetajatena keskkoolides. Meie koolides on praegu suur puudus kvalifitseeritud maateaduseõpetajaist, ning geograafiaosakond püüab anda oma parima selleks, et seda puudust kõrvaldada. Peale selle on võimalus geograafidel, kes on hästi suutnud omandada mingi eriala, siirduda tööle vastavasse teaduslikesse uurimisasutistesse või jääda edasi õppima ülikooli juurde.

Veterinaarteaduskond.

Tartu Riiklik Ülikool kuulub oma veterinaarteaduskonnaga Nõukogude Liidu nende 35 kõrgema õppeasutise hulka, kus valmistatakse ette veterinaararste. Meie järjekindlalt arenev loomakasvatus vajab üha suuremal määral kaadrit veterinaaralal. Kasvavat vajadust veterinaararstide järele NSV Liidus näitab kõrgemate veterinaar-õppeasutiste pidev juurdekasv. Kui 1916. a. oli üle kogu Vene riigi 4 veterinaarinstituuti, siis pärast Oktoobrirevolutsiooni kasvas nende arv NSV Liidus järgmiselt: 1920. a. — 9, 1926. a. — 11, 1930. a. — 17, 1935. a. — 23, 1940. a. — 28; 1948. a. tõusis veterinaarinstituutide arv 35-ni.

Edaspidi on veterinaararstide ettevalmistamise osas ette näha suurt tõusu, sest ulatuslikud ülesanded, mis tuleb lahendada loomakasvatuse alal seoses kolhooside ja sovhooside produktiivse ühisloomakasvatuse arendamise kolme aasta (1949—1951) plaaniga, nõuavad veterinaararstide kaadri pidevat täiendamist.

Eesti NSV põllumajanduse põhiliseks tootmisharuks on loomakasvatus. Kõrgetoodangulise piimakarja produktiooni suurendamine ja lihatootmine arenenud seakasvatuse näol on meie loomakasvatajaile lähemate aastate tähtsaks tegevuseesmärgiks. Selle kõrval omistatakse meil suurt tähelepanu ka hobuse-, lamba- ja linnukasvatusele. Soodne kliima ning laialdane söödabaas loovad soodsaid võimalusi ka karusloomakasvatuseks Eesti NSV-s. Veteri-

naararstidel lasub vastutusrikas ülesanne kaasa aidata põllumajandusloomade arvu suurendamisele ja loomakasvatuse produktiivsuse tõstmisele.

Eesti NSV põllumajanduse ümberkorraldamine sotsialistlikule alusele toob paratamatult kaasa vajaduse suurendada meie veterinaarala eriteadlaste kaadrit.

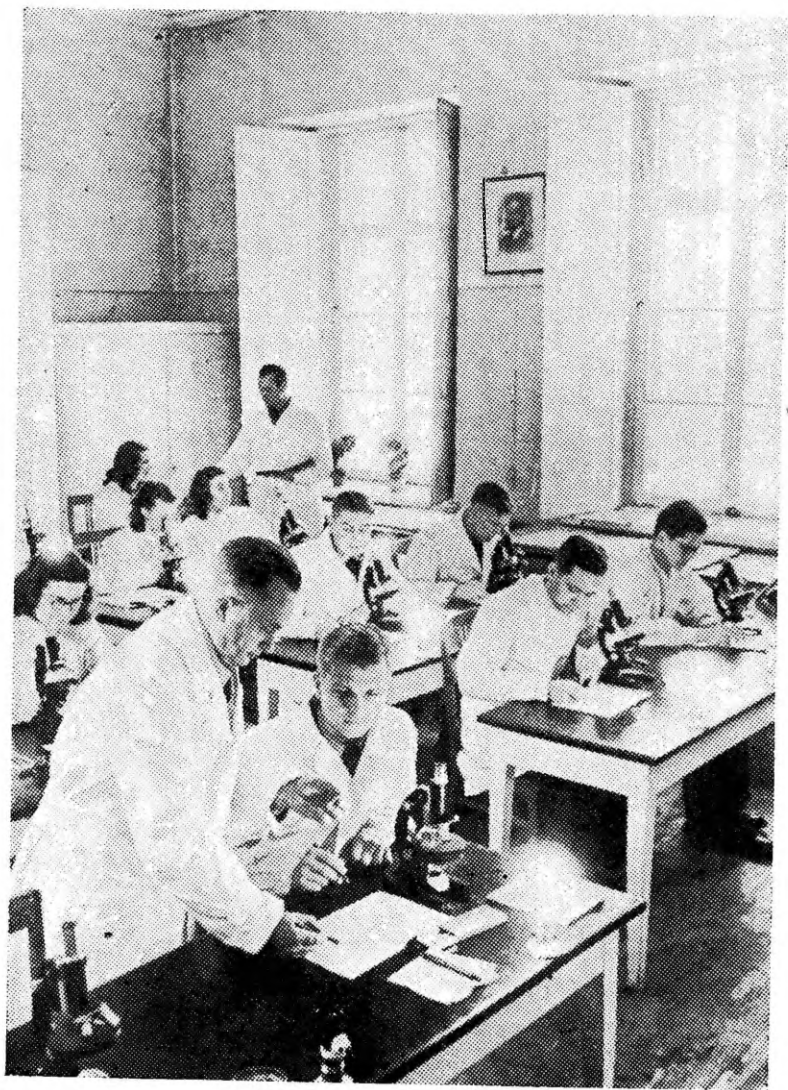
Igal aastal asutatakse meil juurde uusi veterinaarjaoskondi, ehitatakse juurde moodsaid veterinaarravilaid ning täiustatakse veterinaarteenindamise organisatsiooni. Ka täiendatakse veterinaarbakterioloogiliste laboratooriumide võrku.

Uute veterinaarasutiste komplekteerimist pidurdab aga tunduvalt veterinaararstide puudus. Sõjajärgsel perioodil on TRÜ Veterinaarteaduskonna lõpetanud ainult 43 üliõpilast, milline arv pole kaugeltki rahuldanud vajadust veterinaararstide järele Eesti NSV-s. Ka tänavu lõpetab veterinaarteaduskonna ainult 24 üliõpilast.

Et Eesti NSV-s küllaldast veterinaararstide juurdekasvu kindlustada, on Kõrgema Hariduse Ministerium TRÜ Veterinaarteaduskonda sisseastuvate üliõpilaste kontingenti 1950. a. alates tublisti suurendanud. Tänavu võetakse veterinaarteaduskonda vastu 75 üliõpilast.

Käesolevast õppeaastast kehtestatakse ka uus õppekava, mis soodustab erialaste teadmiste omandamist üliõpilaste poolt, kuna mõnede üldainete tunde on vähendatud.

Teaduskonnas toimuv õppetegevus on jaotatud üheksa kateedri vahel. Õppeaeg vältab viis aastat. Õppeaineteks on: marksismi-leninismi alused, poliitiline ökonoomia, vene keel, ladina keel, kehaline kasvatus, füüsika, anorgaaniline ja analüütiline keemia, orgaaniline ja bioloogiline keemia, darvinism, botaanika, zooloogia, koduloomade anatoomia, histoloogia ja embrüoloogia, füsioloogia, farmakoloogia ning retseptuur, patoloogiline füsioloogia, patoloogia

Veterinaarteaduskonna V kursuse üliõpilased patoloogilise histoloogia praktikumil.

giline anatoomia ja lahangud, sisehaiguste kliiniline diagnostika, operatiivkirurgia ja topograafiline anatoomia, sünnitusabi ja kunstlik seemendus, mittenakkavate sisehaiguste patoloogia ja teraapia, veiste haigused, kirurgia, ortopeedia, oftalmoloogia ja diagnostika, sõjaline välikirurgia, parasitoloogia ja invasioonhaigused, veterinaar-sanitaareksperitiis, epizootoloogia, koduloomade söötmine ja loomakasvatus, hobusekasvatus, väikeloomakasvatus, loomateravishoid, piimahügieen, veterinaargaasikaitse, toksikoloogia, sõjaväe veterinaarteenistus, maa- ja kolhoosiõigus ning veterinaarorganisatsioon. Fakultatiivsete (vabatahtlike) distsipliinidena käsitletakse teaduskonnas järgmisi õppeaineid: mesilaste haigused, karusloomade haigused, koerte haigused, kohtulik veterinaar-teadus, kliiniline farmakoloogia ja veterinaar-teaduse ajalugu.

Esimese ja teise õppeaasta vältel omandavad veterinaar-teaduskonna üliõpilased teadmisi marksismi-leninismi alustes, vene ja ladina keeles, loodusteaduslikes ainetes, anatoomias ja histoloogias, mis on ettevalmistuseks ja aluseks pärastisele tööle kitsamal erialal. Alates kolmandast õppeaastast algab erialane ettevalmistus.

Õppetöö toimub loengute, demonstratsioonide, konsultatsioonide ning laboratoorsete, kliiniliste ja menetluspraktikumide näol. Loengute ja praktiliste tööde sisu on fikseeritud õppekavades ning nende ulatuse ja ajalise paigutusega õppeplaanis tuleb tutvuda teaduskonna dekanadis. Loengud on mõeldud peamiselt teoreetiliste teadmiste omandamiseks, kuna praktilisi teadmisi saavad üliõpilased vastavil praktilistel töödel. Seepärast on iga aine loengute kõrval ette nähtud ka praktilised tööd.

Neljandal ja viiendal õppeaastal toimub oluline osa õppetööst laboratooriumides ja kliinikutes, kus ravitakse kõiki koduloomi. Ravivõtteid lastakse toimetada ka üli-

õpilastel professorite ja assistentide juhtimisel ning kontrolli all.

Õppetöö edukuse huvides on vajalik, et üliõpilased loengute ja praktiliste tööde kõrval töötaksid ka iseseisvalt terve semestri vältel. Seetõttu on teaduskonnas erilist tähelepanu pööratud üliõpilaste iseseisva töö korraldamisele. Juba õppeaine teoreetilise osa käsitlemisel püütakse seda silmas pidada, suunates üliõpilasi kodustele töödele, konsultatsioonidele ja kontrolltöödele. Eriti intensiivselt aga rakendatakse üliõpilasi iseseisvale praktilisele ja kliinilisele tööle. Praktiliste kogemuste süvendamiseks toimub esimesele, teisele ja kolmandale õppeaastale järgneval suvel õppepraktika, mille vältel üliõpilased töötavad eeskujulikumatel loomakasvatustmajandites. Neljandal ja viiendal õppeaastal siirduvad üliõpilased suveks parematesse veterinaarjaoskondadesse ja -kliinikutesse praktikale.

Üliõpilasi abistatakse semestri vältel aine omandamisel konsultatsioonide korraldamisega. Konsultatsioonidel selgitatakse, milliseid raskusi, vigu ja puudusi esineb aine omandamisel, ning aidatakse neid kõrvaldada.

Igale semestrile järgneb eksamisessioon. Sessioonil on üliõpilane kohustatud õiendama teatava arvu eksameid. Nende tulemuste järgi hinnatakse iga üliõpilast, ja kõigile, kes on õppetöös edukad, s. o. kes järjekindlalt sooritavad kõik eksamid ja arvestused, makstakse õppeaja vältel stipendiumi. Neile üliõpilastele, kes on õiendanud tähtajaliselt kõik nõutavad eksamid hindegas „väga hea”, makstakse 25% võrra suurendatud stipendiumi.

Viienda kursuse lõpul, pärast eksamite sooritamist kõigis aineis, toimuvad riigieksamid vastavate komisjonide ees. Riigieksamite ained on: 1) marksismi-leninismi alused, 2) mittenakkavad sisehaigused patoloogilise füsioloogia ja farmakoloogia alustega, 3) kirurgia sünnitusabi

alustega, 4) nakkus- ja invasioonhaigused ning 5) sõjaväe veterinaarteenistus sõjaväeteenistuskohustuslikele üliõpilastele.

Veterinaarteaduskonna lõpetajad omandavad veterinaararsti kutse, mille kohta neile antakse välja vastav diplom. Et õppimine selles teaduskonnas on seotud rohkete praktiliste töödega, siis osutub kutsealasele tegevusele siirduv teaduskonna lõpetaja juba võimeliseks töötama iseseisva veterinaararstina-praktikuna.

Veterinaararsti tegevus on mitmekesine. Suurem osa lõpetanuist siirdub maale veterinaarjaoskondadesse. Siin tuleb neil aktiivselt osa võtta sotsialistlikust ülesehitustööst, populariseerides oma teadmisi kõige laiemates rahvamassides ja olles abistajaks ning nõuandjaks nii loomatervishoiulistes, loomakasvatustlikes kui ka loomsete elatusvahendite kontrolliga seoses olevates küsimustes. Neil tuleb: a) juhendada, kuidas koduloomadel ära hoida nii nakkushaigusi kui ka mittenakkavaid haigusi, ja tarviduse korral anda juba haigestunud loomadele veterinaararstlikku abi, b) anda näpunäiteid loomapidamistingimuste parandamiseks, samuti loomatervishoiu nõuetele vastavate ehitiste püstitamises nii koha valiku, sisustuse kui ka selle otsarbeka paigutuse osas. Mitmed nakkus- ja parasitaarhaigused on seotud pinnasega, mistõttu jaoskonna-veterinaararstil tuleb nõuandjaks olla ka pinnase tervenduse alal. Jaoskonna-veterinaararst peab tegelema ka loomakasvatusküsimustega, silmas pidades mitšuurinlike printsiipide ellurakendamist veterinaarias.

Teiseks suuremaks veterinaararstide tegevusalaks on toiduainetetööstus, kus nad liha-, piima- ja kalaproduktide tootmisel teostavad eriteadlastena kontrolli. See veterinaararstide tegevus, mida nimetatakse veterinaar-sanitaareks-

pertiisiks, toimub nii loomsete elatusvahendite töötlemise asutistes kui ka loomariigist pärinevate produktide turustamisel linnades. Siin ei tule valvata mitte üksnes selle järele, et loomsed elatusvahendid pärineksid tervetelt loomadelt, vaid ka selle järele, et loomariigist pärinevaid toiduaineid säilitataks otstarbekohaselt ja et nende ümbertöötamine toimuks vastavalt tervishoiunõuetele. Nii linnakui ka jaoskonna-veterinaararstidel tuleb teostada kontrolli loomsete toorsaaduste ladude, transpordi ningprodukte ümbertöötavate asutiste üle. Hulk veterinaararste töötab raudtee- ja veetranspordi alal, valvates nii elusloomade kui ka loomsete toorsaaduste transpordi järele, et vältida nak-kushaiguste levikut transpordi kaudu.

Teatav arv veterinaararste võib leida rakendust veterinaarlaboratooriumides, kus surnud või haigestunud loomadelt pärineva materjali põhjal selgitatakse haiguse või surma põhjusi. Peale selle on veterinaararstid tegevad seerumilaboratooriumis, kus valmistatakse mitmesuguseid seerumeid ja preparaate loomade raviks ning kaitseks haiguste vastu. Veterinaararstid tegutsevad ka loomaparasitide uurimise ning tõrjega. Askoli laboratooriumides on veterinaararstid tegevad loomanahkade analüüsi alal, vältides seega inimestele ja loomadele kardetava haiguse — siberi katku levimist loomanahkade kaudu. Ka Tartu Riikliku Ülikooli Veterinaarteaduskond ja Eesti NSV Teaduste Akadeemia asutised vajavad noori andekaid veterinaararste, kellest peavad kujunema praeguste töötajate abilised ja nende töö jätkajad.

Nagu kõigest eeltoodust nähtub, saavad veterinaarteaduskonna üliõpilased nii ühiskondliku kui ka mitmekülgse loodusteadusliku hariduse, mistõttu nende tulevane tegevusväli on küllaldaselt mitmekesine ja avar.

Keskkooli lõpetajad peaksid tulevast elukutset valides kaaluma siin esiletoodud seisukohti ja arvestama seda, et veterinaararsti kutset omandades avanevad neile laiad ja mitmekülgsed võimalused töötada nõukogude veterinaarteaduse edasiviimiseks meie rahva ja sotsialistliku kodumaa hüvanguks.

Põllumajandusteaduskond.

Hoogsalt arenev sotsialistlik põllumajandus vajab pidevalt suurel arvul kõrge kvalifikatsiooniga agronoomilist kaadrit. Lõplikult võidule pääsenud mitšuurinlik õpetus tuleb rakendada tegelikku ellu, teaduslik uurimistöö peab õpetuse tähtsamaid probleeme veelgi süvendama ja edasi arendama.

Meie põllumajanduses on vaja lahendada küsimused sordi- ja tõuaretuse, seemnekasvatuse, mullaviljakuse tõstmise, põllutööde mehhaniseerimise jne. alal.

Soomaade kuivendamise ja kasutuselevõtmise plaan, millega Eesti NSV lülitub suurde stalinlikku looduse ümberkujundamise plaani, haarab umbes 1 milj. ha maa-ala. Selle plaani eesmärgiks on söödabaasi rajamine loomadele ja suurte ning püsivate saakide kindlustamine põllukultuuridelt. See on tohutu töö, mille läbiviimiseks vajame palju kõrgema haridusega põllumajandusteadlasi.

Kõrgema haridusega põllumajandusliku kaadri ettevalmistajaks on Eesti NSV-s Tartu Riikliku Ülikooli Põllumajandusteaduskond. Teaduskonna statsionaarses osakonnas võib õppida kas agronoomia, zootehnika või aianduse eriharus, mittestatsionaarses osakonnas zootehnika või agronoomia eriharus.

Teaduskonna juures töötavad pidevalt ka üheaastase kestusega kvalifikatsiooni tõstmise kursused maa põllumajandusosakondade juhatajatele, masina-traktorijaamade

Põllumajandusteaduskonna zootehnilise osakonna üliõpilased lüpsi-
harjutusel.

juhatajatele ja mehhaanikutele ning kolmekuused kursused zootehnilisele kaadrile.

Partei ja valitsus hoolitsevad igati selle eest, et täita suurt lünka kõrgema agronoomilise haridusega kaadri osas, mis eriti loomakasvatuse alal end teravasti tunda annab. Põllumajandusteaduskonna lõpetajaid vajavad kolhoosid ja sovhoosid, masina-traktorijaamad, põllumajandust juhtivad keskused. Peale otsese tootmistegevuse vajavad agroomid ka õppe- ja teaduslikud asutised. Nii tuntakse agroomidest eriti suurt puudust põllumajandustehnikumides. Üliõpilased, kellel on huvi ja kalduvusi teaduslikuks tööks, võivad tööle asuda Eesti NSV Teaduste Akadeemiasse, põllumajandus-, samuti ka loomakasvatus- ja veterinaaria-

instituutidesse. Aspirantuuris võivad edukad lõpetajad endid ka ülikooli õppetegevuseks ette valmistada.

Põllumajandusteaduskonda võetakse vastu pärast vastavate sisseastumiseksamite sooritamist üldhariduslike kesk-koolide lõpetajaid ja ka põllumajandustehnikumide lõpetajaid. Sisseastumiseksamid toimuvad põllumajandusteaduskonnas eesti, vene ja ühes võõrkeeles (inglise, saksa, prantsuse), keemias ja füüsikas.

Õppetöö kestus on statsionaarses osakonnas ja mittestatsionaarse osakonna zootehnikaharus 5 aastat, mittestatsionaarse osakonna agronoomiaharus 6 aastat. Aiandus- ja agronoomiaharu lõpetajad saavad õpetatud agronoomi, zootehnikaharu lõpetajad õpetatud zootehniku kvalifikatsiooni.

Esimesel ja teisel kursusel õpetatakse üldülikoolilisi aineid, nagu marksismi-leninismi aluseid, vene keelt, kehalist kasvatust jt. Teise rühma moodustavad üldainetest peamiselt loodusteaduslikud ained (botaanika, zooloogia jt.). Loengute kõrval toimub ka laboratoorne praktika. Nii saavad üliõpilased oma teadmisi teoreetiliste loengute kõrval praktilistel harjutustel süvendada.

Teisel ja osalt ka kolmandal õppeaastal toimuvad loengud distsipliinides, mis on puhtloodusteaduslike ja eriainete vahepealsed. Siia kuuluvad põllumajandusloomade anatoomia ja füsioloogia, taimefüsioloogia, mikrobioloogia, mullateadus, entomoloogia, fütopatoloogia, maaparandus jt.

Neljandal ja viiendal õppeaastal toimuvad loengud juba eriainetes. Agronoomiaharusse kuuluvad põllundusõpetus, taimekasvatus, sordiaretus ja seemnekasvatus, loomakasvatusteaduse-alased distsipliinid, sotsialistlike põllumajandite organiseerimine jt. Aiandusharus käsitletakse puuviljaaiandust, köögiviljaaiandust, iluaiandust, sotsialistlike põllumajandite organiseerimist jne.; zootehnikaharus —

sotsialistlike põllumajandite organiseerimist ja loomakasvatuse eriaineid.

Eriti pannakse tulevaste õpetatud agronoomide ja zootehnikute ettevalmistamisel rõhku praktilisele väljaõppele. Selleks toimuvad suviti õppe- ja menetluspraktikad. Esimese kursuse agronoomia- ja aiandusharul on õppepraktika kestus 7 nädalat, zootehnikaharul 4 nädalat. Teisel kursusel on õppepraktika sama kestusega. Kolmandal kursusel on agronoomia- ja aiandusharul õppe- ja menetluspraktikat 16 nädalat, zootehnikaharul 14 nädalat. Neljandal kursusel on menetluspraktika kestus agronoomia- ja aiandusharus 21 nädalat, zootehnikaharus 13 nädalat.

Üliõpilased võivad oma teadmisi täiendada üliõpilaste teaduslikes ringides ja Üliõpilaste Teaduslikus Ühingus. Põllumajandusteaduskonna juures töötab taimekasvatuse, loomakasvatuse ja kolhooside organiseerimise ring. Siin peetakse referaate, käiakse ekskursioonidel jne. Ringide tööd juhivad vastava eriala õppejõud.

Õppetöö teostamiseks on teaduskonnal praegu 9 kateedrit. Kateedritel on vajalikud õppeasutised, kabinetid, laboratooriumid ja katsepõllud. Peale õppetöö teostavad kateedrid teaduslikke uurimisi aktuaalsete põllumajandusküsimuste lahendamiseks.

Põllumajandusteaduskonna üliõpilaste töö Tartu Riiklikus Ülikoolis on pingerikas, nõudes üliõpilastelt tõsist suhtumist töösse. Kokku peavad üliõpilased sooritama agronoomiaharus 44 eksamit ja 50 arvestust; aiandusharus 43 eksamit ja 49 arvestust; zootehnikaharus 33 eksamit ja 49 arvestust. Paralleelselt eksamitega tuleb teha ka kursuseprojekte: agronoomia- ja aiandusharus 7 ning zootehnikaharus 2. Peale plaanikohaste eksamite ja arvestuste sooritamist toimuvad veel riigieksamid eriainetes ja

marksismi-leninismi alustes. Riigieksamid võidakse enda äranägemisel asendada diplomitööga.

Eesti NSV põllumajanduses on toimunud suur tõus. Kui näiteks varem peeti heaks teraviljasaagiks 18—20 ts. ha kohta, siis on nüüd meie eesrindlikumates majandites hektarilt saadud juba üle 30 ts. teravilja. Suurt tõusu on näidanud ka piimatoodang (kuni üle 6000 kg lehmalt).

Agronoomilise ja zootehnilise kaadri ülesandeks on viia need näitajad igasse kolhoosi ja sovhoosi ning veelgi tõsta meie põllumajandustoodangut.

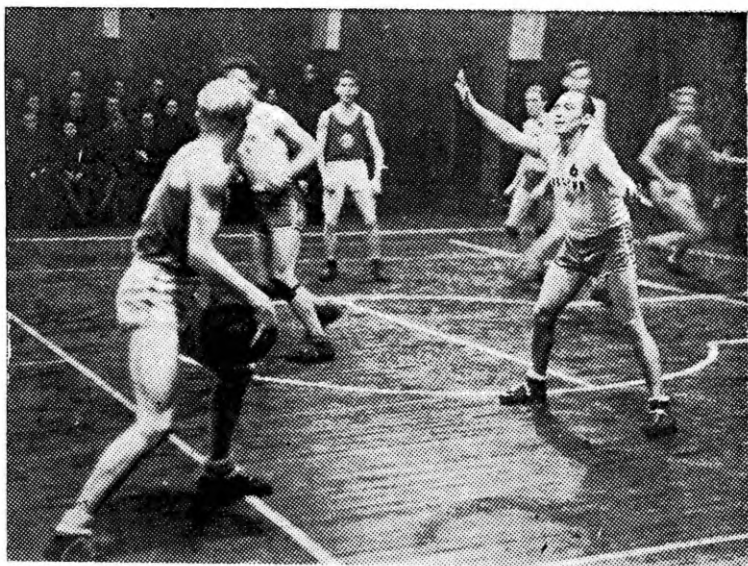
Kõik noored, kes tunnevad huvi põllumajanduse vastu, siirdugu õppima TRÜ Põllumajandusteaduskonda. Neid ootab avar tööpõld.

Kehakultuuriteaduskond.

Tartu Riikliku Ülikooli Kehakultuuriteaduskond valmistab ette kõrgema haridusega kehakultuuriõpetajaid, treene-reid ning teisi kehakultuuri ja spordi alal töötajaid, kellest meie vabariigi pidevalt arenevas ja massilisemaks muutuv-
as kehakultuuriliikumises on suur puudus.

Õppetöö teaduskonnas kestab neli aastat ja toimub üle-
liiduliselt kehakultuuri-instituutidele kehtestatud õppeplaani
alusel. Teaduskonnas õpetatavad distsipliinid võib jagada
nelja rühma: 1) üldülikooliliselt õpetatavad distsipliinid —
marksismi-leninismi alused, poliitiline ökonoomia, vene
keel; 2) meditsiinilised õppeained — anatoomia, füsioloogia,
spordifüsioloogia, hügieen, raviv kehakultuur, arstlik
kontroll; 3) pedagoogilised õppeained — pedagoogika,
psühholoogia, spordipsühholoogia; 4) kehakultuurialased
õppeained — kehakultuuri teooria, kehakultuuri ajalugu,
võimlemine, kergejõustik, suusatamine, spordi- ja liikumismängud,
ujumine, poks, vehklemine ja uisutamine, millele
lisanduvad fakultatiivsete ainetena ratsasport, purjesport,
mootorsport, tants ja võõrkeel.

Meditsiiniliste ainete õpetamine toimub arstiteaduskonna
vastavate kateedrite juures; samuti õpetatakse pedagoogilisi
aineid ajaloo-keeleteaduskonna juures ja üldülikoolilisi
aineid vastavates kateedrites. Kahtlemata tagab see
teoreetilistes õppeainetes kõrget kvaliteeti. Praktilisi
kehakultuuriaineid õpetavad Eesti NSV parimad asjatund-

TR Ülikooli Kehakultuuriteaduskonna korvpallimängu meeskond tree-
ningul. Esiplaanil korvpalliga NSV Liidu tšempion korvpallimängus
III kursuse üliõpilane *Harri Russak*.

jad oma aladel, kellest enamikul on pikaajaline tegevspor-
tase ja treeneri staaž.

Suurt tähelepanu pööratakse üliõpilaste pedagoogilise
vilumuse ja kogemuste omandamisele, milleks vanematel
kursustel korraldatakse pedagoogiline praktika koolides,
kõrgemates õppeasutistes ja spordiorganisatsioonides,
kokku neljakuuse vältusega. Spordialade paremaks oman-
damiseks ja laagrieluga tutvumiseks korraldatakse II ja
III kursusel kuuenädalased talilaagrid meie kaunis lume-
ja mägederohkes suusaspordikeskuses Otepääl. Edukas
kehakultuuriõpetaja peab omama häid sportlikke võimeid,
mistõttu teaduskonnas pannakse suurt rõhku sportliku

meisterlikkuse tõstmisele. Sel alal on saavutatud ka häid tulemusi. Terve rida noori, kes enne teaduskonda astumist olid üldsusele tundmatud tavalised kehakultuurlased, on oma õpingute vältel arenenud silmapaistvateks sportlasteks. Nii tõusis üliõpilane Heino Lipp maailma parimaks kergejõustiklaseks, olles NSV Liidu rekordimeheks kuulitõukes, kettaheites ja kümnevõistluses. Vändra maanoor Osvald Allikas õppis suusatama alles 1946. a. teaduskonna talilaagris, kuid praegu kuulub ta Eesti NSV parimate suusatajate hulka. Võru tütarlaps Siina Elken alustas sportimist esimesel kursusel, kuid neljandale kursusele jõudes saavutas ta Eesti NSV tšempioni tiitli võimlemises ja vettahüpetes. Selliseid näiteid võib tuua veel palju, millest nähtub, et teaduskonnas on head võimalused oma sportlike võimete väljaarendamiseks, kusjuures sisseastumisel pole nõutavad kõrged sportlikud saavutused, küll aga on vajalik raugematu tahe oma võimete väljaarendamiseks.

Teaduskonna lõpetajad valivad endale eriala, milles nad kahe viimase kursuse jooksul omandavad põhjalikke teadmisi ja praktilisi oskusi treenerina töötamiseks.

Mitmed äsjased teaduskonna lõpetajad, nagu A. Jürisson, E. Krass, V. Tamberk, I. Kaal, V. Karro, U. Tõnnus, R. Ranna jt., töötavadki juba edukalt noorte sportlaste kasvatamisel.

Õppetöö vältel rajatakse alus üliõpilaste iseseisvaks teaduslikuks tööks kursusetööde ja seminaride kaudu. Selleks aitab kaasa ka Üliõpilaste Teadusliku Ühingu kehakultuuri-teaduste osakond.

Teaduskonna õppebaasid on pidevalt laienenud ja täienenud. Praegu on teaduskonnal kasutada kolm võimlemis-saali, poksi- ja maadlusruumid, „Kääriku” õppebaas laagrite korraldamiseks Pühajärvel, purjespordibaas Võrtsjärvel, ratsabaas Tähtveres, tennise-, korv- ja võrkpallivälja-

kud Tartus. Need baasid, mille täiustamistöö pidevalt jätkub, võimaldavad edukat õppe- ja treeningutööd kõigil põhilistel kehakultuurialadel.

Nõukogude kord on loonud head võimalused kõrgema haridusega kehakultuurikaadri ettevalmistamiseks. Jääb ainult soovida, et meie spordihuvilised noored neid võimalusi kasutaksid.

Metsandusteaduskond.

Tartu Riikliku Ülikooli Metsandusteaduskond teostab Eesti NSV-s kõrgema kvalifikatsiooniga kaadrite ettevalmistamist metsamajanduse, metsatööstuse ja metsamelioratsiooni alal.

TRÜ Metsandusteaduskonna õppealasteks organiteks on 6 kateedrit ja 4 ületeaduskonnalist õppebaasi. Kateedritest tegutsevad teaduskonna metsamajanduse- ja metsamelioratsiooni-osakonnas: 1) üldmetsateaduse, 2) metsakasvatuse ja dendroloogia ning 3) metsatakseerimise kateeder; metsatööstuse-osakonnas: 1) metsatööstuse mehhaniseerimise, 2) veomasinate ja masinaõpetuse ning 3) insenerkonstruktsioonide kateeder. Nende kateedrite juures on tegevusse rakendatud järgmised kateedrite laboratooriumid ja teised abi-õppeasutised: üldmetsateaduse kateedril — metsabioloogia laboratoorium ja metsamuuseum; metsatakseerimise kateedril — metsatakseerimise kabinet; metsakasvatuse ja dendroloogia kateedril — metsakultuuride ja dendroloogia laboratoorium ning dendroloogia-aed; metsatööstuse mehhaniseerimise kateedril — puiduteaduse kabinet, metsatööstuse mehhaniseerimise laboratoorium ja õppetöökoda; insenerkonstruktsioonide kateedril — ehitusõpetuse kabinet ning insenerkonstruktsioonide ja mehhaanika laboratoorium; veomasinate ja masinaõpetuse kateedril — veomasinate, masinaõpetuse ja elektrotehnika laboratooriumid. Uute laboratooriumidena asuvad kõige lähemal

ajal tegevusse metsamaterjalide mais- ja veetranspordi ning melioratsiooni laboratoorium.

Ületeaduskonnalisteks õppebaasideks on: 1) TRÜ õppe- ja katsemetskond, 2) dendroloogia-aed ja 3) teaduskonna raamatukogu. Kateedrid korraldavad vahetult õppetegevust ja teaduslikku uurimistööd; ületeaduskonnalised õppebaasid on aga mitmesuguste õppeplaanis ettenähtud praktikumide läbiviimise kohtadeks. Nad teenindavad teaduskonna kateedreid ka õppematerjalide andmisega ja õppevahendite tootmisega, samuti teaduslike uurimistööde korraldamise abiorganitena. Teaduskonna raamatukogu ülesandeks on kindlustada õppejõude ja üliõpilasi kirjandusega õppe- ning teaduslikuks tööks.

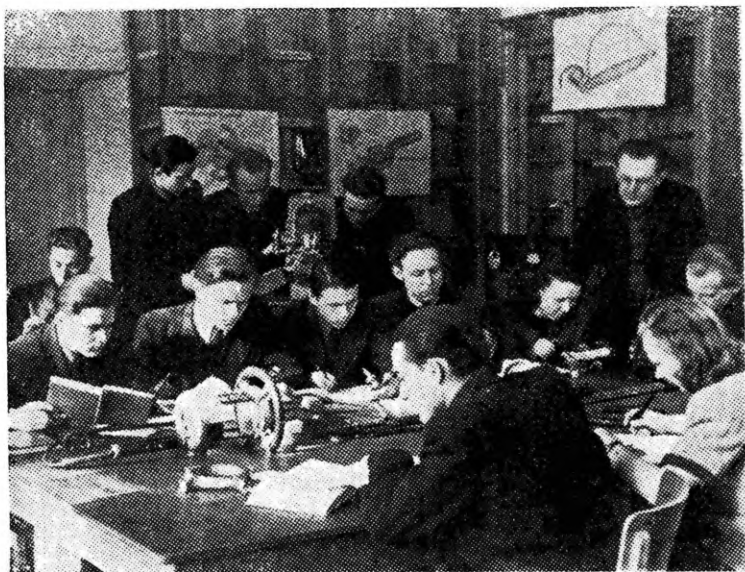
Metsandusteaduskonna kateedrid asuvad Tartus teaduskonna hoones N. Burdenko t. 13, Aia t. 46 ja Komso-moli t. 1. Õppebaasidest asub õppe- ja katsemetskond Tartu-maal Ahja ja Meeksi valla piirides, keskusega Järveljal, ja üks metsandik Kuusnõmmel Saaremaal. Dendroloogia-aed asub TRÜ Raadi Õppe- ja Katsemajandi maa-alal Raadil. Teised õppebaasid asuvad teaduskonna hoonetes Tartus. Teaduskond valmistab praegu ette kaadrit kolmel erialal — nimelt metsamajanduse, metsatööstuse ja melioratsiooni alal. Edaspidi asutakse teaduskonnas õpetama ka puidutööstuse eriala.

Metsamajanduse- ja metsamelioratsiooni-osakonnas õpetatakse osakonna üldainetena kõrgemat matemaatikat, füüsikat, anorgaanilist ja orgaanilist keemiat, geodeesiat, kujutavat geomeetriat, meteoroloogiat, tehnilist mehhaanikat, taimede morfoloogiat, taimede anatoomiat ja füsioloogiat, mullateadust ja geoloogiat, puuliikide geneetikat, darvinismi ning hüdrotehnilist melioratsiooni. Metsamajanduse-osakonna eriainetena õpetatakse üldmetsateadust,

metsatakseerimist, dendroloogiat, metsakasvatust, metsa-entomoloogiat koos zooloogia alustega, metsapatoloogiat, metsloomade ja -lindude bioloogiat koos jahindusega, metsamajanduslike tööde mehhaniseerimist, ehitusõpetust, metsakasutust koos puidu- ja puitkaubateadusega, lennuasjanduse rakendamist metsamajanduses, ohutustehnikat ja tulekaitset ning metsamajanduse ökonoomikat ja metsakorraldust. Selles osakonnas tuleks asuda oma haridust täiendama ja end kõrgema kvalifikatsiooniga eriteadlaseks kujundama neil noortel, kel on huvi bioloogiliste ainete vastu.

Melioratsiooni-osakonnas lisanduvad eeltoodud metsamajanduse-osakonna üldainetele veel hüdraulika ja hüdroloogia, soometsade kuivendamist käsitlev telmatoloogia ja ehitusõpetus. Eriainetena õpetatakse üldmetsateadust, dendroloogiat, metsakasvatust koos melioratsiooniga, metsamelioratsioonitööde mehhaniseerimist, metsakasutust koos puiduteadusega, hüdrotehnilisi ehitusi ning metsamelioratsiooni ökonoomikat ja organiseerimist. Selles osakonnas õppimine eeldab bioloogiliste huvide liitumist tehniliste huvidega tehnika rakendamiseks looduse ümberkujundamise protsessis. Selle osakonna lõpetajad asuvad kõige otsesemalt ellu rakendama Eesti NSV looduse ümberkujundamise stalinlikku plaani soostunud maa-alade kuivendamise ja kasutuselevõtmise kohta, eriti metsakasvatuse aladel.

Metsatööstuse-osakonnas baseerub erialaste ainete õpetamine matemaatilis-insenertehniliste üldainete tundmisel. Seetõttu on siia osakonda soovitatav astuda insener-tehniliste teadmiste vastu huvi tundvatel noortel. Metsatööstuse-osakonnas õpitakse üldainetena kõrgemat matemaatikat, füüsikat, keemiat, geodeesiat, kujutatavat geomeetriat koos tehnilise joonestamisega, teoreetilist mehhaanikat,

Praktikumil tutvuvad üliõpilased metsatööstuse mehhaniseerimise võimalustega.

ehitusmehhaanikat, mehhanismide ja masinate teooriat, masinate detaile, metallide tehnoloogiat, hüdraulikat, ehitusõpetust, soojusõpetust ja termodünaamikat, elektrotehnikat ning üldmetsateadust ja metsataakseerimist. Metsatööstuse-osakonna eriaineteks on insenerkonstruktsioonid, veomasinad, metsatööstuse mehhaniseerimine, metsamaterjalide maistransport, metsamaterjalide veetransport, masinate remondi organiseerimine ja sisseseadete montaaž metsatööstusettevõtteis, metsatööstuse ökonoomika ja organiseerimine, puidu- ja puitkaubateadus ning ohutustehnika ja tulekaitse.

Metsandusteaduskonna kõigi osakondade õppetegevuses on tähtsateks viimase kursuse õppeaineteks vastavate

majandus- ja tööstusharude organiseerimine ning planeerimine ja ökonoomika.

Fakultatiivsete õppeainetena on teaduskonna üliõpilastel võimalik õppida: metsamajanduse-osakonnas — põllumajandust ja taimekasvatust, võõrkeelt, raadiosidet, metsandusalast seadusandlust ja NSV Liidu tehnika ajalugu; metsatööstuse-osakonnas — inseneriteaduslikku geoloogiat, side organiseerimist metsatööstuses, metsatööstuse mehhaniseerimist ja masinate konstruktsiooni, üldist puidutehnoloogiat koos puidu kuivatamise ja konserveerimisega, hüdraulik, NSV Liidu tehnika ajalugu ja võõrkeelt; metsamelioratsiooni-osakonnas — geomorfoloogiat, jahindust ja metsloomade bioloogiat, NSV Liidu tehnika ajalugu ja võõrkeelt.

Õppetöö kestab metsandusteaduskonna kõigis osakondades viis aastat ja teostub enamasti loengute ning praktikumide kaudu. Põhiainetes aga toimuvad peale selle veel välis-õppepraktikumid ja käitispraktikumid, et saada oskusi omandatud teadmiste rakendamiseks praktilises tegevuses. Õppepraktikumid teostatakse eespoolnimetatud õppebaasides õppejõudude otsesel juhtimisel. Tartust umbes 50 km kaugusel asuvas ülikooli õppe- ja katsemetskonnas on korraldatud üliõpilaste majutamisevõimalused ja ühisköök.

Õppe- ja katsemetskond oma rohkearvuliste puuliikide, taimeaedade, kanalite, teede, kultuuride ja mitmesuguste näitealadega on üliõpilastele tähtsaks teadmiste omandamise ja süvendamise kohaks. Siin on viimaste aastatega välja arendatud eeskujulikud mitšuurinlikud metsahoolduse ja -kultuuride näitealad. Tööd metskonna väljaarendamise alal jätkuvad.

Käitispraktikumide sooritamiseks suunatakse üliõpilased vastavasse riiklikesse käitistesse, metsamajanditesse,

metskondadesse, metsatööstuskeskustesse ja mehhaniseeritud metsapunktidesse.

Käitispraktikume on kõigis osakondades kaks, millest viimane on ette nähtud diplomitöö-eelse praktikumina. Selle praktikumi vältel koguvad üliõpilased materjali ülikooli lõpetamisel nõutava diplomitöö koostamiseks. Diplomitöö kaitsmisega toimub ülikooli lõpetamine.

Metsandusteaduskonna lõpetanuid ootab oma erialal lai tegevusväli. Kõrgema kvalifikatsiooni omandanud eriteadlasel on võimalus siirduda metsanduslikesse haldus-tootmisasutistesse administratiiv- või erialasele tööle. Administratiiv-tootmisalal on metsamajandus- ja melioratsiooniinseneridel võimalus asuda tööle metskondadesse, metsamajanditesse ning vajaliku praktika omandamisel Metsamajandusministeeriumi keskasutise osakondadesse juhtivatele ja insener-tehnilistele töökohtadele. Melioratsiooni inseneridel aga on võimalus tööle asuda ka Maaparanduse Peavalitsuse süsteemis.

Metsatööstusinseneri kutse omandanud eriteadlased võivad rakenduda administratiiv-tootmisalasele tööle Metsa- ja Paberitööstuse Ministeeriumi metsatööstuskeskustes, metsapunktides ning ministeeriumi keskasutise osakondades kas administratiiv- või erialastele töökohtadele.

Kõrgema kvalifikatsiooniga eriteadlasi on samuti suurel hulgal vaja pedagoogilisel alal metsamajandus- ja metsatööstustehnikumides, puidutehnikumides ja TRÜ Metsandusteaduskonna süsteemis.

Metsamajandus- ja metsatööstusinsenere vajab teadusliku uurimistöö arendamiseks metsanduse alal ka Eesti NSV Teaduste Akadeemia Bioloogia Instituudi metsasektor rohket teadusliku uurimistöö teemade läbitöötamiseks, et selgitada metsamajanduses metsade tootlikkuse suurendamise ja puidu kvaliteedi parandamise ning metsatööstuse

tööjõudluse tõstmise võimalusi ja mooduseid. Kõigi nende töökohtade täitmiseks ja ülesannete sooritamiseks vajatakse Eesti NSV-s suurel hulgal kõrgema haridusega kaadrit metsamajanduse, melioratsiooni ja metsatööstuse alal.

TRÜ Metsandusteaduskonna metsamajanduse-osakonda siirdugu õppima noored, kellel on huvi bioloogiliste teadmiste ja metsa vastu; melioratsiooni-osakonda asugu õppima need noored, kel on bioloogiliste huvide kõrval ka tugev huvi tehniliste ja looduse ümberkujundamise küsimuste vastu. Metsatööstuse eriala valigu need, kes tunnevad huvi insener-tehniliste ainete ja metsaülestöötamise ning metsamaterjalide transpordi probleemide vastu.

Metsanduse kõrgemaid kaadreid vajab meie rahvamajandus edukamaks ja kiiremaks üleminekuks sotsiaalselt kommunismile.

TRÜ Kaugõppeosakond.

Tartu Riikliku Ülikooli Kaugõppeosakond pakub edasiõppimise võimalusi noortele, kes on pärast keskkooli lõpetamist seotud kindla töökohaga ja ei saa pidevalt viibida ülikooli juures. Mittestatsionaarselt saab õppida ajaloo-keeleteaduskonnas eesti keelt, kirjandust ja rahvaluulet; vene keelt ja kirjandust; inglise, saksa ja prantsuse filoloogiat; ajalugu, arheoloogiat ning kunstiajalugu. Mittestatsionaarselt saab õppida vastavate teaduskondade juures ka õigusteadust, matemaatikat ja geograafiat.

Põllumajandusteaduskonnas saab mittestatsionaarselt õppida agronomiat ja zootehnikat. Eesti NSV põllumajanduslikel asutistel, sovhoosidel, kolhoosidel ja masina-traktorijaamadel tuleb suunata oma juhtivaid töötajaid, kes ei oma kõrgemat põllumajanduslikku haridust, mittestatsionaarselt õppima TRÜ Põllumajandusteaduskonda.

Mittestatsionaarse õppuse olulisemaid erinevusi statsionaarsest on tunduvalt suurem iseseisva töö osatähtsus. Et mittestatsionaarsetel üliõpilastel tuleb õppida kutsetöö kõrval, siis nõuab see neilt üliõpilastelt suurt enesedistsipliini, tahtejõudu ja püsivust, sest õppeprogrammid on ühised nii statsionaarsetele kui ka mittestatsionaarsetele üliõpilastele. Viimastele on tehtud ainult see mööndus, et nende õppetöö on planeeritud ühe aasta võrra pikemale ajale, mis mõnevõrra kergendab nende koormust. Nii on ajaloo-keeleteadus-

konna ja õigusteaduskonna lõpetamiseks mittestatsionaarsetele üliõpilastele lubatud 6 aastat. Et iga aastaga ilmub üha rohkem eestikeelseid kõrgemate koolide õpikuid ja muud kirjandust, siis muutub mittestatsionaarne õppimine järjest kergemaks.

Mittestatsionaarsetele üliõpilastele korraldatakse kohe pärast sisseastumiseksamite õiendamist mõnepäevane sissejuhatav õppesessioon. Edaspidi toimuvad õppe- ja eksamisesseioonid kaks korda õppeaastas: jaanuaris (10 päeva) ja juunis-juulis (20 päeva). Nendest sessioonidest osavõtt on üliõpilastele kohustuslik ja vastava määruse alusel vabastatakse nad selleks ajaks töölt. Koduseks lisatöövormiks on mõnedes ainetes kursuse- ning kontrolltööd, millede teostamise kohta annavad vastavad kateedrid nii kirjalikke kui ka suulisi juhtnõure.

Eksamite ja arvestuste õiendamine toimub sessiooni ajal. Arvestades üliõpilaste töö- ja sõiduolusid, on eksamite tegemine võimaldatud ka väljaspool sessioonide aega. Mittestatsionaarse osakonna lõpetajad õiendavad riigieksamid, saavad diplomi ja omandavad seega võrdsed õigused teiste ülikooli lõpetajatega. Ülikoolis olemise aja kestel maksavad nad õppemaksu pooles suuruses sellest, mis on ette nähtud statsionaarseile. Opetajatena töötavad mittestatsionaarsed üliõpilased, kes oma õpinguis rahuldavalt edasi jõuavad (õiendades kõik eksamid ja arvestused ettenähtud tähtaegadel), vabastatakse sellekohase sooviavalduse esitamisel õppemaksust. Opetajate-üliõpilaste ja juriidilisel alal töötavate üliõpilaste sõit õppesessioonidele ja tagasi makstakse välja.

Mittestatsionaarseid üliõpilasi varustatakse õppeplaani, tööjuhendite ning õppekavadega kõigis aineis. Ülikooli kaugõppeosakond paljundab võimalust mõõda mitmesuguseid konspekte ja õppevahendeid neis aineis, mille kohta

puudub trükitud eestikeelne õppekirjandus. Tallinnas elavaile mittestatsionaarseile üliõpilastele korraldatakse üksikuis aineis konsultatsioone kohapeal.

Mittestatsionaarselt õppida soovijaid võetakse ülikooli vastu üheaegselt statsionaarsetega. Ka vastuvõtutingimused ja -kord on samad. Sisseastumiseksamid toimuvad statsionaarsesse ja mittestatsionaarsesse osakonda kandideerijail koos. TRÜ ja teiste vastavate kõrgemate õppeasutiste endisi üliõpilasi võetakse mittestatsionaarseiks üliõpilasteks vastu samasse teaduskonda (vanematele kursustele) ka ilma sisseastumiseksamiteta, kui neil on õiendatud mitte rohkem kui 2 aastat tagasi eksamid nüüd kehtiva õppeplaani järgi eelmise kursuse ulatuses heade ja väga heade hinnetega.

Avaldus koos vajalike dokumentidega esitada või saata Tartu Riikliku Ülikooli Kaugõppeosakonda (Tartu, V. Kingissepa 12) 20. juunist kuni 31. juulini.

Üliõpilaste elu-olustikulistest tingimustest Tartus.

Järgnev informatsioon on määratud neile noortele, kes kavatsevad eeloleval sügisel uute üliõpilastena Tartu elama asuda. Saksa fašistide röövelliku kallaletungi puhul meie kodumaale sai vana ülikoolilinn Tartu raskesti kannatada. Üle poole hoonestikust hävis. Vaatamata elamispinna järjekindlale taastamisele on uutel üliõpilastel korteri leidmisel siiski veel küllalt suuri raskusi. Partei ja Nõukogude valitsus aga ei ole teistest linnadest ja maalt Tartu asuvaid üliõpilasi jätnud üksi võitlema nende raskustega. Erilist tähelepanu on osutatud Isamaasõja invaliididele ja Nõukogude Armeest demobiliseerituile.

Abistamisvormidest puudutame esijoones

ü h i s e l a m u i d.

1944. a. polnud ülikoolil ainsatki ühiselamut ega nende jaoks sisustust. Praegu on üheksa ühiselamut 1000 üliõpilasele. Ühiselamud on sisustatud hädavajaliku mööbliga, mida pidevalt täiendatakse. Ühiselamutes on toidu valmistamiseks köögid; üliõpilaste kultuuriliseks teenindamiseks on punanurgad ajalehtede ja raadioga. Ilmuvad seinalehed. Ühiselamus elavatelt üliõpilastelt võetakse maksu 15 rbl. kuus.

Kõigil neil, kes kavatsevad eeloleval sügisel väljastpoolt Tartut ülikooli astuda, tuleb asuda aegsasti (kevadepäevade ja suvel) oma korteri küsimuse lahendamisele. Ülikooli sisseastumise sooviavalduse esitamisel on vaja eri lehel teatada,

kuidas uus üliõpilane kavatseb korraldada oma korteri küsimuse.

S ö ö k l a

asub peahoone kõrval, Ülikooli t. 46. Söökla on avatud kella 12—20-ni. Toitlustamine toimub soodsatel tingimustel.

P e s u k o j a d.

Üliõpilaste vajaduste rahuldamiseks on loodud pesupese-mise võimalused järgmistes ühiselamutes: Tiigi t. 78, Ülikooli t. 44, Näituse t. 7 ja Kastani t. 12.

K l u b i.

Üliõpilaste kultuuriliseks teenindamiseks on üliõpilaste ametiühingu liinis organiseeritud üliõpilasmajas klubi, kus töötavad laulukoorid, näitering, orkester, kirjandusring, malering jne. Ringid kasutavad oma tööks vastavaid ruume.

Kateedrite juures töötavad üliõpilaste teaduslikud ringid, mis moodustavad Üliõpilaste Teadusliku Ühingu.

Uusi üliõpilasi huvitavais majanduslikes küsimustes täiendava informatsiooni saamiseks tuleb pöörduda ülikooli administratiiv-majandusosakonna poole, mis asub V. Kingissepa t. 18, telef. 27-43 ja 34-09.

Vastuvõtueksamite programmid 1950. a.

NSV LIIDU RAHVASTE AJALOO PROGRAMM.

Üldised juhendid.

Eksamitel NSV Liidu rahvaste ajaloos tuleb erilist tähelepanu pöörata teadmiste väljaselgitamisele Nõukogude riigi ajaloost, Suure Isamaasõja ja pärast sõjaaegse ülesehitustöö ajaloost. Eksamineeritavad ei tohi piirduda ainult faktide ja kronoloogiliste andmete tundmisega.

Eksamineeritavatelt on tarvis nõuda, et nad suudaksid iseloomustada ja hinnata sotsiaalseid nähtusi, ühiskonna poliitilist ja kultuurilist arengut ühel või teisel perioodil koos ühiskonna arenemise tõukejõudude väljaselgitamisega.

Erilist tähelepanu tuleb pöörata sellele, et sisseastujad teaksid ja mõistaksid kaasaegseid sündmusi ja Nõukogude riigi juhtivat osa võitluses püsiva rahu ja demokraatia eest.

SISSEJUHATUS.

NSV LIIDU AJALOO KURSUSE ÜLESANDED. NSV LIIDU AJALOO PÕHILISED PERIOODID.

I. Ürgkogukondlik kord meie maa territooriumil.

Loodus ja vanimad inimesed meie maal. Vanimad inimasulad meie maal. Kivist ja luust tööriistad. Ürgaegne kogukond. Tootmisvahendite eraomamuse puudumine selles. Elamu, rõivastuse, toidunõude ja toidu valmistamise viiside areng. Emaõiguslik sugukond. Tripolje kultuuri asulakohad. Metallide töötlemise algus. Käsitööstusliku tootmise algmed. Isaõiguslik sugukond. Hõimuliitude moodustamine. Usundi ja kunsti tekkimine. Engels ürgaegse kultuuri tähtsusest inimkonna ajaloos.

II. Orjanduslikud ühiskonnad meie maa territooriumil.

1. Vanimad orjanduslikud riigid meie maa territooriumil.

Ürgkogukondliku korra lagunemine. Klasside ja riigi tekkimine.

Urartu — vanim orjanduslik riik meie maa territooriumil. Kultuur Urartu riigis ja selle mõju teiste rahvaste kultuurile. Armeenia ja Iberia tekkimine. Kesk-Aasia rahvad vanimail aegadel. Kesk-Aasia rahvaste võitlus Makedoonia Aleksandri vastu.

2. Musta mere põhjaranniku rahvad kuni meie ajaarvamise

IV sajandini.

Sküüdid, nende majandus, ühiskondlik kord ja kultuur. Sküütide võitlus sõltumatus eest Dareies I vastu ja nende võit. Kreeka asulad Musta mere ja Kaukaasia rannikul. Orjade ülestõus Bosporose riigis. Roomlaste sissetung Musta mere rannikualadele. Musta mere ranniku ja Taga-Kaukaasia rahvaste võitlus roomlaste vastu.

Meie maa rahvaste progressiivne osa maailma ajaloos vana-ajal.

III. Feodaalsete suhete tekkimine ja arenemine.

Kiievi Vene.

1. Varafeodaalsed riigid Taga-Kaukaasias ja Kesk-Aasias.

Feodaalsete suhete tekkimine Armeenias ja Gruusias. Feodalismi progressiivsus orjandusliku korra suhtes. Taga-Kaukaasia rahvaste võitlus araablase vastu. Babeki ülestõus. Armeenia eepos „Sassuuni David“.

Kesk-Aasia rahvad võitluses araablastega. Samaniidide riik. Linnade, käsitöö ja kaubanduse kasv. Feodaalse kultuuri õitseag Kesk-Aasias (Avicenna) ja selle eesrindlik osa kultuuri arengus.

2. Idaslaavlased ja nende esimesed poliitilised koondised.

Slaavlased — meie maa põlised elanikud. Idaslaavlaste laialiasumine, nende tegevusalad ja ühiskondlik kord. Slaavlaste kultuur, eluviis ja usund. Rändrahvaste liikumine Aasiast Euroopasse ja slaav-

laste võitlus nendega. Esimesed riiklikud moodustised idaslaavlastel VI—VIII sajandil ürgkogukondliku korra lagunemise ja klasside tekkimise tulemusena.

3. Kiievi riigi tekkimine ja õitseng.

Kiievi riigi tekkimine. Normanni-teooria ebatäpsuslikkus. Slaavi hõimude ühinemine Kiievi vürstide võimu all. Olegi ja Igori sõjaretked Bütsantsi ja Kaspia maale. Maksukogumine (poljudje). Svjatoslavi vallutused. Kasaari riigi purustamine Volgal. Võitlus petšeneegidega.

Vürst Vladimir Svjatoslavovitš. Kiievi Vene ristiusustamine. Ristiusu vastuvõtmise progressiivne tähtsus võrreldes paganlusega. Ristiusu kirik — valitsevate klasside tööriist. Jaroslav Tark. Kiievi riigi rahvusvahelised sidemed.

Kiievi Vene kultuuri omapära ja originaalsus. Kiievi Vene kultuuri eesrindlik osa maailma kultuuris varasel keskajal.

4. Kiievi riigi lagunemine.

Feodaalsuhete areng Kiievi Venes. „Vene õigus”. Kiievi riigi lagunemise algus. Feodaalsed sõjad ja võitlus polovetsidega. Rahva ülestõusud Kiievis 1068. ja 1113. a. Kiievi riigi uus tõus Vladimir Monomahhi ajal. Feodaalse killustumuse tugevnemine XII saj. „Igori sõjaretke lugu” kui tähelepanuväärne kultuurimälestusmärk, üleskutse vene maade jõudude ühendamiseks välisvaenlaste vastu. Kiievi Vene langus. Kiievi Vene osa Euroopa kaitsmisel Aasia rändrahvaste sissetungi vastu. Selle kaitse tähtsus Lääne-Euroopa maade feodaalse kultuuri valmimisele ja arenemisele. Marksismi-leninismi klassikud Kiievi Venest.

IV. Ida-Euroopa, Taga-Kaukaasia ja Kesk-Aasia feodaalne killunemine.

1. Feodaalsed vürstkonnad XII ja XIII saj.

Galiitsia-Volõõnia vürstkond XII ja XIII saj. Edela-Vene. Jaroslav Osmomõsl. Galiitsia-Volõõnia vürstkonna tekkimine. Daniil Romanovitš. Galiitsia-Volõõnia vürstkonna õitseng XIII saj.

Rostovi-Suzdali vürstkond. Kirde-Vene. Rahvastik. Juri Dolgoruki tegevus. Esimesed teated Moskva kohta. Andrei Bogoljubski ja võitlus bojaarkonnaga. Vsevolod III.

Novgorodimaa. Suur-Novgorod ja ta valdusalad. Novgorodi kaubanduslikud sidemed. Põhja rahvaste alistamine. Novgorodi sotsiaalne kord. Klassivõitlus Novgorodis. Vürst ja veetše.

Galiitsia-Volõõnia, Rostovi-Suzdali ja Novgorodi-Pihkva vene kultuur.

Taga-Kaukaasia ja Kesk-Aasia XI—XII saj. Gruusia ühendamine. Võitlus seldžukkidega. David Ehitaja. Gruusia tõus Tamara ajal. Sõta Rusthaveli.

Armeenia XI—XII saj. Armeenia lagunemine feodaalseteks vürstkondadeks ja tema vallutamine seldžukkide poolt.

Aserbaidžani rahva kujunemine. Suur Aserbaidžani poeet Nizami. Kesk-Aasia X sajandist kuni XIII saj. alguseni. Horezmi tõus.

2. Mongolite vallutused XIII saj.

Džingis-khaani riik. Mongolite ühiskondlik korraldus XII saj. ja XIII saj. alguses. Džingis-khaani riigi tekkimine. Kesk-Aasia vallutamine. Mongolite sõjakäik Taga-Kaukaasiasse ja Musta mere stepidesse.

Ida-Euroopa vallutamine. Vene alade vallutamine mongolite poolt. Vene rahva kangelaslik võitlus vallutajate vastu. Lääne-Euroopa päästmine vene rahva poolt mongolite sissetungi eest. Tatari-mongoli ike. Marx tatari-mongoli ikkest.

3. Võitlus saksa ja rootsi feodaalidega.

Saksa feodaalide anastused Baltimail. Saksa rüütlite tung Itta. Liivimaa vallutamine.

Vallutatud rahvaste julm orjastamine ja hävitamine saksa feodaalide poolt.

Saksa rüütlite ja rootslaste pealetung Vene aladele. Rootslaste purustamine Neeva jõel. Aleksander Nevski poolt. Saksa „penirüütlite” purustamine Pihkva järvel. Aleksander Nevski võitude ajalooline tähtsus.

4. Leedu suurvürstkond.

Leedu suurvürstkonna tekkimine. Leedu hõimude ühendamine. Leedu riigi tugevnemine Gediminase ja Olgierdi ajal. Lääne-Vene maa-alade anastamine Leedu ja Poola poolt. Leedu-Poola unioon. Saksa rüütlike purustamine Grünwaldi all vene, leedu ja poola ühiste jõududega.

Vene kultuuri mõju Leedule. Valgevene ja ukraina rahva kujunemine.

5. Vladimiri suurvürstkond.

Feodaalne maavaldus XIV—XV saj. Kirde-Venes. Talurahva olukord. Linnad. Jagunemine osastisriikideks. Üksikvürstkondade haldus. Vladimiri suurvürstkond.

6. Moskva tõus.

Moskva vürstkonna tugevnemine. Vene alade ühendamise algus Moskva ümber. Suurveene rahva kujunemine. Ivan Kalita. Moskva vürstkonna tugevnemise põhjused.

Võitluse algus tatarlastega. Dimitri Donskoi. Vene rahva kangelaslik väljaastumine tatarlaste vastu. Kulikovo lahing ja selle ajalooline tähtsus. Moskva kujunemine vene rahva rahvuslikuks keskuseks.

Feodaalne võitlus XV sajandi esimesel poolel. Nižni-Novgorodi vürstiriigi liidendamine. Suurvürsti võit osastisvürstide üle Moskva vürstiriigis. Elu-olu ja kultuur Kirde-Venes XIV saj. ja XV saj. algul.

Suur vene kunstnik Rublev.

7. Timuri riik ja Kuld-hordi lagunemine.

Kesk-Aasia rahvaste võitlus mongolite võimu vastu. Rahva ülestõusud Samarkandis. Timuri riigi tekkimine ja Kuld-hordi langus. Ulugbeki observatoorium. Suur usbeki poeet ja poliitiline tegelane Ališer Navoji.

V. Vene tsentraliseeritud riigi kujunemine ja selle muutumine paljurahvuseliseks riigiks.

1. Vene tsentraliseeritud riigi kujunemine.

Vene tsentraliseeritud riigi kujunemise põhjused. Kirde-Vene majanduslik ja poliitiline tõus XV saj. lõpul ja XVI saj. esimesel poolel. Tihedamate majanduslike sidemete loomine linnade ja üksikute vürstkondade vahel. Seltsimees Stalin tingimustest, mis kiirendasid tsentraliseeritud riikide kujunemist Ida-Euroopas.

Kirde-Vene ühinemine ja tatari-mongoli ikke kukutamine. Vene maade liidendamine Moskva külge. Tatari-mongoli ikkest vabanemine. Ivan III sõda Leedu ja Liivimaaga. Saksa rüütlite purustamine ja nende poolt vasallisõltumuse tunnustamine Moskva vürsti suhtes.

Vene riigi sotsiaalne ja riiklik struktuur XV saj. lõpul ja XVI saj. alguses. Bojaarid, mõisnikud, talupojad. Suurvürst, bojaaride duuma, prikaasid. Järgasetus (mestnitšestvo). Sõjaväe organisatsioon. Ivan III-nda kohturaamat. Jüripäev.

Kultuuriline tõus XVI saj. Kremli ümberehitamine. Moskva Kreml — tugevaim kindlus Euroopas. Vene arhitektuuri omapärane iseloom.

2. Vene riigi laienemine ja tema muutumine paljurahvuseliseks riigiks. Ivan IV.

Vene riik XV saj. keskpaiku. Põllumajandus. Käsitöö ja kaubandus. Tsaaritiitli võtmine Ivan IV poolt. Ülestõus Moskvast 1547. a. Reformid 1550-ndail aastail. Riikliku halduse tsentralisatsiooni tugevnemine.

Tsaar Ivan IV sõjad. Volga-äärsete khaaniriikide (Kaa-sani ja Astrahani) vallutamine.

Võitlus väljapääsu pärast Balti merele. Sõda Liivimaaga. Liivi ordu purustamine vene vägede poolt. Liivi sõja tulemused ja selle ajalooline tähtsus.

Opričšnina. Võitlus bojaarkonnaga. Teenismaalaste-mõisnike tugevnemine. Talupoegadele avaldatava surve tugevnemine. Tsaarivõimu kindlustamine.

Lääne-Siberi rahvad XVI saj. lõpul. Strogonovide valdused. Jermaki sõjakäik. Lääne-Siberi liidendamine.

Ivan IV kui silmapaistva riigitegelase, diplomaadi ja sõjapealiku iseloomustus.

Ivan IV tegevuse progressiivne tähtsus.

Kultuur XVI saj. Haridus ja kunst. Kool. Trükikunsti algus. Esimene trükkal Ivan Feodorov.

Kirjandus. Vene omapärase kultuuri kõrge areng. Vassili Ondsa kiriku ehitamine vene arhitektide Postniku ja Barma poolt.

Vene suurtükivägi XVI saj.

VI. Isevalitsuse tugevnemine Vene riigis. Talurahvasõjad ja rõhutud rahvaste ülestõusud XVII saj.

1. Talurahvasõda ja võitlus Poola ning Rootsi interventsiiooniga Vene riigis XVII saj. algul.

Vene riik talurahvasõja eel. Talurahva feodaal-päris-orjusliku eksploatseerimise tugevnemine. Talupoegade pagemised. Keeld talupoegade äramineku kohta jüripäeval.

Doni kasakad. Tsaar Feodor Ivanovitš. Tsaar Boris Godunov. Nälg maal. Rahva ülestõusude algus.

Poola panide katse orjastada Vene riiki. Poola käsilane Vale-Dimitri I. Rahva ülestõus poolakate vastu. Vassili Šuiski tsaariks saamine.

Talurahva ülestõus Bolotnikovi juhtimisel. Bolotnikovi sõjakäik Moskva alla. Kaluga ja Tuula piiramine tsaari vägede poolt. Bolotnikovi kaotuse põhjused. Marksismi-leninismi klassikud talurahvasõdadest.

Poola ja Rootsi pealetung Vene riigile. Uus Poola käsilane Vale-Dimitri II. Partisanisõda Poola panide vastu. Moskva hõivamine poolakate poolt ja Novgorodimaa hõivamine rootslaste poolt.

Vene rahva sõda Poola panide vastu. Esimene tarivägi. Võitlus mõisnike ja kasakate vahel.

Teine tarivägi. Rahva kangelased Minin ja Požarski. Moskva vabastamine interventidest.

2. Isevalitsuse tugevnemine Venemaal XVII saj.

Mihhail Romanovi valitsemine. Mihhail Romanovi tsaariks valimine. Riigi taastamine. Rahu sõlmimine Rootsi ja Poolaga. Sõda Poolaga Smolenski pärast. Suhted Krimmi ja Türgiga.

Feodaal-pärisorjuslik majandus XVII saj. Maa-
kogu seadustik (Sobornoje Uloženiye) 1649. a. Lõplik talupoegade päris-
orjastamine. Käsitöendusliku tootmise areng. Manufaktuur. Kaubandus.
Linnad. Ülevenemaalise turu kujunemine XVII saj. Venemaa majan-
duslik mahajäämus.

Vene riigi valitsemisorganid. Tsaarivõim. Bojaaride
duuma. Prikaasid. Kohalik valitsemine. Vojevoodid linnades. Sõjavägi.
„Välismaise korraga” polgud.

Nikoni kirikureform ja kiriku lahknemine. Kiri-
kureform. Õigeusu kiriku lahknemise algus.

Tsaar Aleksei Mihhailovitši isevalitsusliku võimu tugevnemine.

3. Ukraina ja Valgevene rahva võitlus panide Poola rõhumise vastu.

Ukraina ja Valgevene Poola võimu all. Ukraina
ja Valgevene maade anastamine Poola mõisnike poolt. Ukraina ja
Valgevene elanikkonna rõhumine. Zaporozje kasakad.

Ukraina rahva võitlus sõltumatuse eest. Bogdan
Hmelnitski. Kasakkonna liikumine. Esimesed võidud Poola vägede
üle. Talupoegade ülestõus. Poola sõjaväe purustamine. Zborovi rahu.
Sõja uuesti algamine. Belaja Tserkovi rahu. Ukraina raske seisukord.

Ukraina liidendamine Vene riigiga ja sõda
Poolaga. Ukraina liidendamine Vene riigiga. Sõda Poolaga ja
Rootsiga. Andrussovo vaherahu Poolaga. Ukraina Vene riigiga liiden-
damise ajalooline tähtsus.

4. Rahvaliidumised Vene riigis XVII saj.

Linnade ülestõusud XVII saj. keskpaiku. Maksude
suurenemine. Linnade ülestõusud Moskvas ja teistes linnades.

„Vase mäss” Moskvas. Klassivõitluse tugevnemine. Vaskraha
käibeelaskmine. Ülestõus Moskvas 1662. a.

Volgamaad XVII saj. Volgamaade rahvad. Baškiiria olukord.
Ülestõus Volgamaal.

Rahva ülestõus Stepan Razini juhtimisel. Doni
kasakad XVII saj. Kihitumine kasakate hulgas; jõukad (majandavad)
kasakad ja kasakakehvist. Stepan Razini ülestõus. Sõjakäik
Pärsiasse. Stepan Razini tagasitulek Donile. Uus sõjakäik Volgale.

Talupoegade ülestõus. Volgamaade mitte-vene rahvaste ülestõus. Ülestõusu purustamine. Marksismi-leninismi klassikud talurahvasõdade tähtsusest.

5. Siberi rahvad XVII saj.

Ida-Siber XVII saj. Siberi rahvad. Rahvastiku tegevusalad.

Ida-Siberi koloniseerimine. Dežnevi ekspeditsioon. Venemaa väljajõudmine Vaiksele ookeanile. Võitlus Amuuri pärast. Vene kolonisatsiooni kultuuriline tähtsus Siberis. Vene meresõitjate ja maadeuurijate panus suurtes geograafilistes avastustes.

6. Vene riigi kultuur XVII saj.

Vene rahvusliku kultuuri areng. Rahva looming. Kuulus vene kunstnik Simon Ušakov. Kool. Esimene vene teater. Vene, ukraina ja valgevene rahva vastastikune mõju kultuuri alal. Kultuurisidemete tugevnemine Venemaa ja Lääne-Euroopa vahel.

VII. Vene aadli-impeerium XVIII saj.

1. Vene impeeriumi kujunemine. Peeter I.

Venemaa XVII saj. lõpul ja XVIII saj. alguses. Venemaa reformide eelõhtul. Uuenduste vajadus ja nende põhjuslik seos Venemaa arenguga XVII saj. Järgasetuse kaotamine. Streletside ülestõus (1682). Sofja valitsus. Peeter I valitsemise algus. Azovi sõjakäigud. Peetri reis välismaale. Streletside mäss (1698), selle reaktsiooniline iseloom.

Peetri reformide algus. Manufaktuurse tootmise areng.

Põhjasõda. Baltikumis blokaadi likvideerimise vajadus Venemaal. Sõja algus. Vene regulaarse sõjaväe loomine nekrutite värbamise alusel. Esimesed võidud rootslaste üle. Peterburi asutamine. Uut tüüpi Vene sõjalaevastiku loomine. Karl XII-nda sissetung Venemaal. Venelaste võit Poltaava all. Sõda Türgiga. Venelaste võit Rootsi sõjalaevastiku üle Hankoneeme juures. Uusikaupunki rahu. Venemaa rahvusvahelise seisukorra tugevnemine.

Peeter I — silmapaistev Vene väepealik, tema novaatorlikkus sõjakunsti alal.

Rahva ülestõusud. Talupoegade raske seisukord. Ülestõus Astrahanis. Ülestõus Donil Kondrati Bulavini juhtimisel. Baškiiride ülestõus.

Venemaa sotsiaalmajanduslik seisund ja Peeter I majanduspoliitika. Manufaktuurse tootmise areng. Pearaha. Talupojad. Mõisnikud. Linnade seisukord. Kaupmeeskond.

Reformid riigivalitsemise alal. Võimu keskparaat (senat, kolleegiumid). Kohalikud haldusasutised (kubermangud, provintsid). Sõjavägi ja sõjalaevastik. Uus sõjatehnika.

Kultuur ja haridus. Kultuuriline tõus Peeter I ajal. Ilmliku kalendri kehtestamine. Tsiviiltähestiku kehtestamine. Esimene ajaleht Venemaal. Kooliasjandus. Muudatused elus-olus. Kultuuri aadellik iseloom. Peterburi.

Peetri abilised. Uuenduste vastased ja Peeter I võitlus nendega. Peeter I isiksus. Marx, Engels, Lenin, Stalin Peeter I tegevuse progressiivsest tähtsusest ja Vene impeeriumi sotsiaalsest olemusest.

2. Venemaa Peeter I järglaste ajal.

Pärisorjuse tugevnenemine ja aadliprivileegide kasv. Paleepöörded. Ülemnõunikud. Bironovlus. Vene aadlike liikumine saksa ülevõimu vastu.

Seitsmeaastane sõda. Rumjantsev ja vene sõjakunsti edasine areng. Vene sõjakunsti üleolek preisi sõjakunstist. Võit sakslaste üle ja Berliini hõivamine.

Vene tsarismi koloniaalpoliitika Peeter I järglaste ajal. Kamtšatka liidendamine. Baškiiria rõhumine. Batõrša ülestõus.

Vene teadus ja kultuur XVIII saj. keskpaiku. Teaduste Akadeemia. Suur vene teadlane akadeemik M. V. Lomonossov. Tema võitlus saksa ülevõimu vastu Teaduste Akadeemias. Lomonosovi osa vene ja maailma teaduse arengus. Kunstide Akadeemia asutamine. Moskva ülikooli asutamine. Vene suured geograafilised avastused (Bering jt.) ning nende panus maakera uurimisse.

3. Venemaa XVIII saj. teisel poolel.

Katariina II valitsemise algus. Preisi mõju Peeter III ajal. Aadlike võitlus preisi ülevõimu vastu ja 1762. a. pööre. Katariina II valitsemise algus.

Välispoliitika kuni talurahvasõjani. Poliitiline nõrkus ja sotsiaalne võitlus Poolas. Esimene Poola jagamine. Esimene sõda Türgiga.

Pärisorjuslik majandus XVIII saj. teisel poolel. Pärisorjusliku eksploatseerimise kasv. Manufaktuurse tootmise areng. „Tööinimeste” olukord. Pärisoriste talupoegade ja „tööinimeste” rahutused.

Talurahvasõda Pugatšovi juhtimisel. Rahutuste algus. Jemeljan Pugatšov. Talupoegade ja Volga rahvaste ülestõus. Uurali mäetööliste osavõtt talurahvasõjast. Pugatšovi edu. Taluraha ülestõusu purustamine. V. I. Lenin ja J. V. Stalin talurahvasõdadest Venemaal.

Aadlike diktatuuri kõvenemine. Kohaliku valitsemise reform. Armukiri aadlile.

Välispoliitika pärast talurahvasõja mahasurumist. Krimmi liiden-damine. Teine sõda Türgiga. Admiral F. F. Ušakov. Suure vene väepealiku A. V. Suvorovi võidud. Võitmise teadus. Vene sõjakunst XVIII saj. — tolle aja kõige eesrindlikum sõjakunst.

Ukraina XVIII saj. Ida-Ukraina. Ukraina talupoegade raske olukord Parema Kalda Ukrainas poola panide võimu all. Haidamakkide ülestõus Poola vastu.

Haridus ja kultuur XVIII saj. teisel poolel. Rahvusliku kultuuri kasv. Valitsevate klasside kultuur. Rahvalikkuse jooned vene XVIII saj. kultuuris. Vene kirjanduse areng (Deržavin, Fonvizin). Esimene aadellik revolutsionäär-vabariiklane A. N. Radištšev. N. I. Novikovi valgustuslik tegevus. Vene kunstnikud (Levitski, Borovikovski) ja arhitektid (Baženov ja Kazakov). Vene teatri areng (Fjodor Volkov). Pärisorised näitlejad ja kunstnikud. Vene tehnikuleiutajad (Polzunov, Kulibin). Pärisorjus — peamine tõke Venemaa arengu, tema teaduse ja hariduse teel. Aadli kummardamine välismaisuse ees — rahvusliku kultuuri arenemise pidur.

VIII. Pärisorjuse lagunemine ja kapitalismi tekkimine.

1. Tsarism XVIII saj. lõpul ja tema võitlus 1789. a. kodanliku revolutsiooniga Prantsusmaal.

Kodanlik revolutsioon Prantsusmaal ja selle tähtsus maailma ajaloos. Katariina II võitluses revolutsiooniga. Poolehoid Prantsuse revolutsioonile Venemaa

eesrindlike inimeste seas. Katariina II arveteõindamine esimese aadliku revolutsionääri-vabariiklasega ja pärisorjuse vastasega A. N. Radıştševiga ja valgustaja N. I. Novikoviga.

Poola jagamised. Teine Poola jagamine. Kosciuszko ülestõus. Kolmas Poola jagamine. Ukraina ja Valgevene maade liidendamine Venemaaga. Poola maade anastamine Preisi ja Austria poolt. Galiitsia anastamine Austria poolt.

Paul I võitlus kodanliku Prantsusmaa vastu. Suvorovi Itaalia-sõjakäik. Vene armee sangarlik üleminek Alpideist. Admiral F. F. Uşakovi eskaadri operatsioonid Vahemeres. Suhete katkestamine Inglismaaga ja lähenemine Napoleonile. Aadli vandenõu ja paleepööre 11. märtsil 1801. a.

2. 1812. aasta Isamaasõda. Napoleoni purustamine.

Tsarismi välis- ja sisepoliitika kuni 1812. aastani. Párisorjusliku korra lagunemise algus. Ukaas vabade põlluharijate kohta. Sõda Napoleoniga (1805—1807). Tilsiti rahu. Venemaa osavõtt kontinentaallokaadist. Vene-Rootsi sõda ja Soome liidendamine. Bessaraabia liidendamine. Napoleoni agressiivsed plaanid ja ettevalmistused sõjakäiguks Venemaale.

1812. aasta Isamaasõda. Napoleoni sissetung Venemaale. M. I. Kutuzov. Isamaasõda Prantsuse invasiooni vastu. Borodino lahing. M. I. Kutuzovi strateegia ja taktika üleolek Napoleoni strateegiast ja taktikast. Moskva põlemine. Partisaniliikumine ja selle kangelased. Berezina ja Napoleoni „suure armee” hukk. Napoleoni impeeriumi võimsuse kokkuvarisemine 1812. a. Venemaal. Selle fakti otsustav tähtsus Euroopa maade vabastamiseks Napoleoni võimutsemise alt. Marksismi-leninismi klassikud 1812. aasta sõjast.

1813.—1814. a. kampaania. Kodanliku Inglismaa, Euroopa feodaalsete monarhide ja Vene tsarismi reaktsioonilised eesmärgid.

Tsarism Euroopa reaktsiooni eesotsas. Viini kongress. „Püha liit”. Araktşejevlus. Sõjaväelised asundused. Sõjaväeasunike ülestõusud.

3. Tsaari-Venemaa rahvad ja koloniaalpoliitika XIX saj. esimesel veerandil.

Ida-Gruusia siirdumine Vene võimu alla. Taga-Kaukaasia vallutamine.

4. Dekabristid.

Pärisorjusliku korra lagunemine ja kapitalistlike suhete arenemine Venemaal. Vabastusliikumise kasv riigis pärast 1812. aasta sõda. Ülestõus Semjonovski polgus.

Aadlike-revolutsionääride salaühingud. A. N. Radištševi ideede mõju. Lõunaühing. P. I. Pesteli „Vene õigus”. Põhjaühing. K. F. Rõlejev. „Ühendatud Slaavlaste Ühing”. Ülestõus Peterburis 14. detsembril 1825. a. Tšernigovi polgu ülestõus Ukrainas. Arveteõiendamine dekabristidega. V. I. Lenin dekabristidest.

5. Pärisorjusliku süsteemi kriis. Nikolai I monarhia.

Pärisorjusliku majanduse edasine lagunemine. Sise- ja välisturu kasv. Kapitalistliku tööstuse kasv. Pärisorise töö ebakasulikkus. Nikolai I majanduspoliitika. Aurulaevandus. Esimesed raudteed.

Nikolai I isevalitsus. Kolmas osakond. 30—40-ndate aastate massiliikumine. Ülestõus Poolas (1830—1831). Talurahvaliikumine Ukrainas.

Kaukaasia vallutamine ja mägilaste võitlus sõltumatuse eest. Vene-Pärsia sõda. Armeenia liidendamine. Vene-Türgi sõda. Tšetšeenia ja Dagestani vallutamine.

1848. aasta revolutsioon Euroopas ja tsaari-Venemaa interventsioon Ungaris. Tsarism — Euroopa sandarm. Venemaa eesrindlikud inimesed — Euroopa revolutsioonilise liikumise sõbrad ja liitlased.

Krimmi sõda. Idaküsimus. Rahvusvaheline olukord sõja eel. Krimmi sõja iseloom. Krimmi sõja käik. Sevastopoli kangelaslik kaitsmine ja tema langemine. Tsaari-Venemaa Krimmi sõjas lüüasaamise põhjused. Pariisi rahu (1856). Tsarismi kui Euroopa sandarmi tähtsuse langemine. Marksismi-leninismi klassikud Krimmi sõjast.

Ideelite voolude kujunemine ja ühiskondlik liikumine 30—50-ndail aastail. A. I. Herzen ja dekabristide mõju temale. Suur vene revolutsionäär-demokraat V. G. Belinski. Sapadnikud (läänlased) ja slavofiilid. Petraševski ring.

Teadus, kirjandus ja kunst võitluses tsarismi poolt teostatava rõhumise vastu. Eesrindlikud vene kirjanikud ja nende võitlus aadli kummardamisega välismaisuse ees.

Vene rahvusliku kirjanduse (Gribojedov, Puškin, Lermontov, Gogol), muusika (Glinka, Dargomõžski), maalikunsti (Brjullof, Tropinin, Fedotov), teaduse (Lobatševski, Petrov, Pirogov) ja teatri (Štšepkin) areng. V. G. Belinski mõju ja tema osa vene kirjanduse ning kunsti arengus. Eesrindliku vene kunsti realism. Eesrindliku vene kultuuri mõju teiste rahvaste kultuurile. Ukraina kultuuri areng (Ševtšenko). Taga-Kaukaasia rahvaste kultuuri areng (Abovjan, Ahhundzade).

Tsarismi taotlus vägivaldselt pidurdada rõhutavate rahvaste kultuurilist arengut. Eesrindliku vene kultuuri mõju Lääne-Euroopale.

IX. Kapitalismi areng tsaari-Venemaal.

1. 60-ndate aastate kodanlikud reformid.

Talurahvareformi ettevalmistus. Talurahvarahutuste kasv. Aleksander II. Revolutsiooniline situatsioon Venemaal. Võitlus talurahvareformi ümber ühelt poolt pärisorjuslaste ja liberaalide leeri ning teiselt poolt demokraatliku leeri vahel.

N. G. Tšernõševski ja N. A. Dobroljubov — talurahvarevolutsiooni ideoloogid. Herzen reformi ettevalmistamise aastail.

Pärisorjuse kaotamine. 19. veebruari 1861. a. seadus. Jaosmaad. Äralõiked. Väljaostumaksud. Pärisorjuse jäänused külas. Talupoegade võitlus mõisnikelt tuleva „vabaduse“ vastu. Talupoegade ülestõus Bezdnas. Revolutsionäärid-segaseisuslased 60-ndail aastail. Tšernõševski revolutsiooniline võitlus 60-ndate aastate algul. Semstvo-reform. Kohtureform. Linnareform. Sõjaväereform. V. I. Lenini ja J. V. Stalini hinnang 60-ndate aasta reformidele.

1863. a. ülestõus Poolas. Poola ülestõusu eelõhtul. 1863. aasta ülestõus. Ülestõus Leedus ja Valgevenes. 1863. a. ülestõusu tähtsus.

2. Kapitalismi areng 60-ndail ja 70-ndail aastail.

Kapitalism põllumajanduses ja tööstuses pärast reformi. Kapitalismi arenemise iseärasused pärast reformi. V. I. Lenini kapitalismi arenemise kahest teest põllumajanduses. Talupoegade kihitumine. Talurahva põhimassi laostumine ja puruvaesumine.

Kapitalismi areng tööstuses. Raudteede ehitamine. V. I. Lenini kapitalismi arengust ääremaadel. Tööstusproletariaadi kujunemine. Töölise ekspluateerimine. Töölise streigid 60—70-ndail aastail.

Tsarismi välispoliitika 60-ndail ja 70-ndail aastail. Tsarismi rahvusvaheline seisund pärast Krimmi sõda. Vene-Türgi sõda 1877.—1878. a. Venemaa osa Bulgaaria vabastamises ning Serbia ja Rumeenia sõltumatuse lõplikus rajamises. Sõprussidemete tugevdamine Balkani slaavlaste ja vene rahva vahel.

Kesk-Aasia vallutamine. Vallutatud rahvaste ekspluateerimise suurenemine tsarismi poolt. Rõhutatud rahvaste töötajate lähenemine vene rahvale ja nende ühine võitlus ühise vaenlase — tsarismi vastu.

Revolutsiooniline liikumine 70-ndail aastail. Narodniklik liikumine 70-ndail aastail. Narodnikluse programmi ja taktika reaktsiooniline iseloom. V. I. Lenin ja J. V. Stalin narodniklustest. „Rahva Tahte” krahh. Loris-Melikovi diktatuur. Aleksander II tapmine.

Töölisliikumine 70-ndail aastail. I Internatsionaal ja revolutsiooniline liikumine Venemaal. Vene tööliste poolehoid Pariisi Kommunaalile. 70-ndate aastate streigid. Esimesed töölis-revolutsionäärid. Pjotr Aleksejev. „Lõuna-Vene Töölisühing”. „Põhja-Vene Töölisühing”. V. I. Lenin esimestest töölistest-revolutsionääridest.

Vene kultuur 1860—1870-ndail aastail. Revolutsioonilised demokraadid Tšernõševski ja Dobroljubov; nende mõju eesrindliku teaduse, kirjanduse ja kunsti arengule. Eesrindlik vene teadus: Mendelejev, Setšenov, Sofja Kovalevskaja. Vene kirjandus ja selle ülemaailmne tähtsus: Turgenev, Gontšarov; „tumeda riigi” paljastamine Ostrovski poolt; Nekrassovi ja Saltõkov-Štšedrini teoste revolutsioonilis-demokraatlik sisu.

Vene maalikunst („peredvižnikud”) ja muusika („võimas rühm”) ning nende panus maailma kunsti aardekogusse. Nende teoste realism, ideelisus ja rahvalikkus.

Vene rahva ja teiste Venemaa rahvaste vastastikune kultuuriline mõjustamine. Vene teaduse ja kunsti üleolek Lääne-Euroopa teadusest ja kunstist.

3. Töölisklassi võitluse algus tsarismi vastu.

Poliitiline reaktsioon. Agraarkriis ja tööstuslik depressioon 80-ndail aastail. Aleksander III ja tema reaktsiooniline poliitika. Näljahäda 1891.—1892. a. Rahvuslik-koloniaalse surve tugevdamine. Juudidpogrommid.

Tsarismi välispoliitika 80-ndail aastail. Prantsuse-Vene liit.

Võitluse algus marksistliku partei eest Venemaal. Esimese marksistliku rühma „Töö Vabastus” organiseerimine Plehhanovi poolt. Plehhanovi võitlus narodniklusega. Marksismi levimine Venemaal. Plehhanovi osa marksismi propagandas. Morozovi streik. Esimesed sotsiaaldemokraatlikud ringid Venemaal. Peterburi tööliste esimene revolutsiooniline maipüha.

Tööstusliku kapitalismi tõus Venemaal. Tööstuslik tõus 90-ndail a-il. Vene tööstuse ja pankade orjastava sõltumuse algus välismaisest kapitalist. Raudtee-ehitus. Rasketööstuse areng. Nikolai II. Rahvuslik-koloniaalne surve Soomes, Kaukaasias ja Kesk-Aasias.

V. I. Lenini ja J. V. Stalini revolutsioonilise tegevuse algus. V. I. Lenin. Rahvusvahelise revolutsioonilise liikumise keskuse ülekandumine Venemaale. Streigiliikumine 90-ndail aastail. V. I. Lenini revolutsioonilise tegevuse algus. Narodnikluse purustamine V. I. Lenini poolt. V. I. Lenini võitlus „legaalse marksismi” vastu. Töölisklassi ja talurahva liidu leninlik idee. Peterburi „Töölisklassi Vabastusvõitluse Liit”. V. I. Lenini arreteerimine ja asumisele saatmine. Streigid Peterburis 1896. ja 1897. a. Esimene VSDTP kongress.

J. V. Stalin. Töölisliikumise tekkimine Kaukaasias. Seltsimees Stalini revolutsioonilise tegevuse algus. Seltsimees Stalini võitlus gruusia narodnikute ja gruusia „legaalsete marksistide” vastu. Töölisliikumise juhtimine seltsimees Stalini poolt Tiflisis (Tbilisis). Seltsimees Stalini võitluskaaslased — Lado Ketshoveli ja A. Tsulukidze. Seltsimees Stalini revolutsioonilise tegevuse tähtsus marksismi võiduks Venemaal.

4. Kultuur XIX saj. lõpul ja XX saj. algul.

Marksismi arendamine V. I. Lenini ja J. V. Stalini poolt. Leninism — vene ja maailma kultuuri kõrgeim saavutus.

Loodusteaduste areng. Metšnikov, Timirjasev, Pavlov. Kuulsad vene teadlased, novaatorid ja leiutajad: Jablotškov, Lodõgin, Popov, Žukovski, Tsiolkovski, Mitšurin.

Vene kirjanduse saavutused. L. N. Tolstoi, A. P. Tšehhov. Revolutsioonilis-demokraatliku kirjanduse tekkimine. Maksim Gorki.

Vene kunsti saavutused. Kunstnikud: Repin, Surikov, Vereštšagin, Levitan, Serov. Vene rahvusliku kunsti galerii Moskvas (Tretjakovi

galerii). Komponistid: Rimski-Korsakov, Tšaikovski. Moskva Kunstiteatri loomine.

Vene teaduse, kirjanduse ja kunsti ülemaailmne tähtsus. Venemaa rahvaste kultuur XIX saj. lõpul ja XX saj. algul. Ivan Franko, Kotsjubinski (Ukraina), Janka Kupala ja Jakub Kolas (Valgevene), Kosta Hetagurov (Osseetia), Suleiman Stalski (Dagestan), Džambul Džabajev (Kasahstan), Tšavtšavadze (Gruusia).

X. Esimene kodanlik-demokraatlik revolutsioon.

1. Revolutsiooni eelõhtu.

Venemaa üleminek imperialismile. Tsaari-Venemaa maailma-imperialismi süsteemis. Tööstuskriis XIX saj. esimestel aastatel. Kapitalistlike monopolide moodustumine Venemaal. V. I. Lenin ja J. V. Stalini vene imperialismi sõjalis-feodaalsest iseloomust.

Massilise poliitilise võitluse algus Venemaal. Töölisklassi poliitiline ärkamine ja „Iskra” osa. Poliitilised demonstratsioonid ja streigid 1900.—1903. a. Batumi demonstratsioon 1902. a. ja seltsimees Stalini osa. Zubatovlus. Talurahvaliikumine 1902. a.

V. I. Lenini ja J. V. Stalini võitlus proletariaadi revolutsioonilise partei loomise eest. Teine VSDTP kongress. Kahe voolu — bolševistliku ja menševistliku — ilmnemine parteis.

2. Vene-Jaapani sõda ja esimene Vene revolutsioon (1904.—1907. a.).

Vene-Jaapani sõda. Tsaari-Venemaa osavõtt imperialistlike riikide võitlusest Hiina jagamise pärast. Saksamaa tõukab Venemaa provokatsiooniliselt kokkupõrkesse Jaapaniga. Abi Jaapanile Inglismaa ja Ameerika Ühendriikide poolt. Sõja algus ja käik. V. I. Lenin Port-Arturi langemisest. Revolutsiooniline kriis 1905. a. eel.

1905. a. 9. jaanuar — revolutsiooni algus. Verine pühapäev. Protestistreigid riigis. Tsarism ja kodanlus pärast 9. jaanuari.

Massiline revolutsiooniline liikumine 1905. a. suvel. Kolmas VSDTP kongress revolutsiooni iseloomust, tõukejõududest ja perspektiividest Venemaal. Proletariaadi revolutsiooniline

võitlus 1905. a. suvel. Talurahvaliidumine. Ülestõus soomuslaeval „Potjomkin”.

Oktoobri üldstreik. Bulõgini duuma. Portsmouth'i rahu. Ulevenemaaline poliitiline streik. Tsaari 17. oktoobri manifest. Tõolistele saadikute nõukogud.

Venemaa rahvaste rahvuslik ja revolutsiooniline liikumine 1905. a. Rahvuslik rõhumine ja soome, poola, valgevene ning ukraina rahva vabastusvõitlus. Taga-Kaukaasia rahvaste revolutsiooniline vabastusvõitlus eesotsas seltsimees Stalininga. Volgamaade ja Siberi rahvaste rahvuslik liikumine.

Detsembri relvastatud ülestõus. Streigi ülekasvamine ülestõusuks. Madruste ülestõus Sevastopolis. Talupoegade ülestõusud. Relvastatud ülestõusu ettevalmistus bolševike poolt. Moskva relvastatud ülestõus. Ülestõusud teistes linnades. V. I. Lenin detsembri ülestõusust.

Revolutsiooni taandumine. Revolutsiooniline võitlus 1906. a. Valimised I Riigiduumasse. Neljas VSDTP kongress. I Riigiduum. II Riigiduum. 3. juuni riigipööre. 1905.—1907. aasta revolutsiooni kaotuse põhjused ja tähtsus.

3. Stolõpini reaktsioon (1908.—1912. a.).

Kolmanda juuni monarhia. Tsaarismi blokk kodanlusega. Tööstuslik depressioon 1904.—1908. a. Kontrrevolutsiooni märatsemine. III Riigiduum. Imperialismi edasine areng Venemaal. Kapitali pealetung.

Põllumajanduse olukord. Stolõpini agraarreform ja selle tulemused. Töölislukumine reaktsiooni aastail. Ideeline lagunemine intelligentsi keskel. „Vehhi” ja V. I. Lenini hinnang sellele teosele.

Bolševikud reaktsiooni aastail. Bolševike võitlus partei eest. Bolševike kujunemine iseseisvaks marksistlikuks parteiks. Bolševike raudne kaardivägi.

Stolõpini valitsuse välispoliitika. Inglise-Vene kokkulepe 1907. a. Bosnia kriis. Tsaarismi poliitika Idas.

4. Revolutsioonilise tõusu aastad (1912.—1914. a.).

Uus revolutsiooniline tõus. Monopolistliku kapitalismi kasv Venemaal. Leena tööliste tulistamine. Massiline revolutsiooniline liikumine tõusuaastail. Bolševike ajaleht „Pravda”.

Imperialistliku sõja eelõhtu. Valimised IV Rügiduumasse. Bolševikud IV Riigiduumas. Stalini „Peterburi tööliste mandaat oma töölissaadikule”. V. I. Lenini ja J. V. Stalini tööd rahvusküsimuses. Revolutsioonilised streigid sõja eel.

XI. Teine kodanlik-demokraatlik revolutsioon.

1. Tsaari-Venemaa imperialistliku maailmasõja aastail.

Tsaari-Venemaa osavõtt imperialistlikust maailmasõjast. Imperialistlik Saksamaa — sõja peamine algataja. Esimese Maailmasõja algus. Sõja imperialistlik iseloom. Tsaari-Venemaa sõltumus Inglismaast ja Prantsusmaast. Sõjakäik Ida-(Vene) rindel. Idarinde otsustav osa Prantsusmaa päästmisel. Vene sõdurite kangelaslikkus. Läbimurre Edelarindel 1916. a. ja selle tähtsus.

Reetmine II Internatsionaali poolt. Menševikud ja eserid — šovinismi propageerijad Venemaal. Bolševike võitlus imperialistliku sõja ja sotsiaal-šovinistide vastu.

Revolutsioonilise kriisi kasvamine. Tsaari-Venemaa lüüasaamine ja selle põhjused. Majanduslik laostumine tagalas. Revolutsiooniline olukord riigis. Bolševike revolutsiooniline võitlus sõja aastail.

Rahvusküsimus sõja aastail. Ülestõusud Kesk-Aasias ja Kasahstanis.

2. Kodanlik-demokraatlik Veebruarirevolutsioon.

Veebruarirevolutsioon. Tsarismi langemine. Tööliste ja soldatite saadikute nõukogude tekkimine. Ajutise kodanliku valitsuse moodustamine. Kaksikvõim. V. I. Lenin kaksikvõimu klassi-iseloomust.

XII. Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon.

1. Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni ettevalmistus.

Ajutise Valitsuse kriisi algus. Olukord riigis pärast Veebruarirevolutsiooni. V. I. Lenini aprilliteesid. Aprillikriis.

Juunikriis. Juunidemonstratsioon. Ajutise Valitsuse vägede pealetung rindel ja selle nurjumine.

Venemaa rahvaste rahvuslik vabastusliikumine pärast tsarismi kukutamist. Ajutise Valitsuse rahvuspoliitika. Rahvusliku vabastusliikumise tugevnemine.

Juulikriis. Juulidemonstratsioon 3.—5. juulil. Bolševike partei VI kongress ja selle otsus relvastatud ülestõusu ettevalmistuse kohta.

Revolutsioonilise kriisi kasvamine. Kindral Kornilovi kontrrevolutsioonilise mässu purustamine. Bolševike juhtiv osa mässu purustamisel.

Nõukogude bolševiseerumine. Punakaardi moodustamine. Tööliste relvastamine. Lenini relvastatud ülestõusu plaan. Parteikeskuse loomine ülestõusu juhtimiseks eesotsas seltsimees Staliniga. Zinovjevi ja Kamenevi reetmine, Trotski reetmine, nende paljastamine.

2. Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni võit.

Oktoobri relvastatud ülestõus. V. I. Lenin ja J. V. Stalin — Oktoobri relvastatud ülestõusu organiseerijad. Ülestõus Petrogradis. II Nõukogude Kongress ja Nõukogude valitsuse moodustamine. II Nõukogude Kongressi rahudekreet ja maadekreet. Kerenski ja Krasnovi nõukogude-vastase mässu purustamine. Ülestõus Moskvas. Oktoobrirevolutsioon rindel.

Nõukogude riigi organiseerimine. Proletariaadi diktatuuri rajamine. V. I. Lenin ja J. V. Stalin proletariaadi diktatuuri ülesandeist. Nõukogude võim kui proletariaadi diktatuuri riiklik vorm. Proletariaadi diktatuuri likvideerimiskatsete nurjumine. Esimesed sam mud sotsialismi suunas. Vana riigimasina lammutamine. Nõukoguliku riigiaparaadi loomine. „Venemaa rahvaste õiguste deklaratsioon”. Ülevenemaalise Erakorralise Komisjoni (Vetšeka) organiseerimine eesotsas Dzeržinskiga.

Nõukogude võimu triumfikäik. Nõukogude võimu levimine ja kindlustumine. Kaledini ja Dutovi purustamine. Asutava Kogu laialiajamine. III Nõukogude Kongress. „Töötava ja eksplua teeritava rahva õiguste deklaratsioon”.

Rõhutatud rahvaste vabastamine nõukogude võimu poolt. Soome sõltumatuse tunnustamine. Võitlus nõukogude võimu eest Ukrainas ja Valgevenes, Taga-Kaukaasias ja Kesk-Aasias. Rahvasasjade Rahvakomissariaat.

Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni ülemaailmne ajalooline tähtsus. Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni võidu põhjused.

Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon — uue ajastu algus inimkonna ajaloos. Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni põhjalik erinevus kõigist kodanlikest revolutsioonidest. Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon ja tema osa meie Kodumaa päästmises tema alistumisest maailma imperialismile.

3. Bresti rahu. Võitlus puhkeaja eest.

Bresti rahu. Võitlus väljapääsu eest imperialistlikust sõjast. Saksa imperialistide poolt esitatud rõõvellikud rahutingimused. Võitlus trotsistlik-buhhaarinlike sõjaprovokaatorite vastu. Saksa anastajate üleminek pealetungile. Loosung „Sotsialistlik isamaa on hädahohus“. Punaarmee — revolutsioonilise rahva armee organiseerimine. Punaarmee võit saksa imperialismi vägede üle. Partei VII kongress. Bresti rahu ratifitseerimine.

Sotsialistliku ülesehitustöö algus. Sotsialistlikule ülesehitustööle asumise leninlik plaan. Võitlus kulaklusega ja sotsialistliku revolutsiooni hoogus arendamine külas. Kehvtalurahva komiteed.

XIII. Sõjaline interventsioon. Kodusõda.

Nõukogude rahva isamaasõda saksa anastajate vastu 1918. a. Bresti rahu rikkumine Saksamaa poolt. Puhkeaja katkestamine. Nõukogude territooriumi haaramine sakslaste poolt. Nõukogude võimu kukutamine Ukrainas, Valgevenes ja Baltikumis. Rahvamasside üldine vastupanu okupantidele. Võitlus saksa okupantidega Ukrainas. Seltsimees Vorosilov ukraina väeosade eesotsas. Partisanivõitlus. Nikolai Štšors. Võitlus saksa okupantidega Krimmis, Valgevenes ja Baltikumis. Sakslaste osa revolutsiooni mahasurumises Soomes. Bessaraabia anastamine Rumeenia poolt.

Nõukogude vabariik rinnete rõngas. Rahvusvahelise imperialismi osa kodusõja organiseerimisel. Vandenõude ja mässude organiseerimine nõukogude võimu vastu. V Ülevenemaaline Nõukogude Kongress. Pahempoolsete eseride mässu purustamine. Vene NFSV esimene konstitutsioon. Nälg riigis. Võitlus vilja pärast — võitlus sotsialismi eest. Seltsimees Stalin Tsaritsõnis. Tsaritsõni kangelaslik kaitsmine. V. I. Lenini tapmise katse. Tšehhoslovakkide mässu purustamine. Entente'i vägede pealetung Nõukogude Venemaale. Inglise interventsioon Taga-Kaspias ja Bakuus. 26 Bakuu komissari

mahalaskmine. Saksamaa lüüasaamine ja Bresti rahu tühistamine. Ukraina vabastamine. Entente'i vägede pealetungi nurjumine Põhjas. Nõukogude võimu taastamine Valgevenes ja Baltikumis.

Entente'i kolme sõjakäigu purustamine. Entente'i esimene sõjakäik 1919. a. kevadel. Koltšaki pealetung. Vastupanu organiseerimine Entente'ile. Stalin ja Dzeržinski Idarindel. Frunze ja Kuibõšev Idarinde Lõunagrupi eesotsas. Rahvakangelane Tšapajev. Judenitši pealetung Petrogradi suunas 1919. a. suvel. Petrogradi kaitsmine seltsimees Stalini juhtimisel. Koltšaki purustamine.

Entente'i teine sõjakäik. Denikini pealetung. Stalinlik plaan Denikini purustamiseks. Esimese ratsa-armee moodustamine. Astrahani kaitsmine S. M. Kirovi juhtimisel. Petrogradi kaitsmine 1919. a. sügisel. Judenitši purustamine.

Entente'i kolmas sõjakäik. Panide Poola pealetung Ukrainale. Vastulöök Edelarindel seltsimees Stalini juhtimisel. Trotski ja tema käsilaste spionaaži- ning kahjuritgevus Poola-Nõukogude sõja ajal. Wrangelli pealetung lõunas. Kakhovka platsdarm. Wrangelli purustamine Frunze juhtimisel.

Kodusõda rahvuslikes rajoonides. Sõjalis-poliitiline liit vene rahva ja ääremaadel nõukogude võimu eest võitlevate Venemaa rahvaste vahel. Punaarmee abi rahvuslike ääremaade rahvastele. Kasahstani ja Kesk-Aasia vabastamine. Nõukogude võimu rajamine Taga-Kaukaasias. Kontrrevolutsiooni purustamine Kesk-Aasias. Jaapani interventide purustamine Kaug-Idas. Nõukogude Venemaa venalik abi Mongoolia töötajatele. Suure vene rahva osa rahvuslike rajoonide vabastamises välismaistest okupantidest.

Sotsialistlik ülesehitustöö kodusõja aastail. Sõjakommunismi poliitika. Dekreet toiduainete andmise kohustuse sisseseadmise kohta. Üldine töökohustus. Töölisklassi sõjalis-poliitiline liit talurahva põhiliste massidega. Partei VIII kongress ja selle osa võitluses liidu eest kesktalupoegade, proletariaadi olles juhtivas osas. Majanduslik ja kultuuriline ülesehitustöö kodusõja aastail. Nõukogude rahva töösangarlus. Kommunistlikud laupäevakud ja nende tähtsus. Rahulik puhkeaeg 1920. a. Partei IX kongress. Tööarmeed.

Nõukogude vabariigi poolt kodusõjas saavutatud võidu ülemaailmne ajalooline tähtsus. Nõukogude riigi poolt välismaise interventsiooni ja sisemise kontrrevolutsiooni ühendatud jõudude üle saavutatud võidu põhjused. Bolševike partei — võidu organiseerija rinnetel. V. I. Lenin ja J. V. Stalin —

Punaarmee juhid. Stalinlik sõjakunst kodusõja aastail. Bolševikud — kodusõja väejuhid. Partei organisatoorne töö tagalas. Rahvusvahelise kapitali poolt sotsialismimaale organiseeritud esimese sõjalise kallale tungi nurjumine. Interventide purustamise ajalooline tähtsus Nõukogude riigi sõltumatuse kindlustamisel ja edasises sotsialistlikus ülesehitustöös.

XIV. Üleminek rahulikule tööle rahvamajanduse taastamiseks (1921.—1925. a.).

Üleminek uuele majanduspoliitikale. Nõukogude vabariigi rahvusvaheline ja sisemine olukord pärast kodusõja lõppu. Majanduslik ruineerumine ja laos riigis. Kulaklikud mässud. Kontr-revolutsiooniline mäss Kroonlinnas. Partei abinõud võitluses laose vastu. VIII Ülevenemaaline Nõukogude Kongress. Leninlik riigi elektrifitseerimise plaan. Partei X kongress. Üleminek uuele majanduspoliitikale. Toiduainete andmise kohustuse asendamine toitusmaksuga. Tööliste ja talupoegade liidu tugevnemine. V. I. Lenin ja J. V. Stalin uuest majanduspoliitikast. Partei XI kongress. Seltsimees Stalini valimine partei Keskkomitee peasekretäriks (1922. a.).

Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu moodustamine. Nõukogude Venemaa rahvusvaheline seisund 1922. a. algul. Nõukogude delegatsiooni osavõtt Genua ja Haagi konverentsist. Nõukogudemaa majandusliku orjastamise katsete läbikukkumine. Majandusliku taastamise esimesed edusammud. Kõigi Nõukogude vabariikide ühinemise vajadus. Esimene Üleliiduline Nõukogude Kongress. Kongress võtab vastu „Deklaratsiooni NSV Liidu moodustamise kohta” ja „Lepingu NSV Liidu moodustamise kohta”. Nõukogude Liidu esimene konstitutsioon. NSV Liidu kui maailmas esimese paljurahvuselise sotsialistliku riigi moodustamise ülemaailmne ajalooline tähtsus.

Lenini õpetused järglastele. J. V. Stalini töotusvanne. V. I. Lenini viimased esinemised. Bolševike partei XII kongress. Seltsimees Stalini ettekanne rahvusküsimusest. Taastamisperioodi raskused. Imperialistide ja nende agentide — trotskistide provokatsioonid. V. I. Lenini surm. Seltsimees Stalini töotusvanne Nõukogude Kongressil. Hulgaline parteisse astumine Lenini surma puhul. Seltsimees Stalini töö „Leninismi alustest” ajalooline tähtsus.

XV. NSV Liit võitluses sotsialistliku industrialiseerimisest (1925.—1929. a.).

Kurss sotsialistlikule industrialiseerimisele. V. I. Lenin ja J. V. Stalin sotsialismi võidu võimalusest meie maal. Sotsialismi ülesehituse programm NSV Liidus. Partei XIV kongress — sotsialistliku industrialiseerimise kongress.

Sotsialistliku industrialiseerimise raskused ja edusammud. Sotsialistlik industrialiseerimine ja selle printsiipaalne erinevus kapitalistlikust industrialiseerimisest. Viisaastaku gigantide (Dneproges, Turksib, Stalingradi traktoritehas jt.) ehitamise algus. Industrialiseerimise raskused. Trotskism — kontrrevolutsioonilise kodanluse eelväesalk. Trotskistlik-zinovjevliku bloki — Kodumaa reeturite purustamine. Sõjaõhutajate plaanide paljastamine. Erilise Kaug-Ida armee võit ja konflikti likvideerimine Ida-Hiina raudteel.

Kurss sotsialistlikule kollektiviseerimisele. Industrialiseerimise saavutused ja põllumajanduse mahajäämine. XV kongress — põllumajanduse kollektiviseerimise kongress.

Esimene sotsialismi ülesehitamise viie aasta plaan. Esimese stalinliku viisaastaku põhilised ülesanded. Võitlus viisaastakuplaani täitmise eest nelja aastaga. Masside töövaimustus. 1929. aasta — suure murrangu aasta.

XVI. NSV Liit võitluses põllumajanduse kollektiviseerimisest (1930.—1934. a.).

Võitlus talupoja majapidamise sotsialistliku ümberkujundamise eest. NSV Liidu rahvusvaheline seisund kollektiviseerimise aastail. Üleminek täieliku kollektiviseerimise poliitikale ja sel alusel kulakluse kui klassi likvideerimisele. Täielik kollektiviseerimine ja kulakluse kui klassi likvideerimine — sügavaim revolutsiooniline pööre, mis oma tagajärgedelt on samaväärne revolutsioonilise pöördega oktoobris 1917. a. Partei ja Nõukogude riigi võitlus pahempoolitsevate liialdustega kolhoosiliikumises. Seltsimees Stalini kirjutiste „Peapööritus edusammudest” ja „Vastus seltsimeestele kolhoosnikutele” ajalooline tähtsus.

NSV Liidu muutumine agraarmaast industriaalseks. NSV Liidu astumine sotsialismiperioodi. NSV Liidu majandusliku sõltumatuse ja kaitsevõime kindlustamine. ÜK(b)P

XVI kongress — kogu rindel sotsialismi hoogsa pealetungi kongress. Seltsimees Stalini ettekanne esimese viisaastaku tulemustest ÜK(b)P Keskkomitee ja ÜK(b)P Keskkontrollkomisjoni jaanuaripleenumil 1933. a. ÜK(b)P XVII kongress — võitjate kongress. Teise viisaastaku kinnitamine. Purustatud ekspluataatorlike klasside jäänuste vastu-panu suurenemine. S. M. Kirovi roimarlik tapmine.

XVII. Võitlus sotsialistliku ühiskonna ülesehituse lõpuleviimise eest ja Stalinlik Konstitutsioon.

NSV Liidu rahvusvaheline seisund 1935.—1938. a. Rahvusvahelise imperialismi plaanid uue sõjalise kallaletungi organiseerimiseks NSV Liidule. Teise Maailmasõja järkjärguline vallandamine Saksamaa, Itaalia ja Jaapani poolt kokkuleppes Inglismaa, Prantsusmaa ja Ameerika Ühendriikide imperialistidega. NSV Liidu võitlus rahu ja kollektiivse julgeoleku eest. Jaapani sõjajõukude purustamine Hassani järve ääres ja Halhin-Gol'i rajoonis. Fašismi trotskistlik-buhhaarinlike agentide likvideerimine.

Teine viisaastak. Teise viisaastaku põhiülesanded. Tööstuse tehnilise rekonstrueerimise lõpuleviimine. Põllumajanduse rekonstrueerimine. Kolhoosnikute-lööklaste II üleliiduline kongress. Kolhoosielu stalinliku põhikirja vastuvõtmine. Stalinlik loosung „Kaadrid otsustavad kõik”. Stahhaanovlik liikumine. Seltsimees Stalini kõne stahhaanovlaste nõupidamisel. Kultuuriline ülesehitustöö NSV Liidus stalinlike viisaastakute aastail. Teise viisaastaku tulemused.

Suur Stalinlik Konstitutsioon. Sügavad muutused NSV Liidu elus perioodil 1924—1936. Erakorraline VIII Üleliiduline NSV Liidu Nõukogude Kongress ja Stalinliku Konstitutsiooni vastuvõtmine. Nõukogude demokraatia ja selle eelised kodanliku demokraatiaga võrreldes. Põhilised erinevused nende vahel. Nõukogude rahva moraalne ja poliitiline ühtsus. NSV Liidus ülesehitatud sotsialismi — kommunismi esimese faasi seadusandlik kinnitamine Konstitutsioonis. Seltsimees Stalin sotsialismi põhiprintsiipidest. NSV Liidu Konstitutsiooni ülemaailmne ajalooline tähtsus.

ÜK(b)P XVIII kongress. Seltsimees Stalini aruandekõne. Partei XVIII kongressi poolt seatud põhiline majanduslik ülesanne — järele jõuda ja ette jõuda majanduslikus suhtes peamistest kapitalistlikest riikidest. NSV Liidu jõudmine sotsialismilt kommunismile järkjärgulise ülemineku ajajärku. Seltsimees Stalin kommunismi põhiprintsiipidest ja riigist kommunismiperioodil. Seltsimees Molotovi ette-

kanne NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kolmandast viisaastaku-plaanist.

Võitlus rahu eest Teise Maailmasõja tingimustes. NSV Liidu võitlus rahu eest. Lääne-Ukraina taasühendamine Ukraina NSV-ga ja Lääne-Valgevene taasühendamine Valgevene NSV-ga. Soome sõjajõukude purustamine, Nõukogude-Rumeenia konfliktli rahulik lahendamine Bessaraabia küsimuses. Leedu, Läti ja Eesti vastuvõtmine Nõukogude Liidu koosseisu. NSV Liidu piiride kindlustamine.

XVIII. Nõukogude rahva Suur Isamaasõda fašistlike agressorite vastu.

Hitlerliku Saksamaa reetlik kallaletung Nõukogude Liidule. Hitlerliku „välksõja” plaan ja selle kõlbmatuse. NSV Liidu sõda hitlerliku Saksamaa vastu — kõige õiglasem sõda ajaloos. Riikliku Kaitsekomitee loomine eesotsas seltsimees Staliniga. Seltsimees Stalini raadiokõne 3. juulil 1941. a. — nõukogude rahva võitluse programm.

Nõukogude Armee aktiivne kaitse 1941. a. suvel ja sügisel. Sakslaste purustamine Moskva all. Hitlerliku Saksamaa ajutised eelised esimestel sõjakuudel. Nõukogude rahva jõudude hoogne arendamine võitluseks vaenlase vastu. Lenini, Odessa, Sevastopoli ja teiste linnade kangelaslik kaitsmine. Nõukogude sõjameeste kangelaslikkus, kartmatus ja enesesalgavus võitluses saksa anastajate vastu. Rahva partisanisõda fašistlike röövlite vastu. Tööstusbaaside ümberpaigutamine NSV Liidu idarajoonidesse ja seal uute tööstuskollete loomine. Nõukogude inimeste ennastalgav töö tagalas. Saksa „välksõja” plaani krahh, Nõukogude Armee vastupealetung ja sakslaste purustamine Moskva all seltsimees Stalini plaani järgi.

Suur Stalingradi lahing — pöördepunkt sõjas. Saksa armee pealetung edelarindel ja saksa väejuhatuse röövellikud plaanid 1942. aastaks. Sakslaste taktikalised edusammud 1942. a. suvel ja nende olulised põhjused. Stalinlik plaan suure saksa grupeeringu purustamiseks Stalingradi rajoonis ja selle teostamine. Stalingradi lahingu ajalooline tähtsus.

Põhjaliku murrangu aasta sõja käigus (1943. a.). Saksa pealetungi nurjumine 1943. a. suvel. Orjoli-Kurski lahing ja Nõukogude Armee pealetung 1943. a. suvel ning sügisel.

Teise rinde loomisega viivitamine liitlaste poolt ja selle fakti mõju sõja venimisele. Teherani konverents. Seltsimees Stalin põhjalikust murrangust Nõukogude-Saksa rindel 1943. a. Nõukogude Armee sõjaliste operatsioonide tulemused 1943. a.

Nõukogude Armee suur pealetung 1944. a. Kümme stalinlikku lööki. Nõukogudemaa puhastamine saksa fašistlikest anastajaist. Saksamaa satelliitide purustamine ja kapituleerumine. Nõukogude Armee vabastusretk Euroopasse. Sõjategevuse ülekandmine Saksamaa territooriumile. Nõukogude rahva otsustav osa fašistide poolt orjastatud Euroopa rahvaste vabastamisel ja Euroopa tsivilisatsiooni päästmisel. Teise rinde hilinenud loomine Euroopas.

Hitlerliku Saksamaa sõjalise purustamise lõpuleviimine. Hitlerliku Saksamaa ründamise ettevalmistus ja algus. NSV Liidu, Suurbritannia ja Ameerika Ühendriikide juhtide konverents Krimmis. Sakslaste Berliini grupeeringu likvideerimine, Berliini rünnak ja vallutamine Nõukogude vägede poolt. Saksamaa tingimusteta kapituleerumine. NSV Liidu otsustav osa võidus hitlerliku Saksamaa üle. NSV Liidu osa slaavi rahvaste vabastamisel hitlerliku Saksamaa rõhumise alt. Seltsimees Stalini pöördumine rahva poole 9. mail 1945. a. NSV Liidu, Suurbritannia ja Ameerika Ühendriikide juhtide konverents Berliinis (Potsdamis) ja selle põhilised otsused. Krimmi ja Berliini konverentsi otsuste täitmise saboteerimine Ameerika Ühendriikide ja Inglismaa valitsuse poolt.

Imperialistliku Jaapani purustamine. Jaapani imperialistide rõõvellikud plaanid. Jaapani abi hitlerlikule Saksamaale viimasel sõjas NSV Liidu vastu. NSV Liidu sõttaastumine Jaapaniga. Nõukogude vägede pealetung Mandžuurias, Sahhalini saarel, Koreas ja Kuriili saartel.

Jaapani imperialistide lüüasaamine. NSV Liidu otsustav osa võidus imperialistliku Jaapani üle. Jaapani tingimusteta kapituleerumine. Seltsimees Stalini pöördumine rahva poole 2. septembril 1945. a.

NSV Liidu võidu põhjused Suures Isamaasõjas. Nõukogude ühiskondliku ja riikliku korra eelised ja eluvõime. Nõukogude ühiskonna moraalne ja poliitiline ühtsus. Nõukogude Liidu rahvaste sõprus ja vendlus. Vene rahva juhtiv osa Suures Isamaasõjas. Lenini-Stalini partei — nõukogude rahva võitute innustaja ja organiseerija Suures Isamaasõjas. Nõukogude patriotism ja massiline heroism Suure Isamaasõja päevil. Nõukogude Armee — meie aja esmaklassiline armee. Nõukogude Liidu generalissimus seltsimees

Stalin — nõukogude rahva võitude innustaja ja organiseerija **Suures Isamaasõjas**. Stalinlik sõjateadus ja stalinlik sõjakunst — kõige eesrindlikumad maailmas. Seltsimees Stalini ajalooline kõne 9. veebruaril 1946. a. Nõukogude Liit — üldise rahu ja julgeoleku võimas tegur.

XIX. NSV Liidu üleminek rahulikule ülesehitustööle.

Kahe leeri moodustumine pärast Teist Maailmasõda: imperialistlik ja antidemokraatlik leer ühelt poolt ning antiimperialistlik ja demokraatlik leer teiselt poolt. Muutus jõudude vahekorras imperialismi ja sotsialismi vahel sotsialismi kasuks. Maailma reaktsiooni ja agressiooni ülekandumine Ameerika Ühendriikidesse. NSV Liidu juhtiv osa võitluses demokraatia ja rahvaste julgeoleku eest.

Sõjajärgne stalinlik viisaastak ja selle põhilised ülesanded. NSV Liidu rahvamajanduse taastamise ja arendamise stalinlik plaan 1946.—1950. aastaks. Nõukogude rahva töövaimustus võitluses uue viisaastaku ennetähtaegse täitmise eest. Uued sotsialistliku töö kangelased. Suur stalinlik plaan looduse ümberkujundamiseks NSV Liidu Euroopa-osa stepi- ja metsastepi-rajoonides.

XX. Kultuurirevolutsioon NSV Liidus ja sotsialistliku kultuuri õitseng.

Teaduse õitseng NSV Liidus. Teaduse korüfeed — V. I. Lenin ja J. V. Stalin. V. I. Lenin ja J. V. Stalin parteilisusest teaduses ja kunstis. Nõukogude teadlastele seltsimees Stalini poolt seatud ülesanne — ületada lähimal ajal välismaise teaduse saavutused. Silmapaistvad teadlased: Pavlov, Mišurin, Komarov, Burdenko, Lõssenko jt. Eesrindliku materialistliku mitšuurinliku teooria võit bioloogias ja selle võidu tähtsus teaduse edasisele arengule NSV Liidus.

Nõukogude kirjanduse areng (A. M. Gorki, A. Tolstoi, V. Majakovski, N. Ostrovski, M. Solohhov, A. Fadejev jt.). Nõukogude kunst (maalikunst, skulptuur, arhitektuur, muusika, teater, kinematograafia). Stalini preemia laureaadid.

Vormilt rahvusliku ja sisult sotsialistliku kultuuri õitseng Nõukogude Liidu vabariikides. Suure vene rahva kultuuri mõju NSV Liidu rahvaste kultuurile.

Partei otsused 1946.—1948. a. ideoloogilise töö küsimustes ja nende tähtsus masside kommunistlikus kasvatuses ning kultuuri edasises tõusus NSV Liidus.

Nõukogude kultuuri üleolek kodanlikust kultuurist. Kodanliku kultuuri lagunemine ja langus kapitalistlikes maades. NSV Liidu sotsialistliku kultuuri ülemaailmne tähtsus.

MATEMAATIKA PROGRAMM.

Üldised juhendid.

Matemaatikaeksami sooritajalt nõutakse:

1. Kavas ettenähtud matemaatiliste teoreemide ja valemite täpset tundmist ning oskust neid põhjendada (teoreemide tõestamist, valemite tuletamist).

2. Oskust täpselt ja lühidalt avaldada matemaatilist mõtet nii suuliselt kui ka kirjalikult (eriti teoreemide ja definitsioonide sõnas-tamisel).

3. Võimet rakendada teooriat ülesannete lahendamisel (lahendamise hindamisel arvestatakse, kuivõrd kiiresti viivad sihile rakendatud võtted ja kuivõrd autor oskab neid põhjendada).

4. Küllaldast kiirust ja täpsust arvutamisel; oskust ümardada andmeid ja tulemusi nõutud täpsusega ligikaudsel arvutamisel; arvu-tustabelite rakendamist.

5. Vene ja nõukogude matemaatikute osatähtsuse tundmist matemaatiliste teaduste arendamisel (Lobatševski, Tšebõšev; nõukogude matemaatika koolkond). Matemaatika tähtsus loodusteadustes ja tehnikas.

Aritmeetika ja algebra.

I. Reaal- ja kompleksarvud.

1. Naturaalarvud: algteguriteks lahutamine, vähim ühine kordne ja suurim ühine tegur.

2. Ratsionaalarvud: aritmeetika põhitehted ja nende omadused, liht- ja kümnendmurrud, perioodilised kümnendmurrud.

3. Astendamine ja juurimine; irratsionaalarvu mõiste; ruutjuure ligikaudne leidmine etteantud täpsusega $\frac{1}{10^n}$. Astendaja mõiste üldis-tamine, tehted ratsionaalarvudega mistahes astendajatega.

4. Dimensiooni mõiste: mõõtude meetriline süsteem; protsendid, võrdeline jagamine.

5. Reaalarvud, arvsirge. Aritmeetiline keskmine ja geomeetriline keskmine.

6. Reaalarvu absoluutväärtus. Võrduse ja võrratuse üldomadused.

7. Kompleksarvude algebriline kuju ja neli tehet nendega. Kompleksarvu trigonomeetriline kuju.

II. Algebraliste avaldiste teisendamine.

1. Üksliikmete ja hulkliikmete liitmine, lahutamine, korrutamine ja jagamine. Korrutamise ja jagamise abivalemid

$$(a \pm b)^2; (a \pm b)^3; a^2 - b^2; a^3 \pm b^3.$$

2. Hulkliikmete teguriteks lahutamine; Bezout' teoreem polünoomi jaguvusest lineaarteguriga, tema rakendamine polünoomi teguriteks lahutamisel.

3. Algebralised murrud ja tehted nendega.

4. Tehted radikaalidega. Ruutirratsionaalsuse kõrvaldamine murru nimetajast. Tehted astmetega ratsionaalsete astendajate korral.

III. Võrrandid.

1. Identsused ja võrdused, nende põhiomadused.

2. Ühe tundmatuga lineaarsed võrrandid.

3. Lineaarsete võrrandite süsteemid kahe ja kolme tundmatuga. Kahe tundmatuga kahe võrrandi süsteemi uurimine.

4. Ühe tundmatuga ruutvõrrand. Ruutvõrrandi lahendite ja kordajate vahelised seosed. Reaalsete kordajatega ruutvõrrandi lahendite uurimine. Biruutvõrrandid. Kaheliikmelised kolmanda-, neljanda- ja kuuendaastmelised võrrandid.

5. Kahe tundmatuga teiseastmeliste võrrandite süsteemid (lihtsaimad juhud).

6. Kõigi eespool loetletud võrrandite ja võrrandisüsteemide koostamise ning lahendamise ülesandeid.

7. Võrratuse üldomadused. Esimeseastmeliste võrratuste lahendamine.

8. Funktsiooni mõiste: sõltuvad ja sõltumatud muutujad.
Funktsioonide

$$y = kx; \quad y = -\frac{k}{x}; \quad y = kx + b; \quad y = ax^2;$$

$$y = ax^2 + bx + c$$

graafikud.

IV. Read.

1. Arvude jada mõiste; näiteid arvude jadadest; arvude jada üld-element.

2. Aritmeetiline lõplik rida. Aritmeetilise rea mistahes liikme arvutamine. Liikmete summa.

3. Geomeetriline lõplik rida. Geomeetrilise rea mistahes liikme arvutamine. Liikmete summa.

4. Arvude jada piirväärtuse mõiste.

Lõpmatu geomeetriline rida. Lõpmatu kahaneva geomeetrilise rea liikmete summa definitsioon ja arvutamine piirväärtuse kaudu.

V. Logaritmid.

1. Logaritmi mõiste. Logaritmade üldomadused. Astme- ja logaritmfunksiooni graafikud.

2. Korrutise, jagatise, astme ja juure logaritmid. Avaldiste logaritmine. Astendamine.

3. Kümnnendlogaritmade omadusi. Arvutamine neljakohaliste logaritmade tabelitega.

4. Eksponentsiaal- ja logaritmiliste võrrandite lahendamine.

VI. Ühendluste teooria. Newtoni binoom.

1. Ühendluste liigid: variatsioonid, permutatsioonid, kombinatsioonid (kordumisteta). Variatsioonide, permutatsioonide ja kombinatsioonide arvu valemite tuletamine.

Võrduse

$$C_m^n = C_m^{m-n}$$

tõestus. Newtoni binoomvalem.

Geomeetria.

I. Planimeetria.

1. Sirge, kiir, lõik. Sirglõikude summa ja vahe. Nurga mõiste, nurkade summa ja vahe, tippnurkade omadused.

2. Kolmnurk (tema mediaanid, kõrgused ja nurgapoolitajad). Kolmnurkade liigid.

3. Võrdkülgse kolmnurga omadusi. Kolmnurkade kolm kongruentsuselauset. Teoreem kolmnurga välisnurgast.

4. Kolmnurga külgede ja nurkade vaheline seos. Ristsirgete ja kaldsirgete omadus. Täisnurksete kolmnurkade kongruentsus.

5. Punktide geomeetrilise koha mõiste. Sirglõigu keskristsirge ja nurgapoolitaja omadused.

6. Geomeetrilise konstruktsiooni põhiülesandeid:

- a) sirgel antud punktist joonestada antud nurgaga võrdne nurk;
- b) antud nurga poolitamine;
- c) lõigu poolitamine;
- d) antud sirge punktist ristsirge joonestamine;
- e) antud sirgele ristsirge joonestamine antud punktist;
- f) konstrueerida kolmnurk kolme antud külje järgi; ühe külje ja tema lähisnurkade järgi; kahe külje ja nendevahelise nurga järgi.

7. Paralleelsed sirged. Paralleelide aksioom. Kahe sirge paralleelsuse tunnused. Joonestada antud sirgega paralleelne sirge läbi punkti, mis asetseb väljaspool antud sirget.

8. Paralleelsete ja ristiseisvate haaradega nurkade omadused. Kolmnurga ja hulknurga sisenurkade summa.

9. Parallelogramm ja trapets. Parallelogrammi külgede ja nurkade omadused. Parallelogrammi, risküliku, rombi ja nende diagonaalide omadused.

10. Kolmnurga ja trapetsi keskjoone omadus. Lõigu jagamine võrdseteks osadeks.

11. Ringjoone keskpunkt, diameeter, raadius. Kesk- ja väljaspool olevate nurkade mõõtmine; puutuja; puutepunkti mineva raadiuse omadus. Kolmnurga sise- ja ümberringjoone keskpunktid.

12. Kesk- ja piiridenurga mõõtmine; ringjoone sees- ja väljaspool olevate nurkade mõõtmine; puutuja ning kõõlu vahelise nurga mõõtmine; ringjoone puutuja joonestamine väljaspool ringjoont olevast punktist.

13. Ühismööduta ja ühismööduga lõikude mõiste. Võrdelised lõigud: kolmnurga külgi lõikavate paralleelide omadus; lõigu jaotamine antud lõikudega võrdelisteks osadeks; neljanda võrdelise lõigu konstrueerimine kolme antud lõigu järgi.

14. Kolmnurkade ja hulknurkade sarnasus. Antud kolmnurga või hulknurgaga sarnaste kolmnurkade või hulknurkade konstrueerimine. Kolmnurkade sarnasuselaused. Teoreem kolmnurga sisenurga poolitaja kohta.

15. Meetrilised seosed täisnurkses kolmnurgas. Teoreem täisnurkse kolmnurga täisnurga tipust hüpotenuusile tõmmatud ristsirge kohta. Pythagorase teoreem. Kolmnurga terav- ja nürinurga vastaskülje ruut. Ringjoone võrdelised lõigud.

Lõigu x konstrueerimine avaldiste

$$x = \sqrt{a^2 \pm b^2}; \quad x = \frac{ab}{c}; \quad x = \frac{a^2}{c}; \quad x = \sqrt{ab}$$

järgi.

16. Korrapärased hulknurgad. Korrapärase hulknurga sise- ja ümberringi konstrueerimine. Korrapäraste samanimeliste hulknurkade samasus ja nende perimeetrite suhe.

17. Ruudu, korrapärase kuusnurga ja kolmnurga külje avaldamine sise- ja ümberringi raadiuse järgi. Korrapärase sisehulknurga külgede arvu kahekordistamise valem.

18. Pindalade arvutamine: ristkülik, parallelogramm, kolmnurk, trapets ja korrapärane hulknurk. Kolmnurga pindala valem kolmnurga kolme külje järgi. Teoreem sarnaste kolmnurkade ja hulknurkade pindalade kohta.

19. Ringjoone pikkus sisehulknurkade perimeetrite piirväärtusena, kui hulknurga külgede arvu lõpmatult kahekordistada. Ringjoone pikkuse valem. Arvu π arvutamine. Ringi pindala korrapäraste sise- ja ümberhulknurkade pindalade piirväärtusena.

II. Stereomeetria.

20. Tasandi ristsirge. Sirge ristseisu tingimus tasandi suhtes. Teoreem kolme ristsirge kohta.

21. Sirge ja tasandi ning kahe tasandi paralleelsuse tingimus.

22. Kahetahulised nurgad. Kahetahuliste nurkade mõõtmine joon-
nurkade abil. Risttasandid. Kahe tasandi ristseisu tingimus.

23. Sirge ja tasandi vaheline nurk. Lõikuvad sirged ja nende vaheline nurk.

24. Prisma: prisma külgpindala. Rööptahukas, tema tahkude ja diagonaalide omadused, risttahuka diagonaali ja kolme mõõtme vaheline seos.

25. Püramiid. Püramiidi paralleellõigete omadused. Püramiidi ja tüvipüramiidi külgpindala.

26. Prisma, püramiidi ja tüvipüramiidi ruumala.

27. Silindri, koonuse ja tüvikoonuse külgpindala ning ruumala.

28. Kera. Tasandi ja kera lõige. Kera puutuv tasand. Kera suurringid ja paralleelid. Kera pindala. Kera segmenti ja vöö pindala. Kera sektori ja kera ruumala.

Trigonomeetria.

I. Trigonomeetriliste funktsioonide definitsioonid ja põhiomadused.

1. Nurkade mõõtmine kraadides ja radiaanides. Negatiivsed ja positiivsed nurgad.

2. Trigonomeetriliste funktsioonide definitsioonid (siinus, koosiinus, tangens, kootangens, sekans ja koossekans) mistahes nurga korral. Kõigi trigonomeetriliste funktsioonide väärtuste muutumine nurga muutumisel 0-st kuni 2π -ni.

Nurkade

$$0; \frac{\pi}{6}; \frac{\pi}{4}; \frac{\pi}{3}; \frac{\pi}{2}; \pi; \frac{3}{2}\pi; 2\pi$$

trigonomeetriliste funktsioonide vastavad väärtused.

Trigonomeetriliste funktsioonide periood.

3. Trigonomeetriliste funktsioonide vahelised seosed ühe ja sama argumendi korral.

4. Argumendi esitamine üldkujul, kui antud trigonomeetriline funktsioon omab antud väärtuse.

5. Mistahes nurga trigonomeetriliste funktsioonide taandamine teravnurga trigonomeetrilistele funktsioonidele.

6. Trigonomeetriliste funktsioonide graafikud (siinus, koosiinus, tangens ja kootangens).

II. Trigonomeetriliste avaldiste teisendamine ja trigonomeetriliste võrrandite lahendamine.

1. Liitmisvalemid:

$$\sin(\alpha \pm \beta); \cos(\alpha \pm \beta); \tan(\alpha \pm \beta).$$

2. Kahekordse ja poolnurga trigonomeetrilised funktsioonid.

3. Avaldiste

$$\sin \alpha \pm \sin \beta; \cos \alpha \pm \cos \beta; \tan \alpha \pm \tan \beta$$

teisendamine.

4. Trigonomeetriliste avaldiste teisendamine logaritmeeritavas kujusse.

5. Lihtsaimad trigonomeetrilised võrrandid ja nende lahendamine.

6. Trigonomeetriliste funktsioonide pöördfunktsioonide mõiste, nende peaharud.

III. Kolmnurkade lahendamine.

1. Trigonomeetriliste funktsioonide logaritmide tabelid.

2. Täisnurksete kolmnurkade lahendamine.

3. Siinus- ja koosinuslause. Kolmnurga pindala.

4. Kalduurksete kolmnurkade lahendamine siinus- ja koosinuslause abil.

5. Trigonomeetria rakendusi geomeetria ülesannete lahendamisel.

FUÜSIKA PROGRAMM.

Üldised juhendid.

Füüsikaeksamite puhul tuleb peatähelepanu juhtida üliõpilaste füüsikaliste nähtuste olemusest arusaamise astme selgitamisele, oskusele tõlgendada ühes või teises valemis sisalduvate suuruste füüsikalist mõtet, samuti oskusele lahendada ülesandeid vastava tulemuste analüüsiga ja neist tulenevate järeldustega.

Eksamineeritavad on kohustatud eksamil näitama teadlikkust küsimustes, mis on seoses tähtsamate leiutuste ja saavutuste ajalooga füüsika valdkonnas programmi ulatuses. Nad peavad ühenduses programmi sisuga tundma silmapaistvate vene õpetlaste ja leidurite avastusi füüsika valdkonnas: M. V. Lomonosovi, I. I. Polzunovi, V. V. Petrovi, A. N. Lodõgini, P. N. Jablotškovi, A. G. Stoletovi, B. S. Jacobi, N. E. Zukovski, A. S. Popovi, K. E. Tsiolkovski avastusi ja nende tähtsust maailma teadusele.

I. Mehhaanika.

1. Samasuunaliste tungide liitmine. Nurga all mõjuvate tungide liitmine (graafiliselt ja analüütiliselt). Tungi lahutamine kaheks nurga all mõjuvaks tungiks. Kaldpinnal asuva keha tasakaalu tingimus. Samasuunaliste paralleeltungide liitmine. Tungi lahutamine kaheks samasuunaliseks paralleeltungiks. Kangi tasakaalu tingimused. Lihtmasinad. Kehade raskuskese. Uhes punktis kinnitatud kehade tasakaalu liigid. Horisontaaltasandile toetuva keha tasakaalu tingimused.

2. Ühtlane sirgjooneline liikumine. Kiirus. Ühtlase liikumise võrrand. Tee ja liikumise kiiruse graafikud olenevuses ajast.

Esimene liikumisseadus (inertsiseadus).

3. Ebaühtlane liikumine. Keskmine kiirus. Kiirus antud ajamomendil. Kiirendus. Ühtlaselt kiirenev liikumine algkiirusega. Tee ja kiiruse graafik selles liikumises. Kiiruse valem $v = at$. Valemi $s = \frac{at^2}{2}$ tuletamine keskmise kiiruse mõiste abil. Valemi $v^2 = 2as$ tuletamine.

4. Keha kaal ja mass. Tihedus. Newtoni teine liikumisseadus: seos tungi, massi ja kiirenduse vahel. Düün. Tungide väljendamine kaaluühikutes. Seos düüni ja gramm-tungi vahel. CGS-süsteemi ühikud. Tungi, töö ja võimsuse vaheline seos CGS- ja tehnilises süsteemis. Kehade vaba langemine. Vabalt langeva keha kiirendus. Õhukistuse mõju.

5. Newtoni kolmas seadus: mõju ja vastumõju võrdsus. Reaktiivse mootori mõiste. Tsiolkovski — reaktiivse liikumise õpetuse rajaja.

6. Mehhaaniline töö. Töö valemid. Energia. Kineetiline ja potentsiaalne energia. Potentsiaalse energia teisendumine kineetiliseks ja ümberpöördult. Mehhaanilise energia jäävuse seadus. Võimsus.

7. Nihete liitmine ja kiiruste liitmine (graafiliselt ja analüütiliselt).

8. Ühtlane ringjooneline liikumine. Joonkiirus. Nurkkiirus. Tsentripetaalkiirendus. Tsentripetaalkiirenduse valem (tuletamiseta). Tsentripetaal- ja tsentrifugaaltung, nende rakenduspunktid. Tehnilised näited.

9. Gravitatsiooni seadus.

10. Elastsed kehad. Vedrukaalud. Dünamomeetrid.

II. Võnkumised ja lained. Hääled.

1. Võnkumiste näited. Vönkeperiood. Vönkesagedus. Vönkeamp-
litud. Seos perioodi ja vönkesageduse vahel. Pendli valem (tuleta-
miseta). Sundvönkumised ja mehhaanilise resonantsi nähtus. Rist-
ja pikilained. Vönkliikumise levimise kiirus. Lainepikkus. Seos
lainepikkuse, levimiskiiruse ja vönkesageduse (või -perioodi) vahel.

Kahe samaperioodilise ning samasuunalise vönkumise liitmine.
Lainete interferents. Seisvad lained.

2. Heliseva keha vönkumine. Lained õhus. Hääle tugevus.
Hääle kõrgus. Hääle kiirus. Hääle peegeldumine. Akustiline reso-
nants.

III. Vedelikud ja gaasid.

1. Rõhk. Pascali seadus vedelikkude ja gaaside kohta. Hüdrau-
lilise pressi ehituse põhimõte. Vedeliku rõhk anuma põhjale ja sein-
tele. Ühendatud anumate seadus sama tihedusega vedeliku ja erine-
vate tihedustega vedelikkude jaoks.

2. Maa atmosfäär. Atmosfääri rõhk. Torricelli katse. Normaali-
atmosfäär. Tehniline atmosfäär. Elavhõbe- ja metallbaromeeter.

3. Archimedese seadus vedelikkude ja gaaside puhul. Tahkete
ja vedelate kehade erikaalu määramine Archimedese seaduse kaudu.
Kehade ujumise tingimused. Areomeetrid.

4. Lennuasjanduse füüsikalised alused. Vedeliku ja gaasi liiku-
mine. N. E. Zukovski ja tema tööde ülemaailmne tähtsus aeronau-
tika alal.

5. Boyle-Mariotte'i seadus. Selle seaduse graafik. Vedelikmano-
meetrid. Metallmanomeetrid. Ohupumbad: hõrendus- ja survepum-
bad. Vaakuumi mõiste.

IV. Aine molekulaar-kineetilise teooria põhimõisted.

1. Molekulid. M. V. Lomonossovi õpetus aine ehitusest. Gaasi
rõhk molekulaarteooria vaatekohalt.

2. Kohesioon. Vedelikkude pindkile. Pindpinevus. Märgamine.
Vedelikkude tõus kapillaartorudes. Kapillaarnähtused looduses ja
tehnikas.

V. Soojus.

1. Termomeetrid. Celsiuse skaala.
2. Joon- ja ruumpaisumise koefitsient. Vee paisumise iseärasusi. Seos joon- ja ruumpaisumise koefitsientide vahel. Keha tiheduse muutumine soojenemisel. Gaaside paisumine. Gay-Lussac'i seadus. Boyle-Mariotte'i ja Gay-Lussac'i ühendatud seadus. Absoluutse nulli mõiste. Absoluutne temperatuuri skaala.
3. Soojushulk. Soojushulga mõõduühik. Keha soojendamiseks vajaliku soojushulga arvutamine. Keha erisoojuse määramine katselisel teel. Mitmesuguste kütteinete kütteväärtus. Termiliste riistade kasutegur.
4. Konvektsioon gaasides ja vedelikkudes. Gaaside, vedelikkude ja tahkete kehade soojusjuhtivus.
5. Sulamine. Sulamistemperatuuri määramine katselisel teel. Kehade ruumala muutumine sulamisel ja tahkumisel. Sulamistemperatuuri olenevus rõhust.
6. Aurustumine ja kondensatsioon. Keemine. Keemistemperatuuri olenevus rõhust. Aurustumissoojuse määramine katseliselt.
7. Vedeliku küllastatud ja küllastamata aurud. Nende omadusi. Küllastatud auru rõhu olenevus temperatuurist.
8. Absoluutne niiskus. Relatiivne niiskus. Hügromeetrid.
9. Gaaside veeldamine.
10. Soojuse mehhaaniline ekvivalent. Töö termiline ekvivalent (kGm, dž ja erg). Aurumasina ehituskeem. Aurumasina leiutaja I. I. Polzunov. Sisepõlemismootor. Aurumasina ja sisepõlemismootori kasutegur.

VI. Elekter.

1. Kahte liiki elekter. Elektrilaengute vastastikune mõju. Coulomb'i seadus. Elektrostaatiline ja praktiline laenguühik. Elektrooskoobi ehitus. Laengu jaotus juhi pinnal. Elektrostaatiline induktsioon.
2. Laengu elektriväli. Väljatugevus ja selle arvutamine lihtsamatel juhtudel (kaks punktlaengut). Potentsiaali üldmõiste. Potentsiaalide vahe ühik — volt. Elektrimahtuvus. Elektrimahtuvuse ühik. Kondensaator, tema ehitus ja otstarve.
3. Voolutugevus. Voolutugevuse ühik — amper. Potentsiaalide vahe juhtme otstel. Ohmi seadus juhtme osa kohta. Juhtmetakistus. Takistusühik — oom. Eritakistus. Valem takistuse arvutamiseks. Takistuse olenevus temperatuurist. Reostaadid.

4. Juhtmete järjestikune ühendamine. Juhtmete paralleelne ühendamine.

5. Ohmi seadus kogu ahela jaoks. Elementide paralleelne ja järjestikune ühendamine.

6. Voolu töö ja võimsus. Tööühik ja voolu võimsus: volt-kulon (džaul), volt-amper (vatt), vatt-tund, hektovatt-tund, kilovatt-tund. Elektrivoolu energia ja selle muundumine teisteks energia liikideks. Joule-Lenz'i seadus. Hõõglamp. Soojendusanumad. A. N. Lodõgini hõõglamp. Kaitsed.

7. Elektrolüüs. Faraday seadused elektrolüüsi kohta. B. S. Jacobi — galvanoplastika leiutaja. Elektrolüütilise dissotsiatsiooni mõiste. Volta ja Danielli elementide ehituse printsiibid. Akumulaatorite ehituse printsiibid.

8. Loomulikud ja kunstlikud magnetid. Poolused ja nende vastastikune mõju. Magnetiline induktsioon. Magnetväli. Tungjooned, raud magnetväljas. Maamagnetism. Sirgvoolu magnetväli. Kruvi-reegel. Ringvoolu magnetväli. Solenoidi magnetväli. Elektromagnet. Elektrikella ja telegraafi ehitus. Voolujuhtme liikumine magnetväljas.

Ampermeetri ja voltmeetri ehitus, nende lülitamine ahelasse.

9. Elektromagnetiline induktsioon. Induktsiooni elektromotoorse jõu tekkimine. Faraday katse. Lenz'i reegel. Indutseeritud voolu suund. Omainduktsioon. Ruhmkorff'i pool. Vahelduvvool. Vahelduvvoolu dünamomasina ehituse printsiip. Dünamomasina ja alalisvoolu-mootorite ehituse printsiip. Kollektor. Telefon.

10. Transformaatori ehitus ja töö. Transformaatori leiutamine P. N. Jablotškovi poolt ja selle täiustamine I. F. Ussagini poolt. Elektrienergia ülekandmine kauge maa taha.

11. Elektrivool gaasides. Katoodkiired, nende olemus ja omadusi. Elektronide emiteerimine hõõgivate kehade poolt. Kaarleegi avastamine akad. V. V. Petrovi poolt. P. N. Jablotškovi küünal. Elekter-keevitamise leiutaja N. G. Slavjanov. Elektronlamp ja selle rakendusi.

12. Elektromagnetilised võnkumised ja lained. Raadiotehnika alused. Raadio leiutaja A. S. Popov.

VII. Optika (valgus).

1. Valgusallikad. Läbipaistvad ja läbipaistmatud kehad. Valguse sirgjooneline levimine. Vari ja poolvari. Valguse kiirus. Valguse kiiruse määramine Michelsoni järgi.

2. Valguse peegeldumise seadused. Kujutis tasapeeglis. Difuusne peegeldus. Sfääriline nõguspeegel. Peegli tulipunkt. Projektor.
3. Valguse murdumiseadused. Murdumisnäitaja. Kiirte käik prisma ja tasaparalleelses plaadis. Täielik sisepeegeldumine. Piir-nurk.
4. Koondavad ja hajutavad läätsed. Läätsede valem (tuletamiseta). Kujutis läätses. Diafragmae otstarve. Läätsede optiline tugevus.
5. Projektsiooniaparaat. Fotoaparaat. Luup. Mikroskoop. Teleskoop. Kiirte käik neis. Silm kui optiline riist. Akommodatsioon. Lühinägevus ja kaugnägevus. Prillid.
6. Valge valguse lahutamine prisma abil. Spekter. Värvide segunemine. Täiendusvärvid. Spektroskoop. Nähtamatud kiired. Emissioonspektrid. Neeldumisspektrid. Fraunhoferi jooned. Päikesespekter. Spektraalanalüüs. Algmõisted röntgenikiirte saamise ja nende omaduste kohta.
7. Valgustus. Valgustusühik. Valgustuse olenevus valgusallika kaugusest ja kiirte kaldenurgast. Mitmesuguste valgusallikate valgustugevuse võrdlemine. Valgustugevuse ühik. Fotomeetrid.
8. Valguse laineline olemus. Valguse interferents.
9. Valguse mõju. Valguse rõhk. P. N. Lebedevi katsed. Fotoefekt. A. G. Stoletovi avastus.

VIII. Aatomi ehitus.

Aatomi ehitus: tuum, elektronid. Tuuma koostis. Radioaktiivsus. Tuuma purustamine. Tuumaenergia mõiste.

KEEMIA PROGRAMM.

Üldjuhendid.

1. Eksamineeritavatele tuleb esitada järgmised nõuded:
 - a) Keemia põhimõistete ja põhiseaduste täpne tundmine.
 - b) Püsivad oskused keemilises keeles.
 - c) Valemite ja võrrandite järgi lihtsate keemiliste arvutuste kindel valdamine.
 - d) Tähtsamate elementide ja nende põhiühendite tundmine.
 - e) Oskus kasutada Mendelejevi perioodsuse süsteemi tabelit kava piirides.
 - f) Orgaaniliste ühendite struktuurvalemite täpne mõistmine kava pii-rides.

g) Vene ja nõukogude keemikute maailmatähtsusega avastuste teadmine.

2. Kõsitlemisel ei tule süveneda üksikasjadesse, mis nõuavad puhtmehaanilist mäletamist. Näiteks eksamineeritav peab teadma ainult tähtsamaid arve ja seejuures ümardatult. Ei tule samuti nõuda mitmesuguse keemilise aparatuuri ehituse ja töö, keemiliste menetluste, reaktsioonide kulgemise omapärasuste jms. üksikasju. Erilist tähelepanu tuleb aga pöörata rahvamajanduses peamiste keemiliste ainete tarvitamise tundmisele.

Nõudmiste ulatus.

1. Keemilised ja füüsikalised nähtused. Näited, mille varal on võimalik illustreerida keemiliste ja füüsikaliste nähtuste erinevusi. Segud ja keemilised ühendid. Keemiliste protsesside põhitüübid: ühinemis-, lagunemis- ja vahetus- (asendus-) reaktsioonid. Näited. Ekso- ja endotermiliste reaktsioonide mõiste. Näited.

2. Elemendid ja liitained. Allotroopsus. Metallid ja mitmetallid (metalloidid). Näited, mis illustreerivad erinevusi metallide ja mitmetallide vahel füüsikaliste ja keemiliste omaduste poolest. Elementide metallideks ja mitmetallideks (metalloideks) jaotamise suhtelisus.

3. Atomistlik-molekulaarse õpetuse põhiteesid. Aatomkaal. Molekulkaal. Gramm-aatom, gramm-molekul. Aine kaalu jäävuse seadus. Selle seaduse avastamine M. V. Lomonossovi poolt. M. V. Lomonossovi tööde tähtsus keemia alal. Koostise jäävuse seadus. Keemia põhiseadused seoses atomistlik-molekulaarse õpetusega.

4. Valents. Muutuva valentsi mõiste. Keemilised valemid. Elementide valentsi määramine, lähtudes nende lihtsaimate ühendite valemitest. Lihtsate valemite koostamine valentsi järgi.

5. Keemilised võrrandid. Koefitsientide leidmine mittekeerulistes reaktsioonides antud lähteainete ja lõppsaaduste puhul. Lihtsate reaktsioonide võrrandite iseseisev koostamine.

6. Arvutused valemite ja võrrandite alusel. Oskus arvutada valemist lähtudes aine protsentuaalset koostist, antud aine hulka, mis on vajalik teatava hulga teise aine saamiseks, palju võeti antud ainet, kui reaktsiooni tulemusena tekkis nii- ja niipalju teist ainet.

7. Vesinik. Tema saamine. Vesiniku omadused ja tarvitamine. Vesinik redutseerijana. Vesi. Vee koostis. Tema füüsikalised ja keemilised omadused.

8. Lahused. Üldised kujutlused gaaside, vedelikkude ja tahkete ainete lahustuvusest vees. Näited praktiliselt lahustumatute, vähe-lahustuvate ja hästilahustuvate ainete kohta. Erinevused mõistete vahel: lahjendatud ja mitteüllastatud, kontsentreeritud ja üllastatud lahus. Lahuste kontsentratsiooni väljendusviise: protsentides ja moolides. Gaaside ja tahkete ainete lahustuvuse sõltuvus temperatuurist. Tahkete ainete eraldamine lahusest.

9. Hapnik. Hapnik ja osoon lihtainetena. Hapniku saamine. Tema omadused. Hapnik oksüdeerijana. Põlemine hapnikus ja õhus. Liht- ja lihtainete põlemisproduktid. Põlemisreaktsiooni tähtsus töös-tuses ja kütteaine mõiste. Tahke, vedel ja gaasiline kütteaine. Näited. Aeglane oksüdatsioon. Hingamine. Metallide roostetamine.

10. Oksüüdid, alused, happed ja soolad. Oksüüdide moodustumine elementide ja hapniku vastastikusel toimel. Oksüüdide hüdraadid. Alused. Leelised. Hapnikulised ja hapnikuvabad happed. Hapete alu-selisus. Näited loetletud ainete klasside kohta. Indikaatorite mõiste (lakmus). Anhüdriidi valemi tuletamine happe valemist ja vastupidi. Lihtsaimad menetlused hapete ja aluste saamiseks.

11. Normaalsed ja happelised soolad. Metallide ja happejääkide valents soolades. Soolade saamise viisid: neutralisatsioon, asendus-reaktsioon ja vahetusreaktsioon. Näited.

12. Halogeenid. Kloor. Kloori looduslikud ühendid. Kloori saa-mine. Tema omadused ja tarvitamine. Kloorivesinik ja soolhape. Tema saamine ja omadused. Näited soolhappe soolade kohta. Broomi ja joodi omaduste lühilevaade.

13. Väävel. Väävli looduslikud ühendid. Tema omadused. Väävliis-gaas. Tema moodustumine väävli põlemisel ja püüdi särdamisel. Väävlishape ebastabiilse happe näitena. Väävliisgaasi oksüdeerimine väävelhappe anhüdriidiks. Väävelhappe saamine tööstuses. Katalüüsi mõiste. Väävelhappe omadused ja praktiline tarvitamine. Väävel-vesinik. Tema saamine ja omadused. Soolade näited.

14. Lämmastik. Tema omadused. Lämmastik õhus. Õhk gaaside seguna: hapniku, lämmastiku ja süsihappegaasi sisaldus temas (ümardatud arvudes). Ammoniaak. Tema saamine. Omadused. Ammoo-niumhüdrosüüd. Ammooniumsoolade mõiste. Lämmastikhape ja tema soolad. Lämmastikhappe saamine, omadused ja tarvitamine. Näited tema soolade kohta. Lõhkeainete mõiste. Seotud lämmastiku tähtsus taimede elus. Lämmastikväetised.

15. Fosfor. Fosfori looduslikud ühendid. Valge ja punase fosfori

omadused. Fosforhappe anhüidriid. Ortofosforhappe ja tema soolad. Fosforväärtised.

16. Süsinik. Teemant, grafiit ja süsi süsiniku allotroopsete modifikatsioonidena. Puidusüsi. Söe neelamisvõime. Akad. N. D. Zelinski tööd. Kaevandatavad söed ja nende tehniline tähtsus. Peamised kivi-söelademed NSV Liidus. Süsihappegaas. Tema saamine ja omadused. Tarvitamine. Süsihappe. Näited tema soolade kohta. Süsinikmonooksiid, generaatori- ja vesigaas.

A. M. Butlerovi orgaaniliste ühendite struktuuri teooria. Küllastatud süsivesinikud. Metaani homoloogiline rida. Metaan, tema omadused. Looduslikud gaasid. Küllastamata süsivesinikud: etüleen, atsetüleen. Atsetüleeni tarvitamine. M. G. Kutšerovi reaktsioon.

Bensool, tema struktuur ja omadused. Nafta ja tema töötlemise põhisadused. NSV Liidu peamised naftaleiukohad.

Alkoholid. Struktuur, füüsikalised ja keemilised omadused; metüül- ja etüülalkoholi saamine. Etüülalkoholi tarvitamine sünteetilise kausuki saamiseks S. V. Lebedevi meetodi järgi. Aldehüüdid; formaldehüüd ja äädikhappe aldehüüd; omadused ja tarvitamine. Orgaanilised happed: sipelghappe, äädikhappe; nende omadused ja tarvitamine. Eetrite ja estrite mõiste. Glütseriin ja rasvade üldmõiste. Seep.

Aromaatsed amiinid. Nitrobensooli aniliiniks redutseerimise reaktsiooni avastamine N. N. Zinini poolt. Aniliini tarvitamine tööstuses.

17. Räni. Ränimuld ja ränihappe. Räni looduslike ühendite mõiste. Klaas.

18. Perioodsuse seaduse avastamine D. I. Mendelejevi poolt. Perioodsuse seadus D. I. Mendelejevi sõnastuses. Mendelejevi perioodsuse süsteem. Perioodid ja rühmad. Metallide ja mitmetallide (metalloidide) asend perioodsuse süsteemis. Perioodsuse seaduse tähtsus.

19. Leelismetallid: naatrium ja kaalium. Nende omadused. Sööbeleelised. Sooda ja potas. Keedusool looduses. Kaaliväärtised.

20. Kaltsium. Tema omadused. Lubipagu. Vee karedus ja selle tähtsus tööstuses. Lubja põletamine. Kustutamata ja kustutatud lubi.

21. Alumiinium. Alumiiniumi looduslikud ühendid. Kujutlus alumiiniumi tootmise protsessist. Alumiiniumi omadused ja tööstuslik tähtsus.

22. Raud. Tema omadused. Raua oksüüdid. Peamised rauamaagid. Rauamaakide põhileiukohad NSV Liidus. Kõrgahju protsessi mõiste. Malm ja teras: nende omaduste erinevused. Nende tähtsus NSV Liidu industrialiseerimisel.

GEOGRAAFIA PROGRAMM.

I. Maakera üldine füüsilis-geograafiline ülevaade.

Gloobus ja kaart.

Horisondi mõiste ja piirid. Vahendid orienteerumiseks maastikul. Joonmõõt ja arvumõõt. Gloobus. Plaan ja kaart. Geograafiliste ja topograafiliste kaartide üldmõiste. Kaardi tähtsus inimese elus ja majanduslikus tegevuses.

Maakera kuju ja liikumine. Kaardivõrk.

Maakera kuju. Maa kerakujulisuse tõendeid. Esimene ümbermaailmareis (Magalhães). Esimesed vene ümbermaailmareisijad (I. F. Kruzensštern ja J. F. Lisjanski). Maakera suurus. Maakera ööpäevane liikumine.

Kaardivõrk kaardil ja tema elemendid. Geograafilise laiusse ja pikkuse määramine kaardil. Ajavööndite mõiste. Maakera aastane liikumine. Aastaaegade vahetus. Ekvaator ja polaarjoon.

Atmosfäär.

Atmosfääri kõrgus ja koostis. Atmosfääri soojenemine. Temperatuuri muutumine olenevalt geograafilisest laiussest ja kõrgusest merepinnast. Öhurõhk. Tuuled ja nende tekkimine. Briisid, mussoonid ja passaadid. Veeaur atmosfääris. Atmosfääri sademed ja nende tekkimine. Sademete jaotumine maakera pinnal. Ilmastik ja kliima. Kliima sõltuvus koha geograafilisest laiussest, mere lähedusest, merehoovustest, reljeefist ja koha kõrgusest üle merepinna. Kliimavöötmad ja kliimatüübid. Kliima tähtsus inimese majanduslikus tegevuses.

Siseveed.

Põhjaveed ja nende tekkimine. Allikad. Põhjavete ja allikate kasutamine inimese poolt.

Jõesid. Jõgi ja selle osad. Jõgede süsteemid, basseinid ja veelahkmed. Jõeorgude kujunemine. Maailmajagude tähtsamaid jõgesid. Jõgede tähtsus inimese elus ja majanduslikus tegevuses. Jõgede muutumine inimese tegevuse tagajärjel. Järved ja sood ning nende majanduslik tähtsus.

Ookeanid ja mered.

Maailmameri ja selle osad. Randjoone liigestatus. Tähtsamad mered, lahed, väinad, saared ja poolsaared. Merehoovused. Merede majanduslik tähtsus.

Maakoor.

Maakoor ja selle ehitus. Maakera pinda muutvad välis- ja sisejõud. Mäestikkude ja tasandikkude tekkimine. Vulkaanid ja maavärisemine ning nende tekkimise põhjused. Vulkaanide ehitus ja nende geograafiline jaotumine.

Maakera pinnavormid.

Tasandikud, madalikud ja kiltmaad. Maailmajagude peamised madalikud ja kiltmaad. Maismaa pinnamoe suhteline ja absoluutne kõrgus. Künkad ja mäed. Abinõud reljeefi kujutamiseks kaardil. Maailmajagude tähtsamad mäestikud. Reljeefi tähtsus inimese majanduslikus tegevuses.

Looduslikud võõrmed.

Mullastiku ja taimestiku jaotuse sõltuvus kliimast. Looduslike võõrmete lühike iseloomustus kliima, mullastiku, taimestiku ja loomastiku alusel. Maastiku muutumine inimese tegevuse läbi kapitalistlikus ja sotsialistlikus ühiskonnas.

Maailmajagude füüsilis-geograafiline ülevaade.

Piirid; suurus ja randjoon; reljeef, maavarad, klüma, jõed, järved, taimestik ja loomastik Euroopas, Aasias, Aafrikas, P.- ja L.-Ameerikas, Austraalias ja Antarktises.

Vene maadeavastajad — Aasia uurijad: Afanassi Nikitin, Semjon Dežnev, V. Bering, N. M. Prževalski, P. K. Kozlov, P. P. Semjonov-Tjan-Sanski. Vene geograafilised avastused Aafrikas: A. O. Kovalevski, V. V. Junker. Alaska avastamine ja Ameerika looderanniku uurimine vene matkajate Mihhailo Gvozjdovi ja Ivan Fjodorovi poolt. Šelehhovi uurimised. Antarktise avastamine venelaste Faddei Bellingshauseni ja Mihhail Lazarevi poolt.

Rahvastik.

Maakera rahvastiku arv ja tihedus. Rahvastiku jaotumine mandrite viisi. Väljapaistva vene teadlase N. N. Mikluhho-Maklai elu Uus-Guinea pärismaalaste seas ja nende suhtumine temasse.

Maailma poliitiline kaart.

Suur Oktoobrirevolutsioon ja maailma lõhenemine kahte süsteemi. Sotsialistlik ja kapitalistlik süsteem. Maailma poliitiline kaart enne Teist Maailmasõda. Olulisemad maailma poliitilise kaardi muutused Teise Maailmasõja tulemusena. Rahvademokraatia võit reas Euroopa ja Aasia maades. Demokraatlike jõudude kasv kapitalistlikes maades. Rahvavabastusliikumise tõus koloniaal- ja sõltuvates maades.

NSV Liit maailma demokraatia kaitsekantsina. Tähtsamate maade rahvastiku, majanduse, riikliku ja poliitilise korra lühike iseloomustus.

II. Nõukogude Liit.

NSV Liidu üldine ülevaade.

A. NSV Liidu poliitiline kaart.

NSV Liidu poliitilised ja majanduslikud alused ning tema poliitilis-administratiivne jaotus.

B. NSV Liidu looduslikud tingimused.

NSV Liidu geograafiline asend ja piirid. NSV Liidu territooriumi suurus. Maismaa ja mere piirid.

Mered. Randjoon. Merede tööstuslik ja transpordiline tähtsus. Põhja mereteede vallutamine.

Reljeef. NSV Liidu pinnamoe üldine iseloomustus. NSV Liidu madalikud, kõrgustikud ja mäestikud.

NSV Liidu maavarad. Tähtsaimate nafta, kivisöe, raua ja värviliste metallide leiukohtade paigutus. Nõukogude võimude poolt avastatud maavarade-leiukohad.

Kliima. NSV Liidu kliima üldine iseloomustus. Isotermide kulg ja sademete jaotus. Kliima kontinentaalsuse suurenemine lääne-ida suunas. Põhja-Jäämere, Atlandi ja Vaikse ookeani mõju NSV Liidu kliimale. Kliima erinevused NSV Liidu eri osades ja nende erinevuste tähendus maa majandusele.

Siseveed. Reljeefi ja kliima mõju jõgedele. Järved, nende päritolu ja tähtsus. NSV Liidu suurimad jõed ja järved. Kanalid. Jõgede ja järvede tähtsus ja nende kasutamine sotsialistlikus majanduses.

Mullastiku- ja taimestikuvöötmed. Tundra-, taiga-, segametsade-, mustmulla- ja kuivsteppe-, kõrvede- ja subtroopikavööde. Iga vöötme mullastiku, taimestiku ja loomastiku iseloomustus. Kultuurtaimed vöötmete viisi. Muldade ja taimestiku muutuvus kõrgmägede aladel. Looduslike vöötmete majanduslik vallutamine. NSV Liidu looduse ümberkujundamise stalinlik plaan.

C. NSV Liidu rahvastik.

Rahvaarv ja -tihedus. Rahvastiku mitmekesisus ja paiknemine. Maa- ja linnarahvastik. Linnade kasv NSV Liidu industrialiseerimise tulemusena. Rahvuslik koostis. Leninlik-stalinlik rahvuspoliitika ja selle rakendamine NSV Liidu poliitilis-administratiivses jaotuses. NSV Liidu rahvaste moraalne ja poliitiline ühtsus.

D. NSV Liidu rahvamajanduse üldine iseloomustus.

1. NSV Liidu rahvamajanduse struktuur ja arenemise tempo. Sotsialistliku majandussüsteemi eelised kapitalistliku süsteemi ees. Stalinlikud viisaastakud ja tootvate jõudude tormiline kasv. Industrialiseerimise ja kollektiviseerimise tähtsus rahvamajanduse ja maa kaitsevõime tugevdamisel. Sõjajärgne rahvamajanduse taastamise ja arendamise viisaastak. NSV Liidu peamine majanduslik ülesanne. Üldised nihked NSV Liidu tootmise paigutuses. Nihe itta. Rahvusvabariikide tootvate jõudude kiire arenemine. Looduse ümberkujundamise suur stalinlik plaan, kaitsemetsade istutamine ja kunstlik niisutamine võitluses põuaga.

2. NSV Liidu tööstuse geograafia. a) Tööstuse juhtiv osa NSV Liidu rahvamajanduses ja selle kiiretempoline arenemine. Tööstuse kindlustamine toorainega ja kütusega. Rasketööstuse eriline tähtsus kogu NSV Liidu rahvamajanduses. b) Energeetika ja selle tähtsus rahvamajanduses. NSV Liidu peamiste energiaallikate hinnang. NSV Liidu energiaressursside suurus, võrreldes teiste maa-dega. Elektrifitseerimine ja selle tähtsus. Gasifitseerimise areng. c) Must metallurgia ja selle tähtsus. NSV Liidu peamised musta metallurgia

rajoonid. Nende rajoonide toorainete ja kütuse baasid. Musta metallurgia areng sõjajärgsel viisaastakul. d) Värviline metallurgia, selle tähtsus majanduses ja paiknemise peamised rajoonid. e) Masinaehitus, selle eriline tähtsus kõigile rahvamajandusharudele. Selle kiiretempoline areng. NSV Liidu masinaehituse mitmekesisus ja selle paiknemise peamised rajoonid. f) Keemiatööstuse tähtsus ja kasv NSV Liidus. Keemiatööstuse varustatus toorainega. Keemiatööstuse peamised rajoonid.

3. NSV Liidu põllumajanduse geograafia. Põllumajanduse kollektiviseerimise majanduslik ja poliitiline tähtsus. Põllumajanduse tehniline varustamine. Põllumajanduse struktuur. Peamiste tehniliste ja teraviljakultuuride paiknemine. Peamiste karjakasvatusalade paiknemine. Karjanduse arendamise kolme aasta plaan. Põllumajanduse seos tööstusega. Mitšurini ja Lössenko tööde tähtsus põllukultuuride levitamisel uutesse rajoonidesse. Dokutšajevi-Kostõtševi-Viljamsi kompleks ja selle realiseerimine NSV Liidu Euroopa-osa steppides ja metsasteppides.

4. NSV Liidu transpordi geograafia. Transpordi tähtsus NSV Liidus; peamised transpordi liigid. Raudteevõrgu konfiguratsioon ja selle tihedus NSV Liidu eri osades. Põhimagistraalid ja peamised veoste voolud.

NSV Liidu jõgede võrk. Peamised siseveeteed ja veoste voolud. Kanalid. Meretransport. NSV Liidu olulisemad sadamad. Põhja mere-tee. Auto- ja õhutranspordi kasv.

Vene NFSV.

Territooriumi mõõtmed ja looduslike tingimuste mitmekesisus. Maavarade ja vee-energia rikkus. Vene NFSV rahvastik. Vene NFSV rahvastiku rahvuslik koostis. Vene rahvas, selle paiknemine ja juhtiv osa Nõukogude riigi rajamisel, sotsialistlikus ülesehituses ja maa kaitsmisel. Vene NFSV erikaal ja juhtiv osa NSV Liidu majanduses. Vene NFSV majanduse areng sõjajärgsel viisaastakul.

Vene NFSV rajoonid.

Tööstuslik Keskrajoon.

Looduslikud tingimused. Rajooni majanduse iseloom enne Suurt Sotsialistlikku Oktoobrirevolutsiooni ja rajooni muutumine pärast Suurt Sotsialistlikku Oktoobrirevolutsiooni NSV Liidu rahvamajanduse peamiseks baasiks. Tema tööstuse põhiharud: masinaehitus-, keemia-, tekstiilitööstus; nende iseärasused ja paiknemine. Kohalik energia- ja toor-

ainebaas. Põllumajanduse iseloom ja spetsialisatsioon. Tihe liiklusteede võrk. Suurimad linnad. Moskva — NSV Liidu pealinn. Tööstusliku Keskrajooni seos teiste NSV Liidu rajoonidega.

Kesk-mustmullarajoon.

Looduslikud tingimused põllumajanduse ja tööstuse arenguks. Revolutsioonilise põllumajanduse mahajäämise põhjused. Põllumajanduse areng pärast revolutsiooni, nisukülvide laiendamine, tehniliste kultuuride juurutamine. Loomakasvatuse tõus. Stalinlik looduse ümberkujundamise plaan Kesk-mustmullarajooni territooriumil. Industrialiseerimine ja linnade kasv.

Euroopa-osa Loodeala.

Geograafilise asendi iseärasused ja looduslikud tingimused. Kohalikud tooraine- ja energiavarud. Loode- ja Põhja-alade looduslike rikkuste uurimine nõukogude teadlaste A. E. Fersmani ja A. A. Tšernovi poolt. S. M. Kirovi osa Loode-ala majanduse arengus. Leningrad ja selle tööstuslik ümbrus. Leningradi tööstuse struktuur, iseärasused ja üleliiduline tähtsus. Leningrad Suures Isamaasõjas. Murmanski oblasti looduse ja majanduse iseloomustus. Loodeala põllumajandus. Mere-, jõe- ja raudteetransport. Loodeala tähtsus kogu NSV Liidu majandusele.

Euroopa-osa Kirdeala.

Geograafilise asendi iseärasused ja looduslikud tingimused. Laialdased metsad, tihe jõgede võrk ja maavarade küllus. Hõreda asustuse põhjused ja majanduse arenemine minevikus. Majanduse arenemise kiirus stalinlike viisaastakute kestel. Metsa-, mäe-, masinaehitus- ja keemiatööstuse olukord. Söetööstuse tähtsus. Põllumajanduse spetsialisatsioon. Karusnahatööstus ja põdrakasvatus. Uued liiklused. Linnad.

Euroopa-osa Lääneala.

Geograafilise asendi iseärasused ja looduslikud tingimused. Põllumajanduse areng ja selle spetsialisatsioon. Tööstuse areng stalinlike viisaastakute kestel. Linnad.

Volgamaa.

Volga ja tema majanduslik tähtsus Vene riigi arenemise eri etappidel. Metsa-, metsastepi- ja stepi-Volgamaa. Põhilised looduslikud tingi-

mused. Volgamaa rahvastik ja selle rahvuslik koostis. Revolutsiooni-eelne mahajäämus põllumajanduses. Põllumajanduse ja põllumajandusliku spetsialisatsiooni areng pärast revolutsiooni. Metallurgia-, masinaehitus-, metsa-, ehitusmaterjalide-tööstuse ja teiste tööstusharude loomine stalinlike viisaastakute jooksul. Teise Bakuu loomine. Gaasitööstuse tekkimine. Kalatööstuse ja toiduainetetööstuse kasv.

Volga rekonstruktsioon. Põhilised veoste voolud Volgal. Volgamaa linnad, Stalingrad ja selle osa riigikaitse.

Alam-Donimaa, Põhja-Kaukaasia ja Krimm.

Geograafiline asend. Looduslikud iseärasused. Krimmi mäed ja nende tähtsus Lõuna rannikule. Mullastik ja kliimatingimused põllumajanduse arenguks. Looduslikud ressursid tööstuse tarvis. Mered ja nende majanduslik tähtsus.

Rahvastiku tihedus. Üksikute rahvuste paigutus. Põllumajanduse revolutsioonijärgne areng, spetsialisatsioon, paigutus ja seos tööstusega. Looduse ümberkujundamine ja võitlus põuaga. Tööstuse põhiharud ja nende paigutus. Kuurortide tähtsus rajoonis. Liiklusteede võrk. Linnad.

Uural.

Uurali geograafiline asend ja looduse põhijooned. Põhja-, Kesk- ja Lõuna-Uural. Uurali maavarade mitmekesisus. Uurali tähtsus Venemaa arenemise eri etappidel. Uural NSV Liidu põhilise mäetööstus-rajoonina. Uurali tööstuse põhiharud: kivisöe-, rauamaagi-, musta metallurgia tööstus, masinaehitus ja keemiatööstus ning nende paigutus. Uurali seos Kuzbassiga ja Karagandaga. Uurali transport. Linnad.

Lääne-Siber.

Territooriumi mõõtmed, looduse iseloom ja erinevused. Metsade üleküllus, tihe jõgede võrk, maavarad. Rahvastiku ja majanduse paigutus. Põllumajanduse spetsialisatsioon ja paigutus, tema üleliiduline tähtsus. Loomakasvatuse areng. Tööstuse areng stalinlike viisaastakute jooksul. Kuzbassi iseloomustus. Masinaehituse ja metsatööstuse kasv. Seos Uuraliga ja Kesk-Aasiaga. Linnad.

Ida-Siber.

Geograafilise asendi ja looduslike tingimuste iseärasused. Erakordsed maavarade rikkused; hüdroressursid. Maadeavastajate osa Ida-Siberi

avastamisel. Siberi uurijad P. A. Kropotkin, V. A. Obrutšev. Väheaseustatuse ja majandusliku arengu põhjused minevikus. Ida-Siberi majanduse kiire kasv stalinlike viisaastakute jooksul.

Metsa- ja mäetööstuse ning masinaehituse kiire kasv. Põllumajanduse ja tööstuse spetsialisatsioon ning paigutus. Ida-Siberi liiklusteed. Jõgede tähtsus. Linnad.

K a u g - I d a .

Asend Vaikse ookeani ääres. Saared. Looduslike tingimuste mitmekesisus. Maavarad ja taimeriigi ressursid. Merede rikkused. Mullastikulisel ja kliimaatilisel tingimused põllumajanduse arenguks. Maadeavastajate osa Kaug-Ida avastamisel: E. P. Habarov, S. I. Dežnev; maadeuurijad: V. Bering, S. P. Krašeninnikov, N. M. Prževalski. Nõukogude uurija V. L. Komarov. Rahvastik. Rahvuslik koostis. Kaug-Ida rahvaste materiaalse ja kultuurilise taseme tõus Nõukogude valitsuse ajal.

Kaug-Ida muutmine Nõukogude Liidu tähtsaks tööstusrajooniks: mää-, metallurgia-, masinaehitus-, keemia- ja metsatööstus. Põllumajanduse areng pärast Oktoobrirevolutsiooni. Kohaliku toiduainete baasi loomine. Põllumajanduse põhiharud ja nende paigutus.

Karusnahatööstus. Kalatööstus ja toiduainetetööstus. Sadamate tähtsus. Linnad.

Ukraina NSV.

Geograafiline asend. Looduslikud tingimused ja ressursid. Suurte mineraalsete toorainevarede poimimine põllumajanduseks soodsate looduslike tingimustega.

Rahvastik ja tema paigutus. Ukraina rahva taasühendamine. Ukraina NSV rahvamajanduse iseloomustus. Ukraina NSV rasketööstuse kompleksi üleliiduline tähtsus ja iseloomustus. Ukraina NSV põllumajandus, selle mitmekesisus ja suured mõõtmel. Nisu-, suhkrupeedi-, kiukultuuride- ja loomakasvatuse paigutus. Põllumajanduse seos tööstusega. Toiduainetetööstuse põhiharud. Ukraina NSV seos teiste Nõukogude Liidu rajoonidega. Ukraina NSV liiklusteed. Ukraina NSV majanduse taastamine ja arendamine sõjajärgsel viisaastakul. Linnad ja sadamad. Kiiev, Harkov, Odessa, Stalino.

Valgevene NSV.

Geograafiline asend. Looduslikud tingimused. Tööstuse areng ja peamised harud. Turvas põhimise kohaliku kütteenena.

Põllumajanduse areng ja spetsialisatsioon pärast Suurt Oktoobri-revolutsiooni. Peamised põllumajandusharud: teravilja-, kartuli-, lina- ja loomakasvatus; nende paigutus. Majanduse taastamine ja arendamine sõjajärgsel viisaastakul. Valgevene linnad. Minsk.

Moldaavia NSV.

Geograafiline asend. Looduslikud tingimused. Rahvastik. Põllumajanduse iseärasused. Tema põhiharud: teraviljapõllundus, aiandus ja viinamarjakasvatus. Tööstuse areng. Majanduse taastamine ja arendamine sõjajärgsel viisaastakul. Kišinev.

Leedu NSV.

Geograafiline asend. Looduslikud tingimused. Rahvastik. Majanduse põhijooned. Majanduse taastamine ja arendamine sõjajärgsel viisaastakul. Linnad ja sadamad. Vilnius. Kaunas.

Läti NSV.

Geograafiline asend. Looduslikud tingimused. Rahvastik. Põllumajanduse spetsialisatsioon. Tööstuse taastamine ja arendamine. Majanduse arendamine sõjajärgsel viisaastakul. Linnad ja sadamad. Riia.

Eesti NSV.

Geograafiline asend. Looduslikud tingimused. Saared. Rahvastik. Tööstuse kasv. Põllumajanduse spetsialisatsioon. Majanduse taastamine ja arendamine sõjajärgsel viisaastakul. Linnad ja sadamad. Tallinn.

Karjala-Soome NSV.

Geograafiline asend. Looduse iseärasused. Rahvastik. Peamised looduslikud ressursid. Looduslikud tingimused põllumajanduse arenguks. Metsa-, paberi- ja mäetööstuse areng ning paigutus. Kohalik energiabaas. Liiklusteed. J. V. Stalini nimeline Valge mere—Balti mere kanal ja selle tähtsus. Majanduse taastamine ja arendamine sõjajärgsel viisaastakul. Linnad ja sadamad. Petrozavodsk.

Aserbaidžani NSV.

Geograafiline asend. Looduslikud tingimused. Rahvastik. Naftatööstus ja sellega seoses olevad tootmisharud. Mäe-metallurgiatööstus.

Lõuna ja subtroopiline põllumajandus, nende paigutus ja seos tööstusega. Mingetšauri vesiehitis. Linnad. Bakuu, Kirovabad.

Gruusia NSV.

Geograafiline asend. Looduslikud tingimused. Rahvastik. Maavarad ja hüdroenergia-ressursid. Peamised tööstusharud. Peamised põllumajandusharud, eriti subtroopiline põllundus; põllumajanduse paigutus ja seos tööstusega. Kolhida majanduslik vallutamine. Gruusia majanduslikud sidemed. Majanduse areng sõjajärgsel viisaastakul. Linnad ja sadamad. Tbilisi ja Gori.

Armeenia NSV.

Geograafiline asend. Looduslikud tingimused. Hüdroenergia-rikkused. Sevani kaskaad ja selle tähtsus. Maavarad. Tingimused põllumajanduse arenemiseks. Rahvastik. Majanduse iseloomustus. Põllundus ja selle paigutus. Põllumajanduse seos tööstusega. Mäe-, keemia-, värvilise metallurgia ja toiduainetetööstuse kiire areng. Majanduse areng sõjajärgsel viisaastakul. Linnad. Jerevan.

Kasahhi NSV.

Geograafiline asend. Kasahstani eri vöötmete looduslikud tingimused. Maavarad. Rahvastik ja selle paigutus. Mäetööstus ja selle toodangut töötlev tööstus. Põllumajanduse spetsialisatsioon ja paigutus. Liiklusteed. Majanduse areng sõjajärgsel viisaastakul. Linnad. Alma-Ata.

Usbeki NSV.

Geograafiline asend. Looduslike tingimuste iseärasused. Rahvastik. Põllumajanduse areng. Põllundus kunstlikult niisutatud põldudel. Puuvillakülvide, viljapuuade ja viinamarjaistanduste paigutus. Siidiussikasvatus. Loomakasvatus.

Tööstuse areng ja tema põhiharud. Majanduse areng sõjajärgsel viisaastakul. Peamised oasid. Linnad. Taškent.

Turkmeeni NSV.

Geograafiline asend. Looduslikud tingimused. Rahvastik. Põllumajanduse põhiharud ja spetsialisatsioon. Nafta-, mäe- ja toiduainetetööstus. Majanduse areng sõjajärgsel viisaastakul. Peamised oasid. Linnad ja sadamad. Ašhabad.

Tadžiki NSV.

Geograafiline asend. Looduslikud tingimused. Mägine reljeef. Rahvastik. Põllumajanduse põhiharud ja nende paigutus. Tööstuse ja liikluste areng. Majanduse areng sõjajärgsel viisaastakul. Linnad. Stalinnabad.

Kirgiisi NSV.

Geograafiline asend. Looduslikud tingimused. Rahvastik. Põllumajanduse põhiharud, nende paigutus ja side tööstusega. Tööstuse põhiharud. Linnad. Frunze. Prževalsk. Vene Kesk-Aasia uurija P. P. Semjonov-Tjan-Sanski.

EESTI KEELE PROGRAMM.

A. Eesti kirjandus.

I. Rahvaluule.

Rahvaluule mõiste. Rahvaluule kui töötava rahva looming, kui tegelikkuse kunstiline peegeldus. Rahvaluule kogumise ja uurimise ajatugu. Marksismi klassikud rahvaluulest. Rahvaluule liigid (laulud, muinasjutud ning muistendid, vanasõnad ja mõistatused). Rahvaluule keel, stiil ja värsiehitus.

II. Eesti vanim kirjandus.

Esimesi eesti kirjamälestisi. Esimesi eestikeelseid trükiseid. Ilmliku kirjanduse algus. Opetlik kirjandus ja selle ideoloogiline suund XVIII sajandi lõpul ja XIX sajandi algul. Kr. J. Petersoni elu ja looming. O. W. Masing.

III. Sentimentaalne rahvaraamat.

Vagatsev-sentimentaalsete rahvaraamatute väljaandmine ja nende funktsioon. Manteuffel. Suve Jaan. Freundlich.

IV. Eesti rahvusliku liikumise aja kirjandus.

Faehlmanni elu ja looming ning tema töö „Kalevipoja” koostamiseks. Kreutzwaldi elu ja looming. „Kalevipoja” koostamine. „Kalevipoja” lähem analüüs.

Rahvusliku liikumise tähtsamaid üritusi. Selle aja majanduslikud ja sotsiaal-poliitilised alused. Ajajärgu poliitiline elu (Jannsen, Jakobson, Hurt).

Koidula elu. Tema lüürika, draama- ja jutulooming. J. Weitzenbergi looming. M. Weske lüürika. A. Reinwaldi lüürika. J. Kunder näitekirjanikuna ja lüürikuna. Rahvusliku liikumise aja jutukirjandus. J. Pärn.

Poliitiline olukord rahvusliku liikumise aja lõpul (80-ndad ja 90-ndad aastad). Bornhöhe ja Saali romantilised ajaloolised jutustused. Selle aja lüüro-eepikud. J. Bergmann, J. Tamm, Jakob Liiv.

V. Kriitiline realism eesti kirjanduses.

K. E. Sööt. A. Haava. Ajajärgu sotsiaal-poliitiline olukord. Juhan Liivi elu ja looming. Kitzbergi elu, tema jutu- ja draamatoodang. Eduard Vilde elukäik. Vilde loomingu arenemise perioodid. Vilde sotsiaal-olustikuline looming. Tema hilisema loomingu iseloomustus. Vilde kui eesti kriitilise realismi tsentraalne kuju. Põhjalikumad teadmised tema teostest „Külmale maale“, „Mahtra sõda“, „Kui Anija mehed Tallinnas käisid“, „Prohvet Maltsvet“ ja „Pisuhänd“. 1905. aasta revolutsiooni teemad Vilde loomingu. E. Peterson-Särgava elu ja looming. Tema teos „Rahvavalgustaja“.

Noor-Eesti liikumine ja selle kahjustavad dekadentlikud mõjud realismile.

VII. Kodanliku Eesti riigi aegne kirjandus.

Põhilised etapid kodanliku diktatuuri arenemises. Kriitilise realismi jätkumine kodanliku Eesti tingimustes. A. H. Tammsaare kui kriitiline realist. Eriti tema romaanid „Tõde ja õigus“ ning „Põrgupõhja uus Vanapagan“. A. H. Tammsaare publitsistina. J. Sütiste elu ja looming. O. Lutsu loomingu iseloomustus ja tema põhilised teosed.

VIII. Eesti nõukogude kirjandus.

Nõukogude kirjanduse põhilised iseloomujooned. Eesti nõukogude kirjandus ja kirjanduslik elu esimesel nõukogude aastal. Eesti kirjandus Suure Isamaasõja aastail nõukogude tagalas (sept. 1941 – okt. 1944). Lüürika (J. Barbarus, J. Kärner, M. Raud, E. Hiir). Proosakirjandus (A. Jakobson, P. Keerdo, M. Raud). Koguteos „Sõjasarv“ ja teisi koguteoseid. Eesti nõukogude kirjanduse kasv sõjajärgseil

aastail. Partei otsused kirjanduse kohta ja nende viljastav mõju. Jakobsoni draamad. Ed. Männiku ja O. Toominga proosalooming. Lüürika sõjajärgsel perioodil; ülesehitustöö-temaatika. Silmapaistvamaid lüürikuid (J. Schmuul, D. Vaarandi, M. Raud, A. Kaal, F. Kotta jt.).

B. Väliskirjandus.

I.

Lühike ülevaade draama arenemisest. Shakespeare'i „Hamlet”.

II.

Kirjandusliku loomingu meetodid ja voolud.

Kirjandusliku loomingu meetodi ja voolude mõiste. Romantism ja realism kirjandusliku loomingu meetoditena. Ülevaade realismi põhilistest arenemisetaappidest. Antiikaja realism. Klassitsism. Kriitiline realism. Sotsialistlik realism kui realismi kõrgeim arenemisaste.

Romantism. Progressiivne ja reaktiooniline romantism.

Realismi ja romantismi kõige silmapaistvamaid esindajaid vene, eesti ja väliskirjanduses.

III. Vene kirjandus.

A. Puškin ja tema lüürika. Romaan „Jevgeni Onegin”. M. Lermontovi lüürika. Romaan „Meie aja kangelane”. N. Gogoli looming („Surnud hinged”, „Revident”). I. Turgenevi looming („Lgov”, „Mumuu”, romaan „Aadlipesa”). Nekrassovi luule. Saltõkov-Stšedrini satiirilised muinasjutud. L. Tolstoi looming. „Sõda ja rahu”. A. Tšehovi lühijutud. M. Gorki ja tema looming. N. Ostrovski „Kuidas karastus teras”. V. Majakovski looming. Nõukogude kirjanduse arenemise põhiküsimusi: sotsialistliku ühiskonna ja majanduse ülesehituse temaatika, nõukogude ajalooline romaan, nõukogude lüürika; nõukogude kirjanikud ja Suur Isamaasõda.

C. Eesti keel.

I. Häälikuõpetus.

1. Häälikute vältus (pikkus) ja selle märkimine kirjas.
2. Võõrhäälikud.
3. Silbitamine ja poolitamine.
4. Astmevaheldus.

II. Vormiõpetus.

1. Sõnaliigid.
2. Suur ja väike algustäht.
3. Sõna tähenduslikud osad.
4. Raskemate tüüpsõnade käänamine.
5. i-mitmus ja selle moodustamine.
6. Võrdlusastmed ja nende moodustamine.
7. Ase- ja arvsõnade käänamine.
8. Raskemate tüüpsõnade pööramine.
9. Verbivormide vastastikune olenevus, põhimuuted.

III. Tuletusõpetus.

1. Liitsõnade moodustamine.
2. Tähtsamad käändsõnaliited (-lik, -line, -us, -is, -la, -tu jne.).
3. Tähtsamad pöörsõnaliited (-uma-refleksiivid jne.).
4. Sõnade kokku- ja lahkukirjutamine.

IV. Lauseõpetus.

1. Lauseliikmed.
2. Täis- ja osaalus.
3. Täis- ja osaõeldistide.
4. Täis- ja osasihitis.
5. Tähtsamate määruste käänded.
6. Lauseliikmete ühildumine.
7. Lisand.
8. Liitlause.
9. Kõrvallause liigid.
10. Lausete lühendamine.
11. Kirjavahemärkide, eriti koma tarvitamine.

VEENE KEELE PROGRAMM.

1. Kõne oskus. Palade lugemine ja jutustamine küsimuste abil ja vabalt. Vabu vestlusi igapäevase elu ainetel (linn, linna asutised, vabrik; maa, küla maastik, kolhoosniku elu ja töö; maipüha, oktoobripidustused, Suure Isamaasõja episoodide, episoodide sõjajärgse viisaastaku ehitustöödest, NSV Liidu Ülemnõukogu valimised, Eesti NSV 10. aastapäev, 13. üldlaulupidu jne.).

2. **Foneetika.** Rõhuline ja rõhutu silp, „kõvad” ja „pehmed” vokaalid, nende mõju konsonantidele; helilised ja helitud konsonandid, assimitatsiooni reegleid.

3. **Vormiõpetus.** Nimisõnade deklinaerimine. Ebareeglipäraseid nimisõnu ja nende deklinaerimine. Tarvilikumate nimisõnade tuletamine (tuletamise põhielemente).

Omadussõnade lühivormid ja nende tarvitamine. Omadussõnade võrdlusastmed. Omadussõnade deklinaerimine koos nimisõnadega. Adverbe, nende moodustamine omadussõnadest, adverbide võrdlusastmed.

Põhi- ja järgarvude deklinatsioon.

Nimisõnade käänamine koos omadus-, ase- ja arvsõnadega.

Verbi aspekti seletamine ja tarvitamine. Imperfektiivsete ja perfektivsete verbide konjugeerimine. Vahetegemine imperfektiivse verbi oleviku ja perfektivse verbi tuleviku vormide vahel.

Partitsiipide ja gerundiivide moodustamine ja tarvitamine.

Prepositsioonide laiendamine adverbiaalsete prepositsioonide varal.

4. **Sõnavara.** Aktiivse sõnavara ulatus 1000—1500 sõna, passiivse ulatus — umbes 1600—2000.

5. **Kirjaoskus.** Kirjalikuks eksamiks on etteütlus.

VOORKEELTE PROGRAMM.

Kõrgemasse õppeasutisse astuja peab omama võõrkeeles ettevalmistust järgnevas ulatuses:

Lugemine ja tõlkimine.

Oskus lugeda õige hääldamisega, rõhutamise ja intonatsiooniga. Osata tõlkida võõrkeelest emakeelde olustikulise, ilukirjandusliku või ühiskondlik-poliitilise sisuga tundmatut teksti, mis vastab raskuselt VIII—X klassi õpikuile. (Suuline tõlge on arvestatud 800—1000 täheühikut akadeemilises tunnis. Tõlkimisel lubatakse kasutada sõnastikku.)

Suuline kõne.

Mõista võõrkeelset kõnet keskkoolis läbivõetud temaatika piirides, õigesti vastata küsimustele ja esitada küsimusi loetud teksti ning keskkoolis läbivõetud temaatika kohta.

Kiri.

Osata õigekirja keskkoolis läbivõetud grammatilise ja leksikaalse materjali piires.

Inglise keel.

Süntaks.

Süntaktiliste suhete väljendamine viisid. Lause ja selle tüübid. Laiendamata ja laiendatud lihtlause; lause pea- ja kõrvalliikmed. Jaatava, eitava ja küsiva lause sõnade järjestuse peareeglid; liht- ja liitpredikaat. Umbisikuline konstruktsioon *it is cold* tüüpi, konstruktsioon *there is, there are* (jaatavas, küsivas ja eitavas vormis). Mõiste põimlausest. Mõisted aktiivse ja passiivse konstruktsiooni elementidest. Aegade järjestus. Otsene ja kaudne kõne. Kolm tüüpi tingimuslauseid. Lause pea- ja kõrvalliikmed ning nende väljendusviisid. Iseseisvad kesksõnalised konstruktsioonid.

Morfoloogia.

1. Artikkel. Määrav ja umbmäärane artikkel.
2. Nimisõna. Mitmuse moodustamine. Omastava käände vorm ja eessõnalised konstruktsioonid.
3. Omadussõna. Selle asend nimisõna suhtes. Võrdlusastmete moodustamine (üldreeglid ja erijuhud).
4. Arvsõna. Põhi- ja järgarvud.
5. Verb. Verbi isikulised ja umbisikulised vormid. Verbide *to have, to be* ja *to do* iseseisev ja abistav tähendus; abiverbid *shall* ja *will*; modaalverbid *can, may, must*; sihilised ja sihitud verbid, tugevad ja nõrgad vormid. Peaaegade süsteem aktiivis ja passiivis: aktiivi ajad — Present, Past, Future, Future in the Past Indefinite; Present, Past ja Future Continuous; Present, Past, Future ja Future Perfect in the Past; passiivi ajad — Present, Past ja Future Indefinite.
- Käskiv kõneviis. Oleviku ja mineviku kesksõnad verbide liitvormide omadussõnaliste osadena. Present Participle ja Gerund (tekstis ära tunda).
6. Eessõna. Kõige tarvitavamad eessõnad.
7. Määrsõna. Lihtmäärsõna ja määrsõna tuletuslõpuga *-ly*. Tähtsaimad aja-, koha- ja viisimäärsõnad.

8. Sidesõna. Tähtsaimad rinnastavad ja alistavad sidesõnad.
9. Sõnade moodustamine. Tähtsaimad sufiks- ja prefiks- (taga- ja eesliited).

Prantsuse keel.

Süntaks.

Lause. Laiendamata ja laiendatud lihtlause. Lause pea- ja kõrval- liikmed. Peareeglid sõnade järjestuse kohta jaatavas, eitavas ja küsi- vas vormis. Liht- ja liitpredikaat. Umbisikulised konstruktsioonid sõna- dega *on* ja *il*. Mõiste põimlausest.

Laused rõhutava konstruktsiooniga *c'est... qui*, *c'est... que*. Kõrvallaused, mis on seotud peamiste siduvate asesõnadega.

Alus, mis on väljendatud siduva asesõnaga *qui* lausetes rõhutava konstruktsiooniga *c'est... qui*.

Morfoloogia.

1. Artikkel. Umbmäärane, määrav ja partitiivne artikkel; article elidé, article contracté, article partitif.
2. Omadussõna. Mitmuse ja naissoo moodustamine; ühildu- mine nimisõnaga. Võrdlusastmete moodustamine (üldreeglid ja erijuhud). Asesõnalised omadussõnad.
3. Nimisõna. Mitmuse ja naissoo moodustamine.
4. Arvsõna. Põhi- ja järgarvud.
5. Asesõna. Iseseisvad ja mitte-iseseisvad isikulised asesõnad; isikuliste asesõnade käändevormid; näitavad, omastavad ja sidu- vad asesõnad.
6. Verb. Abiverbid *avoir*, *être*. Enesekohased verbid. Verbide liigitelu (kolm rühma); 3. rühma tähtsaimad verbid: *lire*, *écrire*, *pouvoir*, *vouloir*, *faire*, *devoir*.

Peaajad: indicatif: présent, imparfait, passé composé, plus- que-parfait, passé simple, future simple, impératif; infinitif présent; participe présent et passé; présent du subjonctif, con- ditionnel présent (kaht viimast aega on vaja tekstis ära tunda ja õigesti tõlkida).

Passiiv: présent, imparfait, future simple.

7. Eessõna. Kõige tarvitatavamad eessõnad.

8. **Määrsõna.** Kõige tarvitavamad aja-, koha-, põhjuse- ja viisimäärsõnad (liht- ja liitmäärsõnad).

Peareeglid määrsõnade moodustamise kohta lõpuga *-ment*.
Määrsõnade võrdlusastmed.

Saksa keel.

Süntaks.

Lause. Laiendamata ja laiendatud lihtlause; lause pea- ja kõrval- liikmed. Sõnade järjestus (otsene ja inversiooniga) jaatavas lauses liht- ja liitpredikaadiga. Sõnade järjestus küsivas ja käsklauses. Eitavad laused sõnadega *nicht* ja *kein*. Umbisikulised konstruktsioonid *es ist kalt, es gibt* jt. tüüpi. Rind- ja põimlaused; sõnade järjestus liht- ja liitpredikaadiga.

Omadussõnade ja verbide reksioon. Kirjavahemärkide peareeglid.

Morfoloogia.

1. **Artikkel.** Määrav ja umbmäärane artikkel. Artikli käänamine; artikli ärajätt.
2. **Nimisõna.** Nimisõnade mitmuse moodustamine; nimisõnade käänamine.
3. **Omadussõna.** Omadussõna täiendina ja öeldistäitena. Võrdlusastmete moodustamine (üldreeglid ja erijuhud). Omadussõnade käänamine.
4. **Arvsõna.** Põhi-, järg- ja murdarvud.
5. **Asesõna.** Isikulised, omastavad, küsivad ja näitavad asesõnad ning nende käänamine. Umbmäärased asesõnad *man* ja *es*.
6. **Verb.** Verbide *haben, sein, werden* pööramine ja tarvitamine. Nõrga, tugeva ja ebareeglipärase pöördkonna põhivormid (mis esinevad keskkoolide püsivais õpikuis). Verbid lahutatavate ja lahutamatu eesliidetega (prefiksitena). Modaalverbid. Enesekohased (refleksiivsed) verbid. Infinitiiv, imperatiiv, esimene ja teine partitsiip.

Verbide pööramine aktiivi indikatiivis: Präsens, Imperfekt, Futurum I, Perfekt, Plusquamperfekt; passiivi indikatiiv: Präsens, Konjunktiv ja Konditionalis on vaja ära tunda tekstis ja õigesti tõlkida.

7. **Eessõna.** Eessõnad, mis nõuavad daativi, akusatiivi, daativi ja akusatiivi, genitiivi.

8. Määrsõna. Kõige tarvitavamad koha-, aja- ja viisimäärsõnad. Määrsõnade võrdlusastmete moodustamine (üldreegel ja erijuhud).
9. Sidesõna. Alistavad ja rinnastavad sidesõnad.
10. Sõnade moodustamine. Sõnade koosseis. Nimisõnade, omadussõnade ja verbide ees- ning järelliited, mis kuuluvad keskkooli programmi.

Sisukord.

	Lk.
Eessõna	3
Tartu Riiklikku Ülikooli vastuvõtmise tingimustest	9
Õigusteaduskond	15
Arstiteaduskond	21
Ajaloo-keeleteaduskond	33
Matemaatika-loodusteaduskond	41
Veterinaarteaduskond	52
Põllumajandusteaduskond	60
Kehakultuuriteaduskond	65
Metsandusteaduskond	69
TRÜ Kaugõppeosakond	76
Üliõpilaste elu-olustikulistest tingimustest Tartus	79
Vastuvõetueksamite programmid 1950. a.	81
NSV Liidu rahvaste ajaloo programm	81
Matemaatika programm	109
Füüsika programm	115
Keemia programm	120
Geograafia programm	124
Eesti keele programm	134
Vene keele programm	137
Võõrkeelte programm	138

**Toimetaja E. Kindlam.
Tehniline toimetaja
I. Rammi.**

Ladumisele antud 24. V 1950.
Trükkimisele antud 19. VI 1950.
Trüklarv 1800, Paber 56×79, ¹/₁₆.
Trükipoognaid 9. Formaadile
60×92 kohaldatud trükipg. 7,2.
Arvutuspoognaid 7,83, MB-05073.
Trükkikoda „Hans Heidemann“,
Tartu, Vallikraavi 4. Tellimise
nr. 1502.

На эстонском языке.
Справочник для поступающих
в Тартуский Гос. Университет
в 1950 г.

Hind rbl. 1.50

Trükivea õlendus.

		On trükitud	Peab olema
Lk. 11	14. rida alt	kuni	kui

Viga on tekkinud trükikoja süül.

Rbl. 1.50